

195^M 326

OSZK

.....

„MODERN“

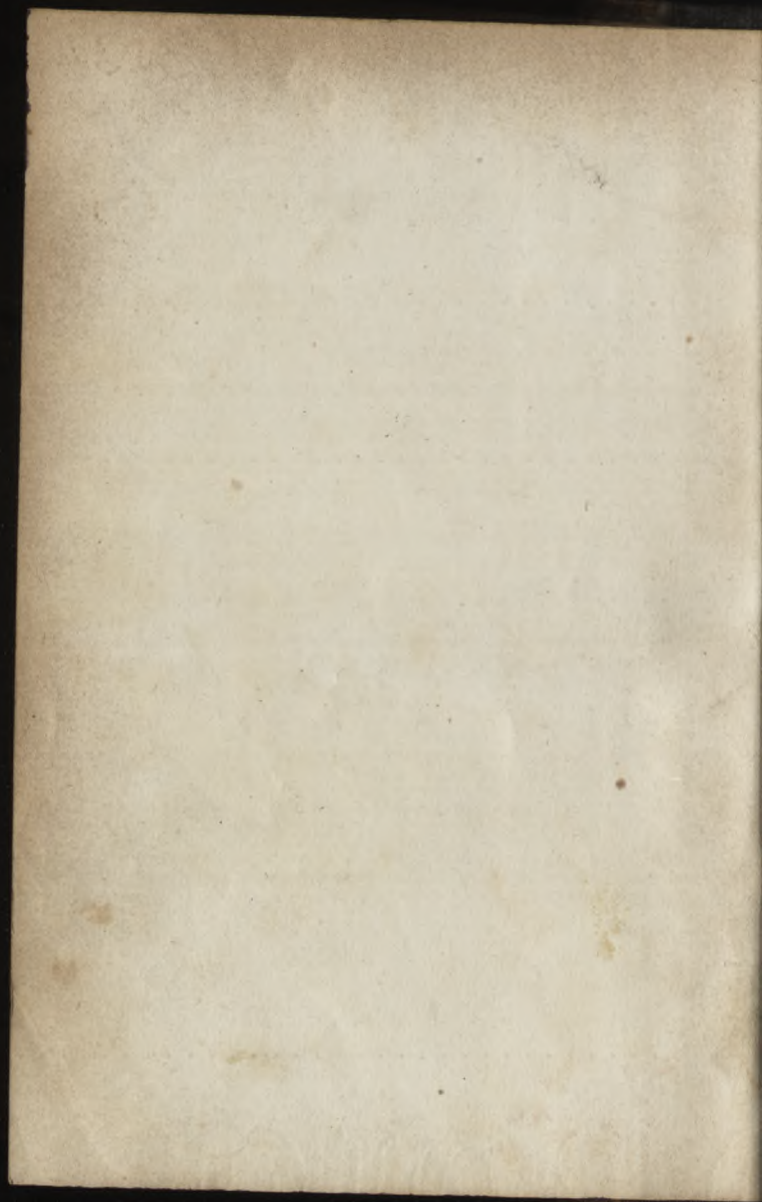
kölcsönkönyvtár
zenemű és
könyvkereskedés
SZEGED

3539.

Friess

N.

AZ ÁRNYÉK

REGÉNY

TÖRÖLT

IRTA

VÉR MÁTYÁS

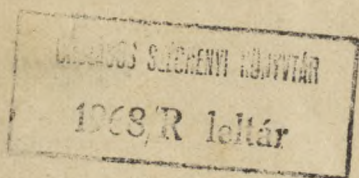
TÖRÖLT

BUDAPEST, 1917

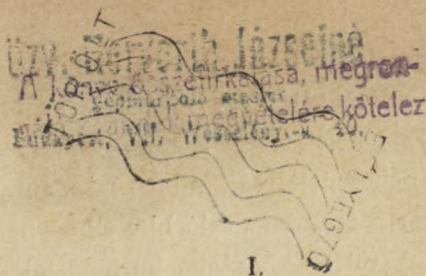
DICK MANÓ KIADÁSA

VII., ERZSÉBET-KÖRUT 14

M 195.326

(R
2)

I.

Lithván György már a lépcső alján járt, mikor még mindig fülébe morajlott a tapsra vonagló tenyerek csattanásainak szapora üteme. A szívét egykor úgy megrészegítő zene most nem csiklandozta vérét gyorsabb szökkenésre, s a lázas kábulat, mely a felolvasó asztalnál mindig elfogta, teljesen elszállt agyáról, s finom, didergető hűvösséget érzett egész testében. A csillárok lángjától, a szemek ragyogásától, fehér női vállak és pirosuló lányarcok finom párájától, az ezerféle parfüm párázásától fűtött levegőt, mely a teremben ránehezedett, a korai nyári éjszaka langyos hűvössége váltotta fel, s Lithván hirtelen úgy érezte, hogy hűvös lett körülötte az egész világ.

Már későre járt. Talán tizenegy óra volt. Talán tizenkettő. Vagy talán már több is.

Lithván nem tudta. De nem volt annyi ereje, hogy elszánja magát, hogy megnézzze az óráját. Csendes tehetetlenség, a minden-mindegy fásultsága nehezedett reá, mint mindannyiszor, amikor a magában való hite elhagyta.

A házak sötét némaságba burkolóztak. A leeresztett redőnyök közönyös hidegséggel ásitották rá, s mint a koporsóra borított szemfedél, ridegen takarták el előle a mögöttük álomba rejtőzködött embereket. Az egész környék kihalt, néma volt, s az éjszaka csöndes álmát csak a Lithván lépteinek halk koppánása ütötte életre.

— Nem volt sikerem, gondolta Lithván, s fagyos szorítást érzett a szíve táján.

— Csak a régi Lithvánnak tapsoltak, nem a mainak. Már nem hisznek bennem.

Maga előtt látta ismét a hallgatók tömegét, kik nagyra táguló szemekkel, az elmélyedő figyelemtől kissé szétnyíló ajkakkal szívták magukba a száján kiröppenő szavakat, s elébe tűnt Gergelynek, a kritikusnak, gunyos, epés mosolya, amint a felolvasás végeztével a mellette ülő, s éppen tapsolni készülő fiatal

lányhoz fordult. Gergely szavai nyomán a leány ajkán bágyadt mosoly remegett végig, szemeinek lelkes villanása helyett hideg, kutató pillantása furódott Lithván szemébe, s tapsra emelkedő finom karja fáradt ívben hullott a levegőből az ölébe. Gergely azonban hangosan, erőltetve tapsolt, s felemelkedett helyéről, hogy kis, törpe alakja egészen Lithván elébe tűnjék.

— Vajjon mit mondhatott neki? „Csinos kis koraszülött!“ „Izgató közhelygyűjtemény“, „Igazán nemes veretű utánérzés“ vagy más hasonló szellemességet, egyikét a kávéházi, vagy szerkesztőségi asztal számára készült apró, mérgezett bombáinak, melyeknek három-négy szóba szorított rettentő feszítő ereje pár pillanat alatt gyilkos erővel robbantotta szét nagy sikerek titkos reményeit, hosszú hónapok, vagy évek magános virrasztásban fogant gyümölcseit.

Csakhogy máskor e bombák erőtlennül hullottak le a Lithván alkotásai mellett, s az ujjongók, a szavak kábitó erejétől mámoros közönség lelkesedését csak növelte az irigység,

vagy gyűlölet szótárából szedett kicsinylő, vagy bántó szavak ellenkezése. De ma, s ezt világosan érezte Lithván, a taps robbanását nem a munkája, hanem a neve ütötte ki, s a tapsoló kezek mögött ki nem elégült, csalódott arcok bámészkodtak reá.

— Nem volt sikerem. Nem értették meg, mit akarok mondani. Bennem van-e a hiba, vagy bennük? Miért nem látják meg, amit én láttam? Miért nem hiszik el, amiben én hiszek? Mégis csak bennem lehet a hiba. Hiszen én egy sort sem irok le, amit át nem életem, s ha mégis értelmetlenül bámulnak rám, annak csak egy oka lehet: nem tudom szavakba foglalni az életem. A művészet hiányzik a mondataimból, már nem tudom kiverni azt a láthatatlan kis hídat, melyen keresztül a szavak álruhájába bujztatott érzéseim és gondolataim átlopódkodhatnak más emberek lelkébe. De hát akkor mit akarok még? Miért élek, ha ez életnek nincs mások számára értéke?

Fázni kezdett. Az éjszaka levegője hűvösebbre fordult. Apró, kóbor szellők a fák leve-

leit kezdték libegtetni, gyengén, erőtlenül, mintha parányi gyermekkezek kapkodnának egy-egy himbálózó levél után. Lithván sietni kezdett, s mikor egy álmosan pislákoló lámpa fénye kissé jobban megvilágította a környéket, nem messze megpillantotta maga előtt a híd körvonalait.

A híd álmosan nyújtózkodott végig a folyam széles hátán, s a felette sötétlő ködben olyannak látszott, mint valami ismeretlen, óriás hulló, mely lusta kéjjel hasal a víz színén, hogy kellő nyugalomban élvezze az emésztés gyönyörűségét.

Lithván még nem ért a hidig, mikor egyszerre megállott. Valami csodálatos, hirtelen örömnök váratlan reménye állította meg pillanatra a szive verését, hogy aztán hirtelen zuhatagban hajtsa minden csöpp vérét agya felé. Szemeit lehunyta, s szédülten állott meg néhány pillanatra. Aztán lassan, óvatosan nyitotta fel szempilláit, s félve-reménykedve nézett át a híd tulsó oldalára.

— Talán ma újra eljön, gondolta ma-

gában, s szive ujjongó hymnusz ütemében dobogott.

Tulnan azonban semmi sem volt látható. A híd tulsó széle egybeolvadt a sötétséggel, s Lithván hiában erőltette meg szemeit, nem tudta megkülönböztetni a híd kezdőpontját. A híd szélén világító lámpák szentjánosbogár tüzeként csillógtak Lithván szemei előtt, s lángjuk csak parányi villanással fénylett, de nem világított.

Lithván azonban türelmesen várakozott. Anélkül, hogy számot tudott volna adni magának, hogy honnét veszi a bizonyosságot, határozottan tudta, hogy ma újra eljön.

És jött.

Váratlanul, mint egy ismeretlen bolygó a csillagász távcsöve előtt, hirtelen megvillant Lithván szemei előtt a tulsó oldal sötét-ségében imbolygó fehér pont.

Lithván rálépett a híd szélére, s szive boldog remegését nem bírva csillapítani, megindult lassu, sétáló járással a tulsó part felé.

És ő is megindult a tulsó parton.

Lithván szemeinek fénye egyszerre csak

áttört a sötétségen, át a távolságon, s látta, amint megindult.

Talpig fehér ruha volt rajta most is, s Lithván nem tudta meghatározni, hogy mi lehet az a selyemnél fénylőbb és puhább és nemesebb anyag, melyből e ruha készült. Karsu, magas alakján megfeszült és mégis édes vonalú redőkbe hullott e ruha, s minden lépése nyomán új hullámozásba verődtek e ruha lebbenő szélei, s minden hullám nyomán új kecsességben hajladoztak testének vonalai.

És a járása nem volt emberi járás, hanem csodálatos, titokzatosan bűvös libbenés, olyan, mint a teli hold útja a nyári éjszakán, vagy mint a csillagok apró szökkenései, melyek mozgását nem látja az emberi szem, csak sejti, mikor egyre közelebb látja maga előtt.

És már messziről finom illat párája járt előtte, hogy utat csináljon számára és előre jelezze érkezését. Ez illat nem volt semmi virág illatához hasonló, hanem olyan volt,

mint a májusi hajnal szaga a fiatal tölgy-
erdőben.

És szemei is már messziről ragyogtak,
mintha világítani akarták volna a tájat, ahol
áthalad. De e ragyogás nem olyan volt, mint
más asszonyok szemének ragyogása, hanem
mint a frissen tört kristály csillogása.

És a mosolya, mely ajkain lebegett, vilá-
gitott az éjszaka sötétjében és ismeretlen gyö-
nyörök tüzét gyújtotta meg a rábámuló férfi
vérében.

És e kéj tüzében nem volt semmi em-
beri tisztátalanság, csak az imádás, az örök
térdreborulás templomi áhitata és mégis na-
gyobb, édesebb, részegítőbb volt a gyönyöre,
mint minden más lobogásnak, melyet asszo-
nyi test tüze gyújtott benne.

És amint a híd két párhuzamos oldalán
egymás felé egyszerre elindultak, majdnem a
híd közepéig érve, csaknem szemben voltak
egymással.

És Lithván szerette volna a közöttük el-
nyújtózó hídkorlátokat átugrani, a nőt meg-
állítani, a kezeit megfogni, s térdre borulva

előtte, a szemeibe tekinteni imádattal, gyengédséggel, megadással, hódolattal, az idők végéig, mindaddig, míg szive egyet bir dobanni.

És érezte, hogy az is szeretne megállani és várni, hogy kezébe téhesse a kezét és végig hűsithesse izzó homlokát.

De jól tudta, hogy számukra nincsen egy pillanatnyi megállás, s hogy bármily lassan mennek is, mégis elérkeznek ahhoz a ponthoz, hol egymással szembe érnek, s amely ponttól kezdve egyik előre, a másik hátra megy. És párhuzamos uton fognak menni, hogy soha össze ne találkozhassanak.

És mikor szembe értek, Lithván szíve megszűnt verni a gyönyörűségtől. Szemébe nézett, rámosolygott, s e mosolygás nyomán Lithván úgy érezte, hogy több gyönyörűségben van része, mint amennyi az emberek számára ki van szabva. Úgy érezte, hogy fölébe került mindannak, ami emberi, s hogy külön élet van számára rendelve, mely nem hasonlít semmi emberi sorshoz.

Szeretett volna szólani hozzá, csak egy

szót, egy alázatos, egy vágyakozó, egy imá-
dattal teli, egy leborulást kifejező szót, mely
elmondjon neki mindent, mit egy hosszú éle-
ten keresztül egy férfi el tud mondani egy
nőnek.

De nem tudott neki mást mondani, mint
a nevét, azt a nevet, melyet ő talált ki az
ismeretlen számára.

Vágyakozva, imádattal, lemondással és
mégis reménykedve sóhajtotta feléje a nevet:

— Selenel

S a nő meghallotta és megértette és
elfogadta, s egy hosszú pillantásban, egyet-
len szívdobbanásban neki igérte magát örök
időkre.

Aztán tovább ment a nő előre, anélkül,
hogy egy pillanatra megállott volna, vagy
egyetlen egyszer visszafordult volna.

És Lithván is ment tovább az ellenkező
irányban a másikkal párhuzamos uton.

És átért a híd másik oldalára, anélkül,
hogy egyetlenegyszer megállott, vagy vissza-
nézett volna.

Lehajtott fejjel, mélyen elgondolkozva

ment előre, a csöndes, néptelen utcán, s az éjszaka sötéttségében még az árnyéka sem látszott.

Merengéséből egy kocsi zörgése riasztotta fel, mely hangos csörrenéssel éppen előtte haladt el, úgy hogy kissé ijedten hirtelen hátrább ugrott.

A szunyókáló kocsis felrezzent a bakon, Lithván intett az álmos embernek, a kocsi megállott, Lithván beült a kocsiba és hazahajtatott.

II.

Lithván másnap, nyugtalanul töltött éjszaka után, nagyon későn ébredt fel.

Bágyadtnak és kimerültnek érezte magát, s még ahhoz sem volt kedve, hogy lemessen valamelyik vendéglőbe megebédelni. Különben is gyűlölte ez ételszagu helyiségeket, hol mindig fenyegette az a veszedelem, hogy legkellemetlenebb ismerősei telepednek asztalához, s végig kell szenvednie vagy őt egyáltalán nem érdeklő, vagy az ő magándolgaiba tolakodó társalgás minden unalmát vagy bosszantását. Szólott tehát az inasának, ebédjét szobájába rendelte, s fel-alá kezdett sétálni, hogy rendbe szedje gondolatait. Mindig ez volt a szokása, mielőtt munkához ült, agyában előbb végig kidolgozta, amit írni akart, úgy hogy íróasztalánál már jóformán

csak gépies munka várt rá, valósággal csak le kellett másolnia, amit agyában megrögzített.

Ma azonban sehogy se ment a munka, mert gondolatai szüntelenül az éjszaka eseménye körül keringtek.

S bár határozottan, világosan érezte, hogy sem álom, sem képzelődés nem volt, amit az éjjel végigélt, most, hogy már kipihent, nyugodt érzékekkel gondolt vissza az éjszakára, igyekezett magának valami érthető, a józan, mindennapi gondolkozást is megnyugtató magyarázatot adni az éjszakai jelenés felől.

— Nagyon meg vannak támadva az idegeim, hajlamos lettem az illuziókra és hallucinációkra, — gondolta magában.

— Talán jó volna pár hétre valami szanatóriumba visszahuzódni. Az idegeimből élek, lassankint egészen felélem őket.

Igyekezett komolyan, meggyőződéssel hinni abban, amit gondolt, de ajkai körül, anélkül, hogy tudott volna róla, gunyos, kételkedő mosoly remegett, mintha önmagát

akarta volna kinevetni, hogy nem mer hinni abban — a nevelés, a megszokás gyávasága miatt —, amiben teljesen bizonyos volt.

— Mégsem lehet pusztá képzelődés. Már háromszor jelent meg, mindig ugyanazon a helyen, mindig ugyanabban a ruhában. Egy arc, melyet sohasem ismertem, mely egyetlen ismerősöm arcához sem hasonlít, mely tele van léttel, soha nem látott bájjal és finomsággal.

— Csak az élet tud új embert teremteni, a fantázia mindig csak a meglevőket variálja. De hát akkor miért hat mégis úgy az egész, mint egy álom, miért nincs hozzá erőm, hogy megszólítsam, miért nincs bátorságom, hogy megállítsam, s miért vagyok kénytelen én magam is tovább menni, anélkül, hogy még egyszer vissza tudnék fordulni, hogy legalább az alakjában gyönyörködhetném még egy pillanatig?

— És miért nem látom soha nappal, miért nem találtam még senki társaságában, miért nem hallottam beszélni róla sohasem? Hiszen az lehetetlenség, hogy ilyen megkapó,

varázslatos szépség ismeretlenül bujhatnék meg ebben a városban, hogy ne beszélnének felőle, hogy ne emlegetné valaki. Akkor hát mégis csak képzelődés volna, agyrém, érzékeinek csalóka játéka?

Abbahagyta a sétát, leült az ablak elé, s homlokát az ablak üvegéhez szorítva, másról próbált gondolkozni.

Végigvonult szemei előtt egész ifjusága, a céltalan és mérték nélküli élet, melynek csak egyetlen határozott vágya volt: érzékeinek minden kívánságát kielégíteni, s a gyönyörűségek áradatában öntudatlanná siketülni.

A benyomások, melyekre érzékeny lelke úgy reagált, mint finom művi műszer az elektromos áram hatása alatt, mély utat vágtak idegeiben, s egyre újabb és újabb benyomások szerzésére sarkalták.

Eleinte az élet tüzes, piros hullámai között kereste az új eseményeket, majd mikor ezek egyre tompább érzéseket keltettek benne, lassankint saját képzeletének gazdagságával igyekezett pótolni az élet szegényességét.

S minél több, minél meglepőbb felfedezéseket tett a képzelet határtalan birodalmában, annál féktelenebbül, annál szilajabb gyönyörűséggel vetette magát a hullámokba, melyek egyre messzebb, egyre távolabb sodorták a hétköznapi élet, a szilárd, biztos anyaföld megszokott és megunt józanságától.

Anélkül, hogy észrevette volna, lassankint teljesen visszavonult korábbi mozgalmas, zajos életének barátok sokaságával körülgyűrűzött szinteréről, s teljesen magános életet kezdett folytatni.

A magánynak, s az önmagába és régi gondolkozók homályos értelmű munkáiba való elmélyedés éveit követték a viharral, véres szenvedélyekkel és féktelen gyönyörökkel terhes éveket, s e magánosságban, az önmagában való belső elmerülésben új ismeretek, új felfogások érlelődtek meg benne, melyek egész más képet tükröztek lelkébe az emberek, a természet és az élet felől.

Rábukkant arra, hogy az, amit általában életnek szoktak nevezni, valami szánalmas, siratni és nevetni való bábjáték, valami két-

ségbeejtő, fellázító leigázottság azzal az élettel összehasonlítva, melyet az ember benseje, a képzelete mutat, s boldogan látta, hogy az az ismeretlen birodalom, mely telve van ezerféle titokzatos erővel, nem ismert, csodálatos lényekkel, s azokkal a titkos törvényekkel, melyek évezredek óta alakítják és kormányozzák az emberi társadalmat, lassankint megnyitja előtte lezárt kapuit, hogy belépve a mások előtt rejtett utakon, ennek uralma alá vesse magát.

Apránként odáig jutott, hogy kerülni kezdte az embereket.

Ugy érezte, hogy az ember az évezredek lassu fejlődés útján kisiklott valahol, s ahelyett, hogy előremenne, vissza-visszatér oda, honnét már rég kiemelkedett, s századokra van szüksége, hogy azokra a magaslatokra emelkedjék, melyeket már megmászott valamikor. S ha néha-néha még összekerült barátjaival, ha végighallgatta nyers beszédüket, cinikus, durva tréfáikat, ha érzékenységet megbántották durva szokásaik, olyankor alig várta, hogy visszamenekülhessen zárt szen-

télyébe, s míg köztük volt, úgy érezte magát, mintha nem is közülök való lett volna, s ha összehasonlította vastag idegeiket, finomabb érzésre képtelen lelküket a magáéval, az az érzése támadt, mint mikor ezer évvel visszamaradt primitív nép körébe kerül egy régi civilizáció talajából nőtt ember: megbámulta és megmosolyogta őket, de semmi közöséget nem érzett velük.

De azért, mikor legjobban elfoglalta is gondolatait saját benső világa, mikor legjobban elmerült is képzelete birodalmában, akkor is sokszor elfogta a vágy, hogy magához hasonló meleg szívekre bukkanjon, kik megértik s kiket ő is megért. S a sok csalódás, mely a kísérletek után érte, nem ölte ki belőle egészen a hitet, hogy vannak ilyen emberek.

A sikerek, melyek könyvei nyomán már kora ifjúságában híressé tették nevét, már nem okoztak neki tulságos örömet. Ugy fogadta, mint természetes járulékot, mint lehetőségének kijáró adót, melyet a többiek épp úgy kötelesek fizetni, mint könyveinek az

árát. Az első időkben még lázba hozta egy-egy hangos siker, de később olyan természetesnek találta, mint a lélegzést. A pénz, mely a sikerek nyomán erőszakosan tódult hozzá, nem okozott különös örömet neki, mert nem tudott mit kezdeni vele. Hajdan apró, aljas örömöket vásárolt rajta, most már semmi mást nem nyújtott neki, mint a teljes függetlenség megnyugtató érzését.

De annál érzékenyebb volt a kudarc iránt. Egy-egy kicsinylő, vagy a teljes hódolatot megtagadó kritika, ha még oly finom hangon volt is elmondva és még oly hangos bókok közé volt is burkolva, napokra beteggétette. Ilyenkor hetekig nem ment ki szobájából, s embereket látni sem akart. S az tette rettentő erejűvé számára az ilyen bántó kritikát, hogy ezek nyomán mindig kételkedni kezdett saját tehetségében. Ha a legjelentéktelenebb lapocska, ha a legtehetségtelenebb kis fiatal ember elragadtatás nélkül, hidegen irt róla, már elvesztette a magában való hitet, s maga is meg volt győződve, hogy munkája silány kontármunka. S ilyenkor hiába-

való volt jó barátainak, kiváló emberek magasztalása, hiában értesítette a kiadója a könyv újabb és újabb kiadásairól, azt hitte, hogy ez mind csak jóakaróinak jámbor erőlködése, hogy leplezzék a csufos kudarcot. Lenézte és megvetette az embereket, kik dicserték, s egy bántó szó elég volt, hogy magát még jobban lenézzé, mint őket.

A sikertelenség munkakedvét is megölte. Ha felolvasásain észrevette, hogy valaki nem figyel rá eléggé, vagy meglátta, hogy a felolvasás után valakinek nem emelkedtek tapsra kezei, néha hetekig sem tudott tollat venni kezébe, s meg volt győződve róla, hogy soha sem fog többé egy sort sem írni. Ilyenkor hetekig régi metszeteivel és régi kézírataival bibelődött, vagy belemerült a misztikusok, középkori filozofusok könyveinek tanulmányozásába, s rég eltemetett, titkos könyvek zagyva, homályos szövegébe igyekezett új értelmet belevinni.

De azt az arcot, mely így meggyötörte, soha sem bírta elfeledni. Mikor teljesen munkájába temetkezve, egészen elmerült valamely

nehéz, vagy kétértelmű szöveg megfejtésében, a betűk közül hirtelen elébemeredt az az arc, a hideg tekintet, melynek hidegségében lenézést, kicsinylést érzett. Néha évek múltán összetalálkozott egy-egy ilyen emberrel. Ezer ember sokaságában is ráismert, s ilyenkor, ha legboldogabbnak érezte is magát, jeges félelem szorította össze szívét.

Az írásait ő maga különben nem sokra tartotta. Olyan könnyedén, természetesen ömlöttek agyából a mesék, hogy soha sem hitte el, hogy valami nagy dolgot alkotott, nem tudta megbecsülni a magzatokat, melyeket fájdalom nélkül szült a világra. Arra nem gondolt, hogy örökös tépelődéseinek, folytonos magagyötrésének termékei e munkák, csak arra gondolt, hogy mikor irt, semmi fáradalmat, semmi kinlódást nem érzett. Nem vette észre, hogy örökös kételyeivel, benső mardosásaival, önkinzásával, elégedetlenségével lassan-lassan a fájdalomnak trance állapotába merül, s hogy mire odáig jut, hogy írni kezd, akkor már az alkotás érzékentudai önkivületében nem érzi, hogy milyen szenved-

déseken ment keresztül, míg elérkezett oda, hogy valami láthatatlan erő irásztala elé kényszerítette.

Örökös vágy sarkalta a tökéletes után. Egyetlen célja volt, hogy valami olyat alkotson, ami igazán maradandó becsü, s ami valóban új megismerést, új értéket nyújtson az emberiségnek. S ha az alkotás lázában sokszor maga is úgy érezte, hogy most igazán valami rendkívülit, valami végzetesen nagyszerűt teremtett, mihelyt elkészült munkája, rögtön valami csalódást, lehülést és mély levertséget érzett, s munkáját egészmásnak, sokkal jelentéktelenebbnek, alacsonyabb rendűnek látta, mint munka közben.

És folyton a tökéletest hajszolva, örökösen a maga érzéseit analizálva, folyton a magányba vonulva, egyre a megfeythetetlen rejtélyeket bogozva, észre sem vette, mennyire eltávolodott az emberektől, mennyire elrugta magától az anyaföld szilárd, biztos támaszát, s hogyan bonyolódott egyre jobban valami misztikus, transzcendentális levegőbe, mely-

ben képzeletének teremtései nyújtották számára az egyetlen társaságot.

Órákig tudott ülni íróasztala előtt kezébe támasztott fejjel, anélkül, hogy mikor álmodzásából felébredt, számot tudott volna adni magának, hogy voltakép miről is gondolkozott. Csak azt érezte, hogy úgy ki van fáradva, agya annyira kimerült, mintha valami nehéz szellemi munkát végzett volna, mintha keményen vitatkozott volna valakivel egy súlyos problema felett.

Sokszor, csöndes estéken, sétára szokott menni. Az elhagyott, magányos utcákat választotta, hogy ne zavarja meg tépelődéseiben senki. Ilyenkor gyakran úgy érezte, mintha mögötte settenkednék valaki, s ha óvatosan hátrafordult, hogy megnézzé, ki lopózkodik halk, titkolt léptekkel utána, nem látott az utcán senkit. De azért jól tudta, hogy a láthatatlan kísérő folyton nyomában van, s ha többszöri sikertelen kísérlet után szemei világosan mutatták, hogy nincs mögötte senki, minden neszre érzékeny fülei jól hallották az elfojtott nevetést, mellyel a mögötte járó

gunyolódott, hogy nem képes észrevenni. Ilyenkor, ha hazaért, nem egyszer látta, hogy írószobájában, melynek kulcsát mindig magával vitte, s melybe távollétében senki be nem mehetett, világosság van, s egymással élénk beszélgetésbe merülő árnyak mozognak. Mire felért a lépcsőkön szobájába, teljes sötétség fogadta, de jól érezte, ha a villanyt felgyújtotta, hogy az álló lámpa körtéje még meleg, s nem egyszer érezte ruháján a surolást, mintha nesztelen léptekkel menekülő lények értek volna hozzá.

Lithván e jelenségek felett sem csodálkozást, sem félelmet nem érzett. Ugy tekintette, mint természetes, mindennapi dolgokat, melyek lényegét nem tudja megmagyarázni. De nem is keresett rá magyarázatot, mint ahogy nem jutott eszébe megkérdezni, ha egy embert vagy virágot meglátott, hogy hogyan van az, hogy ő ezeket észrevette. Kielégítette és tudomásul vette, hogy e jelenségek vannak, hogy tudomást vesz róluk, mert érzékszervei így mutatják agyának. Nem is beszélt róluk soha senkivel. Nemcsak azért, mert általában

nem szeretett beszélni arról, amik őt foglalkoztatták, hanem azért sem, mert nem látott e jelenségekben semmi olyan különöset, mi említésre méltó volna.

Könyveiben azonban annál nagyobb szerep jutott e halk, finom, s az embereken kívül álló, ismeretlen lényeknek. Ugy irt róluk, mintha épp oly nélkülözhetetlen, természetes környezete volnának az embernek, mint a napfény vagy a levegő. Ez tette könyveit oly különösekké, oly egyénivé, melyeket rajta kívül senki más meg nem írhatott volna, s ha egy-egy barátja néha szová tette előtte képzületének féktelenségét, alakjainak rendkívüliséget, olyankor mindig csodálkozva vagy szánnakozva mosolygott, mert nem tudta megérteni, hogyan találhat abban valaki fantáziát, vagy rendkívüliséget, ha valaki azt írja meg, amit naponta lát, ha azokról ír, kikkel együtt él.

De bizonyos büszkeség is elfogta ilyenkor.

Egyre világosabban érezte, hogy érzékei tökéletesebbek, mint más emberé, vagy pedig, hogy több érzékszerve van, mint más

embernek, s hogy ez képessé teszi őt olyan jelenségek észrevezésére és megfigyelésére is, melyek mások előtt örökre rejtve maradnak. Néha egészen világosan érezte, hogy közte és a többi ember közt valami nagy szakadék tátong, s hogy érzékeinek tökéletességével, finomságával annyira fölöttük áll, mint más ember az állatok fölött. Ilyenkor halvány sejtelmek fogták el, hogy valami különös szerepre jelölte ki a természet ereje, hogy valami újat jelent az emberiség sorsában, s arra van hivatva, hogy általa, az ő segítségével magasabb fejlődésre jusson az emberiség.

Ilyenkor még hevesebb vágy fogta el az alkotó munka után. Valami benső, ellenállhatlan kényszer hajtotta az írásra, s lázasan szaladt végig tolla a papírlapon, szinte megállás és gondolkozás nélkül szántva a sorokat. Sokszor megesett vele, hogy egész éjszákán át szünet nélkül irt, s csak akkor esett ki a toll a kezéből, ha a fáradtságtól és kimerültségtől félájultan, dermedt álomba mélyedt a karosszéken. Ha másnap, késő dél-

ben felébredt, bámulattal látta, milyen halom kézirat dagadt az asztalon.

Ha ilyenkor végigolvasta, amit az éj folyamán összeirt, sokszor maga is elcsodálkozott. Olyan meglepő, olyan új volt számára is, ami a papirlapokon állott, hogy rá sem ismert, hogy ő gondolta e sorokat végig.

Ilyenkor arra gondolt, hogy ő talán csak eszköz volt valamely nála magasabb rendű lény kezében, ki őt használta fel arra, hogy gondolatait érzékelhetővé tegye az emberek számára, mert jól tudta, hogy vannak irások, melyeket csak az embernél tökéletesebb szellem bocsáthatott az emberiség használatára.

III.

Lithvánt hosszú merengéséből kopogás ébresztette föl. Ugy elszokott már az emberek látogatásától, hogy első pillanatban meg sem értette, hogy mit jelent e kopogás, s hirtelen meglepetésében még azt is elfeledte, hogy felelni kell e jelbeszéd útján feltett kérdésre. A látogató azonban nem várta meg a bebocsátási engedélyt, hanem szélesre tárva az ajtót, belépett a szobába.

Lithván tüstént felismerte a látogatót. Kis, törpe alakját, sárgás színű, ezer apró ráncból barázdás, furcsa gnóm-arcát össze sem lehetett téveszteni. Azok közé az arcok közé tartozott, melyeket csak egyszer kell látni, hogy örök emlékül tolakodjék az ember agyába.

Gergely volt, a kritikus.

Gergely barátságos, szives mosollyal nyuj-

totta kezét Lithván felé, s másik karjával szeliden visszanyomta a székéből felemelkedni készülő Lithvánt.

— Tegnap oly hirtelen szökött meg a felolvasásról, hogy még a jó barátainak sem volt idejük, hogy szerencsét kívánjanak a finom munkához, s hogy megköszönjék az élvezetet, melyet a felolvasással szerzett nekik. Igazán nagy élvezettel hallgattam, s valóban nagy sikere volt vele.

A kritikus lelkes, meggyőző hangon beszélt, de ideges, szellemes arcán ott bujkált a gonoszkodó, gunyos mosoly, mely meghazudtolta szavai értelmét.

Lithván arcán kesernyés mosoly vonaglott végig.

— Olyan gyengének találta munkámat, hogy személyesen akar megvigasztalni? Igazán gyöngéd lelkű kritikus és nemes szívű barát. Nagyon köszönöm a jó akaratát, de igazán nem késtem volna semmit, ha az „Uj Szellem“ hasábjairól értesültem volna arról, amit különben magam is jól tudok, hogy öregszem s már nem igen van mondanivalóm.

— Maga igazságtalan Lithván. Igazságtalan velem is, tehetségével szemben is. Jól tudja, hogy nem szokásom a hizelgés, s jól tudja, hogy a maga tehetsége sem szorul arra. Maga, egészen érthetetlenül, ellenséget lát bennem, s félreérti szándékomat. Elhibeti, hogy nem zavartam volna ily kora hajnalban, ha nem az elragadtatás hajtott volna ide, a benső kényszer, hogy hosszú idő után újra beszéljek magával, olyan valakivel, kinek tehetsége előtt mindig meghajoltam, s kinek társasága után mindig vágyódtam. Érthetetlen ez az ellenséges érzése irántam Lithván, s az „Uj Szellem“-et sem kellene ugyan lenéznie. Azt hiszem, hogy nem sok kárt okozott a maga hirnevének.

Szemrehányás szólt hangjából, s okos szemeit komoly felleg homályosította el, mintha hirtelen támadt haragjának villámlását akarta volna elburkolni.

Lithván kissé zavarba jött. Ugy érezte, mintha megsértett volna valakit, kinek hálával tartozik. Eszébe jutott, hogy Gergely az

elsők közt volt, kik írásait az igaz megértés és őszinte elragadtatás dicsőítésével fogadták, s a legelső volt, ki hangosan hirdette, hogy új értéket jelent az érkezése. S eszébe jutott, hogy az „Uj Szellem“ úgy szokott foglalkozni könyveivel, mint valami országos jelentőségű eseménnyel. Hirtelen ellágyult, s kezeit Gergely felé nyújtotta.

— Bocsásson meg, Gergely, igazsága van, ha szemrehányással illet. De hát rendesen úgy szokott történni, hogyha magunkkal elégedetlenek vagyunk, másokkal szemben igazságtalanokká válunk. Sohasem éreztem még oly gyöngének, oly éretlennek és elhibázottnak valamelyik munkámat, mint azt, melyet most úgy megdicsért.

— Ki saját magát akarja ismerni, ne tükörbe, hanem mások szemébe nézzen. Furcsa volna, ha az alkotó egyuttal önmaga bírója is volna. Mit gondol, születnének akkor rossz könyvek? Maga meg tudja írni a munkáit, de az fölötte áll a képességének, hogy meg is tudja bírálni. Azt hiszi, hogy azért, mert rosszat mond munkájáról, már objektív

lett az ítélete? Épp oly elfogult, mintha a világ legkitünőbb művének tartaná. Aki a világot meg tudta teremteni, az is kénytelen volt a bírálatot az emberekre bízni. Hígyje el, ha gyöngé dolgot fog írni, nem jövök ide, hogy szemébe mondjam, hanem elbuvok egy álnév mögé, s úgy fogom megírni.

Hanem más a baj. Nemcsak saját magát nem tudja helyesen megítélni, hanem másokat sem. A barátait ellenségnek nézi, s így bizonyos, hogy ha vannak ellenségei, azokban barátokat lát. Miért nem jön az emberek közé, miért vonul annyira a magányba? Azt hiszi, hogy használ a művészetének, ha elvonul az emberek közül? Négy fal közt él, s a világot akarja megfesteni. Nem gondolja, hogy e remeteségben nagyon közel jöhet az istenekhez, de nagyon eltávolodik az emberektől? Emberekről akar írni, s nem akar köztük élni. Hogyan akarja őket megismerni?

— Messziről jobban meg lehet látni, hogy kik vannak a sokaságban, mintha magunk is a tömegben lennénk. Furcsa volna azt mondani, hogy a hangyaboly életét jobban meg-

ismeri a hangya, mert köztük él, mint a tudós, ki kívülről figyeli életüket. Az embert is csak úgy ismerhetjük meg teljesen, ha kívülről, távolról szemléljük életüket.

— Itélni — tévedni. Mit gondol, kedves barátom, a hangyák érzéseit, vágyait ki tudná jobban elmondani, a tudós, ki kívülről nézi életüket, vagy egy hangya, ki köztük él, velük érez, örül és szenved. Mit tudhatja az, hogyan él, hogyan gondolkodik, hogyan érez a mai ember, ki nem él köztük, ki kivonja magát az emberi levegőből, s ki félrevonul a szent magányba, hogy az aszkéták tiszta, hívős életét élje. Az megírhatja a szentek életét, de nem az emberekét.

— S vajjon ki tudná megírni, hogy milyen érzések, milyen vágyak élnek egy másik emberben? Hiszen még a magunk érzéseit, a magunk vágyait is csak nagy szenvedések, nagy csalódások s rettenetes tusakodások árán tudjuk kihámozni az alól az ezer rétegű lepel alól, melybe a nevelés, a feledés, a műveltségünk, a finomodásunk vagy eldurvulásunk burkolja igazi érzéseinket, voltaké-

peni vágyainkat. Senki sem tudja hiven megfesteni más ember érzéseit, a magáét is csak igen kevés. Magunkat pedig csak úgy boncolhatjuk igazán szét, ha valóban magunkban vagyunk, s nem zavarja tisztánlátásunkat semmi idegen befolyás. Én csak magamat, a magam érzéseit és vágyait tudom megírni, akár milyen mesébe, bárminő tőlem távol álló események és cselekedetek közé helyezve, de mindig magamat írom. S azt hiszem, minél hivebben tudom megrajzolni valamely lelki állapotomat, lelki életemnek legsajátosabb, legegységibb élményeit, annál többen és annál világosabban ismernek benne mások a magukéra. Higyje el, a magányban ismerjük meg legjobban a világot.

Gergely kissé elgondolkozott. Arcán egybefutottak az apró ráncok, olyan sűrűn, mint a barázdák a televény földön, melyet bolgár kertészek munkáltak meg. Szemei szikrázva égtek, s az örökös gunyos mosolyt valami melankolikus elmélázás váltotta fel. Kissé halkán, hangsúlyozva válaszolt:

— Volt az én életemben is egy korszak,

mikor én is ilyenformán gondolkoztam. Mit nyújthat nekünk az ember, kit nem érzünk magunkhoz valónak, kinek társaságában kevesebb gondolatunk, kevesebb hangulatunk támad, mintha magános szobánkban az ágyra heveredve a tetőt bámuljuk. De azért a művésznek épp oly szüksége van az emberek társaságára, mint a tudósnek a kísérleti nyulra. S én azt hiszem, barátom, hogy a művészet szeretete nem más, mint az élet szeretete. Aki nem szereti az életet a maga pezs-gésével, a maga viharaival, a maga gyalázatos-ságaival, a brutalitásaival, s igen sokszor lélekölő unalmasságával, az voltaképen nem lehet igazi művész, mert a művésznak nem lehet más feladata, mint az élet ábrázolása.

— És azt képzelem, hogy más emberekre van szükségünk ahhoz, hogy szeressük az életet? Én szeretem az életet, de csak úgy és azt a részét, melyet magamon keresztül látok, azt az életet, azt a világot, mely bennem él, mely az én gondolataimból, az én érzéseimből született. S azt hiszi, hogy ez az élet, ez a világ nem lehet épp olyan szép.

épp olyan eleven, épp olyan bonyolult, épp olyan titokzatos, épp olyan véresen fájdalmas, épp olyan izgató és elragadtató, mint az Önök világa? Vagy azt hiszi, hogy egyetlen ember lelkében nem tükröződik vissza az egész világ? Én éltem abban az áradatban hosszú évekig, melyet Ön életnek nevez, s tudom, hogy mit jelent az, emberek közt élni. S az a négy-öt esztendő, melyet magamba huzódva, tőlük távol éltem, megtanított arra, hogy nem vesztettem a cserén. Az én világom az érzések világa. Én magamon keresztül érzem az egész életet. A hosszú magányban teljesen az érzések embere lettem, mint ahogy vannak sportemberek vagy pénzemberek, kik egész szívükkal, egész lelküikkel azok.

És egészen elragadtatva a beszédétől, mintha valami nagyon finom, vagy nagyon mély megállapítás volna, megismételte.

— Igen, pusztán és kizárólag az érzések embere vagyok! — Ért Ön engem?

Gergely arcára visszatért a régi, csufolóldó mosoly.

— Hogy értem-e? Kínáljon meg, kérem, egy cigarettával, — hogy értem-e? Tökéletesen, kedves barátom. De valahogy úgy képzelem, hogy nem lehet valaki tökéletesen az érzések embere, míg egyedül van. Elfelelji kedves Lithván, hogy szabály szerint legalább is két ember szükséges hozzá, — legalább is kettő.

Lithván kissé sértődötten válaszolt.

— Ugy látom, hogy mégsem értette meg, amit mondtam, vagy én nem tudtam érthetően kifejezni magamat. Az én érzéseim belülről, pusztán magamból fakadnak, s nem kell hozzá semmi külső inger, hogy az élet legnagyobb örömeit és fájdalmait átérezzem. Vagy ha szükségem van rá, úgy magam teremtem meg magamnak, akire szükségem van.

Büszkén nézett végig Gergelyen, s azt várta, hogy Gergely kérni fogja, hogy magyarázza meg érthetőbben, hogy mit gondol tulajdonképen.

Gergely azonban elmerülve nézte cigaretája gomolygó, kékes füstjét, s mintha nem is hallotta volna Lithván szavait, megkérdezte:

— Ugy-e maga független, jómódu ember? Vagy legalább is már nincs rászorulva, hogy munkájából éljen? Miért nem pihen egy keveset? Az élet olyan szép, annyi örömet kínál, miért kell magának itt eltemetkezni, s éjeiken és naphosszat könyveket bujni, vagy apró betűkkel teleírni a papirost? Én igazán nagyra tartom a tehetséget, de nem gondolja, hogy a tehetségnek is szüksége van a pihenésre, a felfrissülésre? Azt hiszi, hogy van olyan mély elme, van olyan mély érzés, melynek nincs szüksége új benyomásokra, hogy megújuljon, hogy szebbet, meglepőbbet, hogy mást alkothasson, mint előbb? Higyje meg, hogy én, ki nem sokra tartom magamat, tüstént letenném a tollat, ha egy napon úgy érezném, hogy gyöngébb vagyok a szokottnál.

Miért nem utazik el? Miért nem megy pihenni?

Lithván úgy érezte, mintha kemény kalapáccsal ütögetnék a fejét. Előbbi büszkesége, lelkesültsége egy pillanat alatt eltűnt. Mintha a halálos ítéletét hallotta volna, úgy hatottak rá Gergely szavai. Magába roskadt, s mellé-

ből erős sóhaj szakadt fel. Úgy érezte, hogy Gergely csak megismétli, mit ő magában már régebben gondolt, hogy kiírta magát, hogy tehetsége elkopott, hogy unalmas, fakó lett az írása, s nem tud újat mondani, s nem tud maga iránt érdeklődést kelteni. A gyávaság, a leigázottság és megsemmisülés érzései kavargtak lelkében, s teljesen elveszítve minden erejét, kételkedve magában, szinte tanács-talanul, gyermeki gyámoltalansággal kérdezte:

— Ugy-e hogy maga is így látja? Hát mégis csak azért jött ide? De hát mit tegyek?

Gergely hidegen, fölényesen nézett végig rajta, de azért melegség csengett hangjában, mikor megszólalt.

— Utazzék el. Nézzen körül kissé a világban. Menjen el olyan helyekre, hol még nem járt, ahova valamikor nagyon vágyakozott, de nem tudott eljutni. S mindenekfölött menjen az emberek közé, újítsa fel az ismeretségeit, járjon újból társaságba. Higyje meg, hogy az emberek többet érnek, mint hisszük, ha nem is érnek annyit, mint ők hiszik. S

főleg, ne hanyagolja el a nőket. Az írónak olyan szüksége van rájuk, mint a morfinistának az opiumra. Igaz, hogy előbb-utóbb megöli, de nélküle azonnal elpusztulna. A nő az író számára édes méreg, mely a végén elpusztítja tehetségét, de előbb a sokszorosára hatványozza.

Legyen szerelmes, bolonduljon meg egy kissé Lithván, s meglátja, hogy milyen csodálatos lángot fog vetni a talentuma. Igaz, ismeri maga Dékán Veronát? Akarja, hogy bemutassam neki? Sohasem ismert még rejtélyesebb, érdekesebb lelket. Én évek óta ismerem, de nem tudnám megmondani, hogy szent Teréz vagy Aspasia lelke lakik-e benne. Tartson velem ma este. Egy finom, meleg szívű, a szépért ösztönből és műveltségből rajongó családnál leszek ma este, hol ünnep lenne, ha magával lepném meg őket. Ő is ott lesz, ha akarja, ma este megismerheti. Nagyon szeretne magával megismerkedni. A felolvasásán mellettem ült, s csaknem beszívta a maga szavait. Hallgasson rám, jöjjön velem, s újjá fog születni.

Lithván nem felelt. Gergely szavaira meg-elevenedtek előtte a szép, finom arcú lány vonásai, amint hideg, kutató szemekkel vizsgálta, s valósággal megremegett a félelemtől.

Úgy érezte, mintha a Végzet könyörtelen szeme pillantana rá, ridegen kérdezve: Tudod-e, hogy kezemben tartom sorsodat, s bármit tennél is, minden csak arra szolgál, hogy akaratomnak engedj át magadat?

Egy pillanatig eszébe jutott, hogy minden lény csak a maga elemében tud élni, s hogy aki a magány hűvös, tiszta levegőjében érzi jól magát, annak nem szabad az élet zavaros, forró hullámaiba vetni magát, mert a gyakorlatlan úszót elsodorja az áradat. De aztán az jutott eszébe, hogy gyávaság volna meg nem kísértetni, hogy új szárnyakat adjon munkakedvének, s anélkül, hogy gondolkozási időt kért volna Gergelytől, kezét nyújtott neki.

— Jól van, ma este magával megyek.

Gergely melegen megrázta a feléje nyújtott kezét, s magára hagyta Lithvánt.

Kinn rágyújtott egy cigarettára, elgondol-

kozva szippantott belőle hárm-at-négyet, az-
után eldobta, s csendes, elégedett füttyörészés-
sel nézegette a járó-kelőket. Hosszú ideig sé-
tált a naptól izzó utcákon, aztán ezt is meg-
unta, s intett egy üres bérkocsinak. Beleült,
s az „Uj Szellem“ szerkesztőségébe hajtatott.

Ott már munkára készülődtek az embe-
rek, s észre sem vették, hogy Gergely belé-
pett.

Gergely azonban felkiáltott.

— Fiuk, ujságot mondok. Ma délben be-
széltem Lithván Györggyel. Az ő nevét is
eltehetitek már a muzeumba. Fogadást te-
szek, hogy ez az ember három hónapon be-
lül vagy megőrül, vagy megházasodik.

IV.

A társaság éjfél tájban valahogy egészen eltűnt a szomszéd szobában, s Lithván egy kis időre egyedül maradt Dékán Veronával.

Lithván még zavartabbnak, még félénkebbnek érezte magát, mint míg a társaság zajos vidámsága leplezni tudta az ő ijedt, fél-szeg némaságát.

Egész este úgy érezte magát, mintha valami rettenetes súly nehezednék agyára, mely megakadályozza, hogy gondolatai kitergehessék szárnyaikat. Szeretett volna valamit mondani, valami nem mindennapit, valami olyat, mit bizonyára várt itt tőle mindenki, de semmi sem jutott eszébe. Eleinte megvetéssel hallgatta az üres fecsegést, s lenézéssel nézte végig a csillárok fényétől, a nők közelségétől, s saját szavaiktól kipirult arcu,

vidám férfiakat, később azonban már szeretne volna, ha legalább olyan ügyes semmiségeket, olyan könnyű szellemességeket, olyan ártatlan kétértelműségeket tudott volna mondani, mint ezek a körülötte ugráló fiatal emberek, kik holdog büszkeséggel élvezték a sikert, ha nevetésre bírták a könnyen megnevettethető, mert minden áron nevetni akaró fiatal lányokat. De nem jutott eszébe semmi, s kénytelen volt megelégedni azzal, hogy fölényesen hallgatott. Hosszú magányában úgy megszokta a némaságot, úgy hozzászokott, hogy csak írásban beszéljen, hogy ahányszor pár közönyös szóra nyíltak ajkai, mindig zavarba hozta szavainak csengése, s saját hangja olyan idegennek tűnt fel előtte, mint egy soha nem látott ismeretlené.

Eleinte mindenki köréje sereglett, őt szeretne volna hallani, lassankint azonban csalódottan szökdöstek meg közeléből, s egyszerre csaknem ijedten vette észre, hogy egyedül maradt Verával.

Zavara még jobban növekedett, s érezte, hogyan veszi el az uralmat gondolatai fölött.

Hasztalan igyekezett, hogy valami társalgásba kezdjen, mindannyiszor megijedt, ahányszor egy szó elröppeni készült ajkáról. Szokva lévén, hogy magányában, s íróasztalánál korlátlan ura legyen minden helyzetnek, valósággal a megalázás kínjait szenvedte végig. Úgy tűnt fel előtte, mintha a társaság zaja és eleven-sége valami bódító méreg lenne, melynek ereje ellen hasztalan lázadoznak megbénult idegei.

S hasztalan várta, hogy a vele szemben ülő leány megszólaljon.

Ez a helyzet, ez a hallgatás, melyből azt lehetett kihallani, amit akart, valósággal tűrhetetlenné kezdett válni.

Felállott, kezeit zsebébe mélyesztette, s mindenáron azon igyekezett, hogy egy nyugodt, elfogulatlan ember viselkedését űtse magára.

Hosszasan vizsgálta az előttük levő asztalkán álló, finom munkájú kis bronzszobrot, mely az ifju Dionysiuszt ábrázolta, vidám, szattyur-tekintettel, szömlőlombbal a hajában.

Aztán sokáig nézegetett egy képet, mely

buja, indiai alkonyatot ábrázolt Gauguin modorában festve.

Közben észrevette, hogy Vera folyton követi tekintetével, s finoman, szeliden mosolyogva úgy tesz, mintha nem akarná szavai-val megzavarni Lithván elmélyedését.

Arra is gondolt, hogy pár udvarias szóval elbúcsúzva, megszökik, mielőtt a többiek visszajönnének, s már előre örült, hogy milyen megnyugtató érzés lesz, ha újból egyedül marad. Csakhamar azonban az jutott eszébe, hogy milyen jó együtt lenni ezzel a leánnyal, úgy, hogy szinte félni kezdett az elválástól és mindenféle módot keresett, hogyan lehetne meghosszabbítani ezt a néma együtt-létet.

Bosszús megrettenéssel gondolt arra, hogy először, s minden valószínűség szerint utoljára van együtt e leánnyal, s hogy nem ért hozzá, hogy kihasználja a helyzetet, s a leány lelkét, benső lényét kiismerje, hogy ezáltal gondolatait megszabadítsa attól a kínzó nyomástól, mely egész este, s különösen e leány közelében reánehezedett, s mely úgy tüntette fel

előtte a leányt, mint valami titokzatos, megoldhatatlan rejtélyt.

Egyszerre, egész váratlanul a leány hangját hallotta.

Nem értette, meg tüstént szavait, kénytelen volt emlékezetébe visszaidézni az elcsendült hangokat, hogy megérthesse értelmüket.

— Ismeri a novelláimat? felelte mosolyogva, szívből örvendve, hogy megtört a hallgatás.

A leány azt mondta előbb: Ismerem egy novelláját, Lithván úr, amely nagyon szép.

— Igen, válaszolt a leány. Gergely figyelemzetett rájuk. Némelyik novellája nagyon mély nekem, egyik-másik pedig nagyon keserű. Ez azonban nagyon szép s én szükségét éreztem, hogy ezt megmondjam Önnek, mielőtt elbucsuznánk. A címe: A tükör.

— Oh, ez a legrégibbek közül való.

Elhallgatott és gondolkozva nézett le a lábai alatt süppedő szőnyeg színes virágaira.

Lithván megijedt, hogy nem fog többé szólni. A néhány szó úgy csilingelt agyában,

mint gyermekkori játékainak apró, kis, ezüst hangu csengői s olyan közel hozták lelkéhez a leányt, mintha gyermekkoruk óta együtt nőttek volna fel.

— Szép a gondolat és mély az értelme a mesének, folytatta a leány s az egész úgy hat, mint egy tündérálom. Nem ismerem még egy novellát, mely úgy felüditett és megindított volna.

Lithván tudta, hogy a novella jó volt, a legjobb dolgai közé tartozott, de senki sem emelte ki valami különösen. Abban az időben még kevesen figyelték az írásait. Annál jobban meglepte, hogy a leánynak feltűnt és megőrizte emlékezetében.

Vera egyszerre felállott.

— Tudja mit, kísérjen haza. A kocsit hazaküldöm. Az éjszaka enyhe és nagyon szép. Kellemesebb lesz gyalog menni.

Lithván szótlanul, boldog öntudalanságban lépegetett a leány oldalán. Nem is a maga akaratából irányította a lépéseit, hanem ment, mint egy holdkóros, ki a hold vonzó erejének engedve járja az előtte ismeretlen utat.

Az úton alig járt már valaki. Néha-néha egy-egy árnyék borult lábaik elé. Az út közepén itt-ott megvillant egy rendőr sisakja, néha megsörrent egy katona kardja, s néha elsurrant előttük, vagy fölöttük egy megrebbent madár kiterülő szárnya, melynek óriásra nagyított árnyéka úgy úszott előttük, mint egy megfeszült, szélről hajtott vitorla. Olykor egy-egy ház falára vetődött egy kóbor kutya ugrás-közben elnyúlt alakjának árnyéka.

Az úton szembe jött velük két ember. Egy férfi és egy nő. Már messziről észrevette őket Lithván. Néha szorosan egymás mellett mentek, néha eltávolodtak egymástól. Mikor közelebb jöttek, Lithván észrevette, hogy egymás kezét megfogva, karjaikkal himbálózva mentek, nem nézve sem előre, sem hátra, csak folyton egymás szemébe, arcába. Mire közelükbe értek, hirtelen eleresztették egymás kezét. A nő kutatva nézett előbb Verára, majd hirtelen lekapta fejét, mintha attól félne, hogy felismerik.

Mialatt Lithván szeme mindezeket gépiesen, ösztönösen észrevette, azalatt agya

folyton erőlködött, hogy valami finom, hozzá és a leányhoz méltó szavakkal bucsuzzék el tőle.

Egyszerre egész váratlanul megállott a leány.

— Én itthon vagyok, szólott, s hangjában valami szomorúság zengett.

Egy szép barokstilusú, kis emeletes ház előtt állottak, melynek finom, művészi architektúrája már máskor is szemébe tűnt Lithvának. Az emeleten, az öblös erkély fölött, két kivilágított ablak bámult ki az éjszakába, mintha sovárogya, türelmetlenül várnának valakit haza.

Lithván lekapta kalapját, hogy ne várakoztassa a leányt a kapu előtt.

De a leány úgy tett, mintha észre sem vette volna.

Tekintete arcán pihent, s Lithván úgy látta, mintha gondolkoznék valamin.

— Én úgy érzem, mintha mi már rég ismertük volna egymást, pedig tegnap láttam először, szólalt meg Vera, s tekintete összetalálkozott a Lithvánével.

E pillantás Lithvánt úgy érintette, mintha édes bizsergés futott volna végig rajta.

Ime valaki, akit nem ismertem, s aki után reménykedve sóvárogtam, gondolta az örömtől szinte megrettenve. Úgy érezte, mintha vére nagy hullámokban rohant volna testén keresztül.

— Igen, a felolvasásomon, válaszolt az örömtől mosolyogva. Mást nem vettem észre, hogy ott volt, csak magát.

— Akkor, míg hallgattam a felolvasását, nem sejtettem, hogy másnap már beszélni fogok magával, folytatta Vera és ajkai különösen vonaglottak, mintha egy mosolyt akart volna elfojtani.

Lithván tüstént észrevette. S egy pillanatra megint mintha azt a hideg, kegyetlen pillantást vette volna észre a leány szemében, mely a múlt este úgy megdermesztette.

Egy pillanatra valami borzongást, valami megnevezhetetlen félelmet érzett, s úgy képzelte, mintha a halál suhant volna el mögöttük. De csak egy pillanatig tartott, s aztán nem érzett mást, mint a langyos nyári szellőt.

melynek finom, hűvös paskolása legyezte forró homlokát.

Vera az égre nézett, melyen a hold épen egy felhő mögé bujt, s honnan mégis valami világosság derengett a földre.

— Mintha virradna, szólott, azt hiszem, nemsokára hajnalodik.

Egyszerűen, természetes hanglejtéssel szólott, de valami forró vágyakozás hangzott szavaiból a virradat, a hajnal után, s Lithván úgy érezte, mintha szavai nyomán a hajnal bibora pirosodnék szemei előtt.

Aztán kezét nyújtotta, s megköszönte, hogy elkísérte. Ezalatt folyton ránézett, s Lithván úgy érezte, mintha egészen keresztül akarna pillantani rajta.

Lithván gyöngén megszorította a tenyerébe sülyedt kezecskét, s mélyen meghajolt.

— Isten vele, Lithván, vagyis inkább viszontlátásra.

— Kezeit csókolom, — felelte Lithván.

Bólintott fejével és ment. A kapu becsukódott mögötte abban a pillanatban, s eltűnt Lithván szemei elől.

Lithván egyedül maradt az utcán. Tüstént valami fájdalmat érzett szíve körül. A magány nem nyugtatta meg, hanem valósággal szenvedett, hogy egyedül maradt.

Egy darabig még ott állott a nagy, nehéz kapu előtt, mely szinte hangtalanul zárult be a leány mögött, aztán télovázva megindult, néhány percig ment is hazafelé, de aztán mintha valami rejtélyes erő húzta volna visszafelé, megfordult s újra ott állott a kis palota előtt.

Az erkély fölötti két ablakban most is világosság látszott, de mintha valahogy tompább, titokzatosabb lett volna kiszűrődő fénye.

Lithván hosszú ideig nézte az ablakokat, s egyszerre úgy látta, mintha valami árnyék mozdulna meg a leomló, fehér függönyök mögött.

Most először vette észre, mily magas, karcsu alakja van a leánynak, s hogy a mozdulatai olyanok, mintha szobrász keze hajlitaná minden vonalát.

Hirtelen úgy tűnt fel előtte, mintha az

egyik függöny félrehuzódott volna, s mögötte a leány nézett volna le a sötét utcára.

Ijedten, megszégyenülten akart a kapu mélyedésébe bujni, de lábai megtagadták a szolgálatot.

Egész testében remegést érzett, s egyszerre világosan érezte, mintha testét elhagyná ott a kapu előtt, merően az ablakba bámulva, s ő maga megindult szép lassu, sétáló lépésekkel a ház felé.

A nagy kapu észrevétlenül, hangtalanul tárult fel előtte, s míg óvatosan igyekezett kikérülni, hogy a pázsitra lépjen, észrevette, hogy a kavics nem csikorog léptei alatt.

Fent megnyílt egy ajtó, s finoman himbálózva jött lefelé, folyton merőn reánézve, a leány.

Ajkán szelid mosoly imbolygott, de szeméből valami szemrehányó, szelid bánat villant elő, míg kezeit folyton maga elé tartotta, mintha valami láthatatlan, fenyegető veszedelmet akarna távol tartani magától.

Mikor egészen Lithván közelébe ért, mintha szólott volna valamit. Lithván azon-

ban nem értette meg, mit mondott, mert mikor egészen szembe kerültek, Lithván elővette a sötétkék agyu kis pisztolyt, melyet állandóan zsebében hordott, s hirtelen a leány szívére irányozva, elsütötte.

A fegyver tompán dörrent, szinte alig volt hallható a hangja, de a leány hangtalanul lebukott a pázsitra, s fehér ruháján sötét vérrózsák kezdtek kipirosodni.

Egyszerre elsötétültek az ablakok, s Lithván megdörzsölte elkáprázott szemeit a kapu előtt.

Szíve hangosan dobogott, s az az érzése volt, mintha valahonnan nagyon messziről, teljesen kifáradva jött volna haza.

Végigsimitotta homlokát, s nagyot sóhajtott.

Még egyszer feltekintett az elsötétült ablakokra, melyek mögött ott pihent álomtól kipirultan a leány, ki ilyen izgalomba hozta idegeit.

Aztán megindult lassu, fáradt lépésekkel hazafelé, s egész uton úgy érezte, hogy vala-

mi sötét, komor alak halad mögötte, mely kíváncsian várja, hogy mikor fordul feléje.

Lithván azonban nem fordult vissza, hanem észrevétlenül meggyorsítva lépteit, hazasietett. Otthon, anélkül, hogy világosságot gyújtott volna, ágyába feküdt.

Ilyen volt Lithván György első találkozás a Dékán Veronával.

V.

Gergely éppen kopogni akart Lithván ajtaján, de visszahuzódott, mert hangot hallott Lithván szobájából. Megismerte. A Lithván hangja volt. Úgy látszott, bucsuzott valakitől, mert világosan hallotta, amint mondta:

— Boldog volnék, Mester, ha újból szerencsétletne. Már az idejét sem tudom, mióta nem járt nálam. Pedig mindig valósággal felüdül szellemem, ha Önnel egy órácskát elfecsegek. Hanem, mielőtt elmenne, még egy felvilágosítást is kérnék Öntől. Az elmúlt éjjel a hatodik énekben lapozgattam, s sehogy se tudtam megmagyarázni magamnak, hogy értette Ön ezt a pár sort:

„Sunt geminae somni portae, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris,
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad caelum mittunt insomnia Manes.“

A versnek szavai világosan ütődtek Gergely füleihez s hirtelen eszébe villant a gyermekkorában betanult verssorok régies fordítása:

„Két álom-kapu van : mondják szaruból van az egyik,
Az amelyen az igaz képek szabadon kimehetnek,
Attetsző elefántcsontból van a másik, hanem mély
Poklokából csak hamis hírek repdesnek ezen fel.“

Aztán várta a látogató magyarázatát, de pár pillanatnyi esőnd után csak a Lithván szavait hallotta újból.

— Oh most már értem, így már tökéletesen értem. Hiában, a legvilágosabb szavu költő is olyan burkoltan beszél, mintha nem merné gondolatait világosan kifejezni. Jól tudja, hogy nem minden gondolatot szabad az emberek előtt elárulni.

Gergely nem hallott egyebet, s minthogy hosszabb ideig semmi nesz sem hallatszott a szobából, bekopogtatott, s benyitotta az ajtót.

Lithván egy pamlagon hevert, s egy ódon pergamentbe kötött, miniatűr könyvet ejtett kezéből a földre, amint Gergely belépésére felrezzent.

Gergely mosolyogva közeledett hozzá, széles mozdulattal átölelte, s a pamlagra szorította a felemelkedni készülő Lithvánt.

— Csak maradjon, kedves barátom. Semmi ceremonia. Ilyen régi barátok közt ez igazán felesleges. — Talán zavartam?

Lithván nem akart adósa maradni az udvariasságban, s finom mosollyal felelt:

— Tudja, hogy jó barátaink soha sem zavarnak bennünket. Örülök, hogy láthatom.

Gergely lehajolt, s felemelte a földről a parányi kötetet.

Finom kötését felnyitotta, s megnézte a címlapot. Vergilius Aeneise volt. Átadta Lithvánnak, s aztán kissé csufondáros mosollyal, de gyöngéd hangon mondotta:

— Boldog ember, maga Vergiliussal mulathat, s nekem kritikát kell írni a „Két hajó“-ról. Pedig én is inkább andalognék Didóval a tengerparton. Úgy látszik, a tengerre készül, talán már meg is találta a maga Didóját.

Aztán, minthogy Lithván nem felelt, hozzátette:

— Hogy tetszik magának Dékán Verona?

Lithván pár pillanatig elgondolkozott, aztán komoly hangon szólott:

— Vannak emberek, kiknek megpillantása esemény. Mikor először találkozunk velük, úgy érezzük, mintha valami új állomásához értünk volna életünknek. Anélkül, hogy valamit várnánk tőle, anélkül, hogy valamit tett, vagy mondott volna, egyszerre úgy érezzük, hogy valami történt életünkben, amely esemény pillanatától kezdve valahogy nem ugyanazok vagyunk, kik voltunk.

Én még nem sok élő emberrel jártam így, de az a hölgy ilyenféle hatással volt rám.

Szavai komolyan, magyarázólag csengtek, s hangjában nem volt semmi áradozás, semmi elragadtatás. Úgy beszélt a leányról, mintha valami természeti tüneményről akart volna magyarázatot adni.

Gergely azonban másképp értette, vagy másképp akarta érteni, mert nevetve felelt:

— Ohó, hát maga még most is ilyen

gyulékony, Lithván? Akkor magát nem hagyom többé egyedül Veronával. Figyelmeztetem, hogy vigyázzon magára, ha megismerkedik vele. Magának még írni kell, kár lenne megházasodnia.

— Nem minden nőt vesz el az ember, ki hatással van rá, felelte Lithván. S különben is a házasság nem nekem való.

— Azt csak bizza a nőkre, Lithván, azok jobban tudják. Nemrég már mondtam magának, hogy az ember nem lehet önmaga bírója. Hanem ma este majd olyan társaságba viszem, ahol szép lányokat talál ugyan, de nem kell attól féltennem, hogy valamelyiket feleségül veszi.

Most pedig, ne ülünk itt a szobában, hiszen azért jöttem, hogy kivigyem a szabadba, a természetbe, s onnan újból az emberek közé. Ma úgyszólván versenynap van, menjünk ki a versenyre. Maga bizonyosan évek óta nem járt kinn, pedig nagyon rosszul teszi. Ott találja a város szemetét és legfinomabb rétegét, mindenkit, ki munka nélkül kapja meg kenyerét. Nézzen szét közöttük, fogadást

teszek, hogy modelt hoz közülök haza. Ne is ellenkezzék, magammal viszem, most már nem szabadul tőlem egykönnyen. Elhatároztam, hogy vigyázok magára, s nem engedem, hogy elsorvassza a tehetségét. Én tudom legjobban, milyen kár volna érte. A nagy tehetség mind egy-egy gyermek, gyámra van szükségük, hogy az életben rossz útra ne tévedjenek. Én leszek a maga gyámja, Lithván, akár beleegyeznek, akár nem.

Újból átölelte Lithvánt, s mielőtt az feleltetett volna, folytatta:

— Az „Uj Szellem“-ben írtam egy cikket magáról. Holnap jelenik meg, majd olvassa el. S ebből meg fogja látni, hogy nem vagyok tehetségtelen gyám, s hogy jobban ismerem magát és képességeit, mint önmaga.

— Aki dicsér bennünket, annak szívesen elhiszszük, hogy jól ismer, felelte Lithván. De azért valami örömet és hálát érzett szívében, s meleg tekintettel nézett Gergely szemébe.

— Aki igazat mond, az nem dicsér, még ha jót mond is valakiről. S maga jól tudja,

hogy én az igazat szoktam megírni, még akkor is, ha úgy látszik, mintha dicsérném az illetőt. De ez csak akkor látszik, ha valakiről nagyon rosszat mondok.

Hangosan felnevetett, s Lithván e pillanatban világosan érezte, hogy rossz lélek van e gnóm-testbe szorítva. De erőt vett a feltörő ellenséges érzésen, s mosolyogva válaszolt:

— Nem szeretném, ha nagyon megdicsérne.

Gergely felvette kis könnyű botját, melyet a szobába is magával hozott, s aztán felemelkedett.

— Hát induljunk, ha Önnek is úgy tetszik.

Lithván bement egy másik szobába, hogy átöltözködjék, s Gergely azalatt végignézte a régi könyvekkel telerakott könyvpalcokat, s megcsodálta az íróasztalon álló gyönyörű kis ébenfa szobrot, mely Apollót, mint napistent ábrázolta.

— Szép dolgai vannak, szólt Lithvánhoz, mikor visszatért. Inas helyett bizony jobb lenne egy finom női kézre bízni a gondozásukat.

Aztán csak úgy mellékesen, mintha semmi fontossága nem volna kérdésének, hozzátette:

— Még egy kijárata van a lakásnak?

Lithván csodálkozva nézett rá, nem értette a kérdést.

— Dehogy. Csak az az egy, melyen Ön bejött.

Gergely rábámult.

— Mikor jöttem, azt hittem, látogatója van. Hangokat hallottam a szobájából.

Lithván elpirult kissé, mintha zavarba jött volna. De aztán minden zavar, vagy elfogultság nélkül, egyszerűen válaszolt.

— Tényleg látogatóm volt, éppen akkor távozott, mikor Ön érkezett. Csodálom, hogy nem találkozott vele. De hát vannak lények, akik úgy jönnek-mennek, hogy csak az veszi észre, kinek szüksége van rá, hogy észrevegye őket.

Gergely csodálkozva nézett rá, de nem felelt. Lithván vette a kalapját, s indultak kifelé.

VI.

A terem fényesen volt megvilágítva, az asztal díszesen volt megterítve, a férfiak jókedvűek, a nők kedvesek és szépek voltak. A sok fajta virágdisz illata összeolvadt a nők parfümének bódító szagával.

Gergely szemben ült Lithvánnal, s sűrűn töltögette poharát a tajtékzó pezsgővel.

Mindenütt élénk volt a társalgás, s egyik túlkiabálta a másikat, mert mindegyik azt akarta, hogy a maga hangját hallja, s az ő szellemességét csodálja a többi.

Lithván mellett egy szőke, finombőrű leány ült, ki keveset beszélt, s nagy csodálkozó szemeivel titokban egész este Lithván arcát figyelte, s hirtelen, zavartan kapta el tekintetét, ha valaki rajtaérte. Finom fehér

bőre volt, melyen átsugárzott az erek kék-sége és a vér rubintszíne. Kis, segédszínész nő volt az „Uj Színház“-nál, s barátnői Örök-tűznek nevezték, mert mindig szerelmes volt valakibe, s olyan szenvedélylyel égett mindannyiszor, hogy ő maga azt szokta mondani, hogy ez az egyetlen, halálos szerelme.

Mikor Lithvánt a vacsora előtt megpillantotta, valósággal remegni kezdett.

Lithván is sajátos izgalmat érzett. Sehoggy sem tudott számot adni magának ez érzésről, de valahogy úgy tűnt fel előtte, mintha valami édes ernyedtség szállná meg tagjait, valami szelid nyugalmat, egyben meghatottságot érzett, s amint a lány finom, csodálatosan szép arcát nézegette, valami különös emlék borongott agyában, mintha valamikor régen már látta volna. De sehogy sem tudott visszaemlékezni rá, s nem akarta egy banális kérdéssel megtörni a varázst, mely a leány közelében elfogta. Maga sem tudta miért, de mégis úgy érezte, hogy valami égi tisztaság, az ártatlanság szűzies levegője lebegi körül a leányt, mely mint egy hűvös,

tiszta kis sziget, külön választja és megvédi az egyre izzóbbá hevülő orgia tüzes, viharzó hullámveréseitől.

Gergely azonban bizalmasan a leány márványfehér és márványhideg meztelen vállára tette a kezét és megszólalt komikus szer-tartásossággal:

— Megengedi, hogy bemutassam Lithván barátomat, ki az asztalnál szomszédja lesz?

A lány arcát egy pillanatra rózsásra festette az öröm, aztán egy kis leány puha, remegő hangján dadogta:

— Nagyon örülök... nagyon örülök. De hogy kerül ide Ön, kinek novelláiból az ég tisztasága árad?

Lithvánt zavarba hozta a kérdés, s zavarában ő is azt kérdezte:

— De hogy kerül ide Ön?

Gergely hangosan kacagott.

— Öröktűz már megint lángra lobbant, kíváncsi vagyok, hogy meg tudja-e olvasztani Jégcsap urat.

Lithvánra mosolygott, ki bár vidámnak, mosolygósnak látszott, tulajdonkép egész este

komoly maradt, s szórakozottan hallgatta a bábeli zürzavart, mely az örökös kacagásból, férfiak durva tréfáiból, nők hangos, sikoltó nevetéséből támadt, s melynek khaoszából csak néha verődött fülébe egy-egy szó, vagy mondat, melynek értelmét fel tudta fogni.

Gergely szavaira felé fordult a közelülők figyelme. A nők kíváncsian nézték finom, halvány arcát, sötét, komoly szemeit, homlokába csapódó, sötétbarna, majdnem fekete-szinü haját, s félig csufolkodva, félig vágyakozva, kórusban énekelték:

— Jégcsap úr! Jégcsap úr! Megolvad ma Jégcsap úr!

Aztán irigykedve fordultak Öröktűz felé. A Gergely szomszédnője egy telt keblű, piros arcu, egész este hangos, jókedvű leány hangosan sikoltotta:

— Öröktűz, most vigyázz magadra. Ez valóban halálos szerelem lehet, ha a tűz a jégcsapba szeret. Hanem te mindig jól meg tudod választani, ki mellé kerülj. De hát mi lesz a Márvány gróffal? Abbahagyod a puhítását?

Öröktűz arca lángbaborult, s sértődötten válaszolt:

— Azt neked engedem át, Niobe, te úgy is mindig arra pályázol, aki nekem nem kell.

S bosszus pillantással nézett Gergelyre.

Niobe szemeit előntötte a könny. Ha kissé sokat ivott, rögtön elérzékenyedett, s mindig tele volt a szeme könnyel. Azt beszéltek, hogy hat kis fia van, mindeniket egy másik faluban dajkáltatja, s azért könyezik annyit, mert ilyenkor a fiait siratja.

Gergely haragosan nézett Öröktűzre.

— Öröktűz, te kis vipera. Térden állva könyörögtél, hogy ne hagyjalak el. De nem birtam azóta melletted maradni, mióta észrevettem, hogy mikor ágyba mégy, bibliát rejtessz a párnád alá. Mikor az ember át akarja ölelni, félájultan elkezd sóhajtozni: Jézus segits! Jézus segits!

S kis szünet után hozzátette:

— Még ha én mondanám, volna értelme.

Hangos kacagás támadt minden oldalról. Niobe husos keble rengett a kacagástól,

s míg könyei poharába hullottak, hangos csapkodással ütötte térdeit:

— Bibliát tesz a párnája alá! Hahaha! Jézus segíts! Bibliát tesz a párnája alá.

Öröktűz elvörösödve nézett Lithvánra, s félig mosolyogva, félig sirva, halkán magyarázgatta Lithvánnak:

— Nem igaz, nem igaz. Hazudik a nyomorult. Gyűlöl, mert nem akartam a szerejtője lenni.

Aztán hangosan, sirásba fuló hangon kiáltotta:

— Nem igaz, nem igaz!

De nem lehetett tudni, mire mondja, hogy nem igaz. Arra-e, hogy Gergely a szobájában aludt, vagy hogy bibliát rejtett a párnája alá.

Lithván közelebb hajolt hozzá, valamit válaszolt neki, de a leány nem értette meg a nagy zajban. De hálásan nézett rá, mert megérezte, hogy valami vigasztalót, vagy megnyugtatót mondott.

— Oh, tudtam, hogy maga nem hiszi el. Maga nem olyan ember, mint a töb-

bi, s nem fog gúnyt üzni egy szegény leányból.

Az asztal végéről egyszerre egy dörgő hang kiáltotta:

— Csendet kérek, hölgyeim és uraim! Santuzza olasz dalt fog énekelni.

Hirtelen csönd támadt, csak itt-ott hangzott egy elfojtott, vagy félig kiröppent kacagás. Az asztal végéről felállott egy hórihorgas, sovány, fekete haju és fekete arcu nő. Világos, barackvirágszínű selyemruha volt rajta, s a mély kivágásnál jól lehetett látni száraz, a puder alatt is barna kebleit, melyeket a fűző igyekezett felszorítani, mégis fáradtan, hervadtan hullottak alá, mint a lopótök gyümölcse. Sovány karjai hosszú, fehér selyem keztyübe voltak bujtatva, de fent, a váll körül, hol nem takarta el a keztyü, kivillogott a száraz, bronz színű kar, melyet a festék sem tudott fehérre szelidíteni.

A dörgő hangur a zongorához ült, s felesendült egy lágy, olasz dal első üteme.

Az olasz nőnek gyönyörű hangja volt, az elkoptatott, régi dal szinte megújult, fel-

frissült hangja csengésében, s a meleg párával teli teremben lágyan úszott a hallgatók fülébe:

Vorrei morire . . .

Niobe a Gergely ölébe kúszott, s míg átkarolta erős karjaival, csaknem eltűnt a kis ráncos arc széles melle mögött, s csupán pezsgőtől csillogó, okos szemei ragyogtak Lithván felé.

Lithván szomszédságában egy halvány fiatal ember ült, ki egész este jóformán egy hangot sem szólt, csak szorgalmasan evett és ivott, s hol Lithvánt, hol Gergelyt nézegette titkos áhítattal. A dal közepén Gergelyhez fordult, s kissé halkított, de a nagy csendben mégis messze hangzó hangon megkérdezte:

— Eljön holnap az Oláh Miklós premier-jére?

Mindenünnen hangos pisszegés hallatszott, s az énekesnő szemrehányó pillantást vetett a meggondolatlan fiatal ember felé.

Gergely a Niobe kövérkés arcát veregette, s felhajtva az előtte álló pohár pezsgőt, sutogó hangon válaszolt:

— Ne zavarja a művésznőt, s főleg ne zavarja az én siestámat. Az Oláh Miklós premierjeire én már nem megyek. Ez az ember már az Azték-törzsekből írt drámájával sem boldogult, hol vesz még egy exotikus emberfajtát, mely sikert hoz neki.

A fiatal ember széles, elégedett mosollyal válaszolt.

— Egy új Columbus kellene neki, ki valami új földrészt fedezzen fel számára. Irhatna talán a Pinguinek szigetéről egy jó drámát.

S fáradt mozdulattal, mintha a sok beszéd, vagy a nagy szellemi erőlködés kifárasztotta volna, félig behunyt szemekkel hátradőlt székében.

Gergely azonban nem hagyta békén megpihenni, hanem kifejtve arcát Niobe karjai közül, közelebb hajolt hozzá.

— Hanem a maga premierjére okvetlenül elmegyek. Hol adják a legközelebbi darabját?

A fiatal ember elpirult, kiegyenesedett, s mintha nem hallotta volna a kér-

dést, nagy figyelemmel kezdte hallgatni az énekesnőt.

Gergely Niobéhez fordult:

— Erre az előadásra téged is elviszlek. Fajth barátunknak minden színháznál van két-három darabja, de még nem érték rá egyiket sem előadni.

A fiatal ember halvány arca még halványabb lett, s mosolyt torzítva ajkára, közömbös hangon mondta:

— Tegnap este a „Lázadók“ előadásán voltam. Nagyon jól játszottak a színészek, bár látszott, hogy már kissé unják. Századszor adták.

S csufondárosan hunyorgott Gergely felé. Célzás volt, hogy ezt a darabot a főpróba után a kritika, s első sorban Gergely csúnyán agyonvágta, s megjósolta, hogy nem ér meg három előadást.

A közellevők most már valamennyien belevegyültek a társalgásba, s fojtott hangon, félig csak gesztusokkal beszélve, egész kis irodalmi vita keletkezett.

Egy úr, kit Lithván nem ismert, hevesen

vitatta, hogy a kritikának ma már semmi jogosultsága, mert semmi ereje és semmi befolyása sincs, s a közönség hatalmát dicsőítette, az egyetlen bírót és hozzáértőt, amely dönt az író élete vagy halála fölött.

Gergely védelmébe vette kollégáit, s lassanként majdnem mindenki belevegyült a vitába, csak Lithván hallgatott, merengve nézve az énekesnő felé.

Az énekesnő befejezte a dalt, s harsány taps hangzott fel, mikor az utolsó hang elröppent ajkáról. Az énekesnő mosolyogva hajlongott, aztán nem törődve a sürgető, hízkelő „hogy volt“, „ujra“, „brávó“ kiáltásokkal, egyenesen Lithván széke felé tartott, s kiegyenesítve hosszú derekát, egyik kezéről lehuzott keztyűje szárával elparancsolta Lithván mellől a megrémült Öröktüzet, s közvetlenül Lithván elé lépve, sértett, gőgös hangon megszólalt:

— Maga végighallgatja az énekemet, és nem tapsol nekem!

Az italtól és evéstől kipirult arcu, egyre szenzációkat, meglepetéseket, ingerlő érdekes-

ségeket váró mulató társaság kíváncsian tolt az énekesnő nyomába, s érdeklődve, izgató vagy nevettető mulatságot szimatolva várták a Lithván választát.

Lithván azonban hangtalan maradt. Ajkán bágyadt mosoly játszadozott, de szemei valahova a messzi távolba néztek, s tudomásul sem látszott venni, hogy szólottak hozzá, hogy az egész társaság körülötte tolong, s hogy valami választ, valami feleletet várnak tőle.

Ugy ült a széken, mintha soha onnan elmozdulni nem akarna, s szemei olyan merev mozdulatlansággal néztek a messzeségbe, mintha üvegből lettek volna. Mindnyájan csodálkozva néztek rá, s a lármás, féktelenül mulatozó társaságra valami kísérteties félelem nehezedett.

Hirtelen olyan csönd támadt, mintha hallott volna a szobában. Ha valaki egyszerre belépett volna e fényesen kivilágított terembe, s megpillantotta volna a pezsgős poharakkal, virágokkal és gyümölcsökkel megrakott asztalokat, melyek körül kifestett, alkoholtól iz-

zó arcu nők és félrészeg férfiak estélyi ruhában hangtalanul és mozdulatlanul bámulnak egy halottnak látszó emberre, azt hihette volna, hogy kísértetek tartanak orgiát.

Lithván arca azonban hirtelen megelevenedett. Az ijedtség, a megdöbbenés, a borzalom kifejezései rángatóztak finom, kifejezésteljes arcán, s egyszerre, mintha villamos áram érte volna, hirtelen felugrott székéről, s mit sem törődve a körötte álló tömeggel, könyökével szétaszigálta az útjában állókat, egy-két szökéssel a terem végében álló ablakhoz ugrott, s széttárva a leboruló függönyöket, rémült és ijesztő hangon elkiáltotta:

— Tűz van! Tűz van!

Mindnyájan az ablakhoz rohantak, s ijedten bámultak ki a hirtelen feltépett ablakon.

Az utcáról finom szellő toluult a nehéz levegőjü szobába, s végigsimogatta a nagy hőségben párázni kezdő arcokat.

Az utcára, köröskörül, a merre látni lehetett, nagy sötétség borult, s csak itt-ott szakította meg a vak sötétséget egy-egy utcai

lámpa gyöngé fénye. Tűznek nyoma sem látszott az éjszakában.

Kérdőleg néztek Lithvánra, s a nők közül többen nevetni kezdtek. A zongorázó úr, a maga dörgő hangján, lehetőleg halkán, szomszédjához fordult:

— Ugy látszik, megártott neki a zene. A pezsgőtől angyalokat lát az ember, nem tüzet.

Gergely Lithván vállára tette a kezét.

— Mi az Lithván, maga ilyen rossz tréfákat csinál? Tönkre teszi a nevét, ha ezek az emberek hírét viszik, hogy ilyen exaltáltan viselkedik. Miféle tűzről beszél maga? Hiszen innen a fél várost be lehet látni, s nyoma sincs sem tűznek, sem füstnek. Az egész város alszik, az utcán egy embert sem látni, honnét veszi ezt a mesét? Talán elaludt és rosszat álmodott?

Lithván görcsösen megfogta Gergely karját, s magához huzta az ablakhoz. Aztán másikkal karjával kimutatott a sötét éjszakába.

— Ott, ott, hát nem látja? Hát mindnyájan vakok? Néznek és nem látnak. Ennyi ép, egészséges ember, s közöttük egyedül vagyok

látó. Ott, ott, majdnem a liget mellett. Ég a
Dékánék háza. Már az erkélyt is nyaldossák
a lángok, s ott akar menekülni Verona. Va-
kok, nem látnak semmit. A szemetek előtt
pusztul el egy ember, s nem akartok segítsé-
gére menni. Eresszetek, hadd menjek egyedül.

Kitépte magát Gergely karjából, s egy
ugrással a szoba közepén termett. Ekkor meg-
tántorodott, szemei becsukódtak, s végigte-
rült a padlón.

Mindnyájan rémülten tolongtak körü-
lötté, Gergely azonban megvető mosolylyal
tolta félre az ijedt arcu bámulókat.

— Fektessék egy pamlagra. Nem látják,
hogy ez az ember tökrészeg?

Öröktűz Lithvánhoz hajolt, s csaknem
arcába temelve a magáét, siránkozva tördelte
kezeit.

— Nem igaz, ez az ember elájult, vagy
meghalt.

VII.

Lithván világosan hallotta egy olasz román dallamát. Előbb egész távolról hangzott, aztán egyre közelebb jött, úgy hogy lassanként a szövegét is kivette. Kedves, szomoruán zengő, érzelmes hang énekelte. Lithván sokáig töprengett, honnan ismeri e finoman zengő hangot, melynek minden rezgése nyomán úgy érezte, mintha egy puha kéz simogatná a szíve körül, s csak mikor egészen közel hangzott a fülébe, akkor ismert rá a hangra.

A Dékán Verona hangja volt.

Világosan tudta, hogy alszik, s hogy az álom szárnyán rezzennek hozzá e dal hangjai. Csak azon csodálkozott, hogy hogyan értheti ily világosan a dal szövegét, az olasz szavakat, mikor sohasem ismerte és sohasem tudott olaszul.

A kedves hang elhallgatott, s most a dalt egy dörgő, durva férfihang kezdte énekelni, mely hangnak minden egyes rezgése hasító fájdalmat ébresztett agyában. Olyan fájdalmat érzett, hogy rettenetes erőlködést vitt véghez, hogy felemelkedhessék, vagy legalább szempilláit felnyithassa, hogy szemeinek intésével hallgattassa el a kellemetlen énekest, de minden erőlködése hiábavaló volt, az álom bilincseit nem tudta ledobni magáról. A hang egyre közelebb jött, egyre nagyobb fájdalmat okozott, s minden sikertelen erőlködése nyomán apró, elfojtott kacagást hallott, hol közelebbről, hol távolabbról, a kacagás mindig sűrűbb és erősebb lett, végre olyan harsány hahotává erősödött, hogy egyszerre fölemelkedtek a nehéz sziklák, melyek tagjaira és szemeire nehezedtek, megmozdultak elzsibbadt karjai és lábai és hirtelen felnyiltak szempillái.

Szemei kíváncsian jártak körül szobájában. A könyves polc előtt, ott, ahol a középkori misztikusok munkái állottak, magas, karcsú férfit látott, amint hosszú, fehér ujjai-

val éppen egy rezedaszerű bőrből kötött könyvet tett vissza a polcra. Lithván álmából felébredve is megismerte. Cornelius Agrippa könyve volt: *De vanitate rerum scientiarum*.

Az idegen megfordult, rápillantott Lithvánra, s meglátva tágra nyitott szemeit, mosolyogva közeledett Lithván ágyához, s megnyerő, kedves, kissé nőiesen puha hangon megkérdezte:

— Hogy érzi magát Lithván úr? Úgy látom, jobban van.

Lithván csodálkozva nézett rá.

— Jobban vagyok? Hát beteg voltam? Kihez van szerencsém?

— Dr. Tarján vagyok. Bocsásson meg, hogy elfeledkeztem bemutatkozni, de azalatt a két hét alatt, amióta kezelem, olyan jó ismerősöm lett, hogy hirtelen eszembe sem jutott, hogy Ön még nem is ismer engem, az orvosát.

Lithván elkomolyodott.

— Két hét óta, s én nem is tudok róla? De hát mi bajom?

— Oh, nem veszedelmes, már túl van

minden veszélyen. Eleinte magam sem ismer-tem fel a bajt, de most már tudom, hogy múltó dolog. Az idegei vannak kissé meg-támadva. Kimélnie kell magát, nem szabad oly sokat dolgozni.

Aztán mosolyogva tette hozzá.

— S aztán nem szabad oly zajos mulat-ságokban résztvennie.

Lithván nem értette. Csodálkozva kér-dezte.

— Zajos mulatságokban? Hiszen sehova sem járok, jóformán ki sem mozdulok a szo-bából, legfeljebb, ha sétálni, vagy vacsorázni megyek egy vendéglőbe.

Az orvos tréfásan megfenyegette.

— No, no, Lithván úr, az orvos előtt nem szabad titkolózni. Nem emlékszik? Az Olym-piában. A nagy vacsora, melyet Gergely úr rendezett az Ön tiszteletére Niobével, Örök-tűzzel, meg a többivel? A szép nők, meg a sok pezsgő. Az könnyen megárt olyan ember-nek, ki élete legnagyobb részét az íróasztalá-nál tölti. Nos, még mindig nem emlékszik? Akkor, midőn az a nagy tűz volt Dékánéknál?

Most már emlékezett. Hirtelen, mintegy reflex rángással felült az ágyban, s ijedt arccal, rémült hangon mondta:

— Igen, a tűz, a nagy tűz! Micsoda láng, milyen rémítő füst!

Aztán halkabban, kissé remegő hangon kérdezte:

— És a leány az erkélyen! Köröskörül a lángok, s középen fehér pongyolában a sikoltozó leány. Mi történt Dékán Veronával? Elégett?

Borzadva, remegve nézett az orvos finom, gyöngéd arcába, ki szeliden visszahajtotta az ágyra.

— Csak nyugodjék meg, Lithván úr. Semmi felindulás. Veronának semmi baja sem történt az ijedtségen kívül, kellő időben kimentették. Hiszen éppen ő küldött engem Önhöz. Házi orvosuk vagyok.

Majd mintha többet mondott volna, mint amennyit akart, magyarázólag tette hozzá:

— Hálából Lithván úr, mert jóformán Önnek köszönheti az életét, ha Ön kellő időben észre nem veszi a tüzet, menthetetlenül

odavesznek valószínűleg mindnyájan. Mikor Ön rosszul lett, s hazahozták, Gergely kíváncsiságból kihajtatott a liget felé. A tető már akkor lángokban állott, s az egész ház, az egész utca aludt. Gergely fellármázta az alvó embereket, s mindenki baj nélkül megmenekült.

Lithván szája keserűen rándult félre.

— Gergely mentette meg?

Aztán hirtelen eszébe jutott az éjszakai mulatság, undor fogta el, s sóhajtvá lehunyta szemeit.

Az orvos megtapintotta ütőerét.

— Csak nyugalom, Lithván ur. Önnek nincs szüksége semmi másra, csak pihenésre, nyugalomra. Utazzék, menjen a tengerre, vagy akárhova, csak itthon ne legyen a könyvei között. Nem jót tesz Önnek e néma társaság. Az idegei csodálatos összevisszaságban működnek. Hiszen ez valóságos csoda, azzal a tűzzel. Ha szemtanuktól, szavahihető emberektől nem hallottam volna, el sem hinném, hogy ez lehetséges. Ilyen távolságról, hova emberi szem el nem láthat, egész világosan

meglátni a tüzet, s egészen pontosan elmondani egy eseményt, mely csaknem egy órával később következett be. Ha valamivel vallásosabb korban élnénk, Önt azonnal prófétának tennék meg, Lithván úr.

Mosolyogni próbált, de látszott rajta, hogy nem egészen tréfából gondolja, amit mondott.

— Soha ilyen érdekes esetet nem tapasztaltam, s hallani is csak egyről hallottam. Ismeri Ön a Swedenborg esetét?

— Nem, nem ismerem. Homályosan emlékszem egyik munkájára. Ott van a könyvtárban. Nagyon régen olvastam. Azt hiszem, az a címe: De coelo et de inferno. Vallásos rajongó volt. Talán szektát is alapított.

— Nem erre gondolok. Én Kantnál olvastam róla, aki nem volt könnyen hívő ember. Kant beszéli, hogy Swedenborg három napi járó földről világosan látta Stockholm égését. S három nap múlva érkezett Stockholmból a hír, hogy pontosan abban az órában, amikor Swedenborg látta, fél Stockholm leégett.

Vigyázzon az idegeire, Lithván ur, mert ha nem kiméli magát, a végén még szektát fog alapítani.

Tréfásan megfenyegette az ujjával, s aztán komoly hangon hozzátette:

— Hanem most már aludni, nem gondolkozni és nem is álmodni. Pihenni, mindig csak pihenni, aztán egy hosszú tengeri utat tenni. Akkor aztán egészséges lesz, mint a makk.

Még érezte az orvos. kézszorítását, aztán újból lehunyta szemét.

Gondolatai zürzavaros összevisszaságban gomolyogtak, csak fátyolos, összefüggés nélküli képzetek kavarogtak agyában. De azért biztosan tudta, hogy ő egészséges, semmi baja sincs az idegeinek. Csak mosolyogni tudott az orvos szavain. Milyen keveset tud egy ilyen tudós.

Csodálkozik a világ legtermészetesebb dolgán. Mi van abban különös, ha egyik ember jobban lát, mint a többi, s ha meglát olyan dolgot, ami a többi előtt rejtve marad?

Swedenborg? Ki az a Swedenborg? Ta-

lán, aki ott zongorázik, s akinek olyan dörgő hangja van. Milyen szép, őzike nézése van ennek a kis Öröktűznek, kár, hogy ilyen fiatalon már ilyen romlott teremtés. De a fő mégis, hogy Verona megmenekült. Nem igaz, hogy Gergely mentette meg, Gergely csak eszköz volt, de ő volt a próféta, ki előre látott és megjósolt mindent. Neki köszönheti az életét. Ez az élet az övé, azt tehet vele, amit akar, ha akarja, agyon is löheti. De miért kell agyonlőni, mikor olyan szép, s mikor annyira szereti?

Gondolja, hogy a kritikának ma már nincs hatalma a közönség fölött? Csak akkor nincs, ha nincs igaza. S abban nincs igaza, hogy a fantáziám szertelen, s alakjaim hibásak. Ha hibásak az alakjaim, akkor mi nek írni? Jobb pihenni, utazni, s nézni, milyen kék a tenger. De hátha az ő szemük, az ő ítélőképességük hibás? Miért az én alakjaim? Hiszen azok élnek, s én úgy írom le őket, aminőknek látom. Hogy mindig tépelődöm, mindig csak gondolkozom? Ez talán csak nem hiba, ez épp oly kikerülhetetlen

törvényszerűség, mint ahogy egyesek egész életükben szenvednek, mások meg örökké jólétben élnek. Ezek sohasem gondolkoznak. Úgy térnek vissza az anyaföldre, amint a világra jöttek, nem is éltek, csak élveztek, nem is gondolkoztak és mégis mindent tudtak, nem volt előttük semmi sem csodálatos, semmi sem titokzatos, minden oly egyszerű, oly magától értődő volt. Pompás hintóban járták az életet, s pompás hintó viszi őket akkor is, mikor a Halál van hintójuk elé befogva. Nekik mindegy, ki viszi, hova viszi őket, csak nekik ne kellessen vinni soha senkit — — —

— Milyen szép gyászmenet az, amelyik ott halad. Mennyi ember tolong az érckoporsó körül. Vajjon ki fekhetik benne? Talán egy katona, ki a háboruban elesett. Nem bírok a koporsóba nézni, különben sem tudok halottat látni. Vajjon mit gondol ez a sok élő erről az egy halotról? Belátok az agyukba, a szívükbe, megnézem, mi van benne. Oh, milyen különösöket gondolnak az élők, ha halott után mennek — — —

— — — Egyik rész azt gondolja: milyen messze van ez a temető, mire visszatérünk, elkésem az ebédidőt. A másik rész azt gondolja, most egy holttestet kísérek a temetőbe. A harmadik rész azt gondolja, nemsokára reám is kerülhet a sor. Néhány sajnálkozik a halott fölött. A legtöbb nem gondol semmit — — —

— — — Én sem gondolok semmit. Az orvos azt mondta, hogy nekem nem is szabad. Legjobb semmit sem gondolni, csak pihenni, pihenni.

De ha senki sem gondolkozik, mi lesz az emberiségből? Állat? Rabszolga? A rabszolgának jó dolga van, más gondolkozik helyette. A rabszolga csak dolgozik, s a király helyette is gondolkozik. Gondolkozik éjjel és nappal, azért oly gondterhes a szegény király arca. S mégis a rabszolga reszket, ha a király gondolkozik. A király soha sem fél, sohasem reszket, ő csak gondolkozik s mégis mily soká él. A rabszolga meg elpusztul éhen, vagy elesik a háboruban. Azért oly

gondterhes a király arca. — — Milyen jó drámát lehetne ebből írni.

— Hahaha! Annak a fiatal embernek minden színházban van egy-két darabja, de nem érnek rá előadni. Pedig milyen nagyszerű dráma — — —

— — — A király int, s belép egy apród. — „Mit kiált a nép?“ Az apród mélyen meghajlik: „Felségedet és a háborút élteti.“ A király szigorúan néz rá: „Hazudsz, hizelgő rabszolga, kenyérért és békéért kiáltoz, s az egész megláncolt emberiség jajkiáltása visszahangzik szavaiból.“ — A király gondolataiba mélyed, s belülről, a színpalak mögül zokogás hallatszik. — Belép a terembe egy vörösbe öltözött férfi, arcán fekete álarccal. Mélyen meghajlik a király előtt, a király elfordítja az arcát, nem mer ránézni, s az apród is borzadva takarja el arcát, s halotthalványan, remegő ajakkal suttogja: A bakó! — Nem, nem a bakó, hanem a király lelkiismerete, vérrel van pirosra festve, s fekete bánattal gyászba borítva. — A színpalak mögül hangosabban hallatszik a zokogás. — A

királynő zokog, mert elesett a fia a háboruban.

A kárpit megmozdul, s kilép fekete bársonyba öltözve a varázsló. Fekete bársony az öltözete, s karmazsin selyem a fővege.

A király elé lép, mélyen meghajlik, aztán leveszi fővegét:

„Felség, jövök az Igéret honából,
Hol a boldogság, s a titkok titka rejlik.
Megtaláltam, mit oly rég keressz hiába,
Fogadd, s használd néped boldogítására.“

Azzal megint feláll, s varázsvesszőjével ráüt fővegére, s a karmazsin selyem egy piros, vérző szívvé változik, s azt, mélyen hajlongva, átnyújtja a királynak.

A király gondterhes arca felvidul, szeme könnyezni kezd, s kezével apródja vállára támaszkodva, leszáll a trónusról: „Husz éves se voltam, hogy elvesztettem, s száz évig kellett élnem, hogy megtaláljam.“

A vörös ruhás, álarcos férfi eltűnik, a varázsló is. — Kívül harsány kürtszó, a nép hangos, ujjongó zsivaja. — A zokogás megszűnik, s belép a királynő. Lassan a király

elé megy, mélyen meghajlik, aztán az üres trónusra ül, s merőn néz a királyra. De nem az arcára, hanem a kezében tartott vérző szívre. Hangosan sóhajt, aztán mosolyog. Int az apródnak, az világoskék bársony zsámolyt rak lábai alá, s a királynő halkán, gyöngéden suttogja: „Milyen friss, milyen üde maradt, látszik, hogy nem sokat használták.”

Ujból harsány trombitaszó, sokaság lár-mája, aztán a függöny hirtelen legördül. — —

— — — A függöny ujra szétnyílik, s a függöny oldalfalánál, lehajtott fejjel kilép egy magas, karcsú leány, s fehér arcát a függöny fekete bársonyához szorítva, a nézőkre mosolyog Dékán Verona.

— Verona! Életem! Én mentettelek meg a tűzhaláltól! Vagy magad röppentél el, te éghetetlen salamander? De az életed, a halhatatlan életed az enyém. Az enyém vagy, az enyém maradsz. — Ki kacag? Mindíg ez a kacagás! Haha! Hahaha! Folyton annak a kiálhatatlan Gergelynek a nevetése! — — —

Ekkor a zavaros álom megszakadt, s Lithván elkezdett mélyen, csöndesen lélegzeni.

VIII.

Olyan volt, mintha álom lett volna. Az időt sem tudta megállapítani, egy óráig tartott, két óráig, vagy egyetlen pillanatig? Akármeddig tartott, rövid volt, mint minden emberi boldogság.

Lithván mosolygott, s próbálta magában végigképzelní, hogy történt.

Halk ruhasuhogás, félénk, gyöngéd koppanás az ajtón, erőfien „tessék“ kiáltás — és belépett.

Halvány rózsaszínű nyári ruha volt rajta, s a kalapja vékony fekete bársony szalaggal volt fehér nyakán megerősítve.

Mosolyogva lépett Lithván elé, s finom, fehér ujjait Lithván lázas tenyerére téve, „jó napot“ helyett azt mondta: köszönöm.

Lithván elpirult az örömtől. Hát mégis tudja?

Aztán megkérdezte, egészséges-e már? Mikor szabad a levegőre menni? Mikor lesz szabad újra dolgoznia? Az orvos azt mondta, hogy sokáig kell pihennie, ő is azt hiszi, bár nagyon fogja sajnálni, ha sokáig nem olvas-hat tőle semmit.

Aztán apró semmiségeket kérdezett. Mikor szokott dolgozni, nappal, vagy éjjel? Hány órát szokott dolgozni egy nap? Melyik munkáját tartja legkedvesebbnek? S mindig csak róla beszélt, felőle kérdezősködött, s magáról nem szólt egy szót sem.

Azután megnézte a könyvtárát, a régi kéziratait, apró, antik szobrait, régi metszeteit. Mindenre volt egy okos, finom megjegyzése; szerények, inkább kérdések, mint megállapítások és mégis oly biztosak, oly találóak.

És Lithván boldog volt, hogy szereti a régi könyveket, a régi képeket, s szívesen hallgatja a meséket.

A leány levett az egyik polcra egy sötét-kék bőrbe kötött könyvet, leült a könyvtár

előtt álló, piros brokáttal bélelt, faragott fájú, magas támlájú karszékbe, s vékony, fehér ujjacskáival lapozgatva a könyvben, halk, édes zengésű hangján olvasni kezdett:

„Születtem a határtalan térben és időben. Születésem pillanatával korlátok közé szorult a tér és az idő.

Életem kezdete volt a világ kezdete, s e percben született meg a múlt és a jövő.

Értelmem és képzeletem fejlődésével népesedni kezdett a világűr, s a végtelenségnek határt szabott képzeletem, mikor elképzelhetetlen messzeségeit is telerakta mozdulatlan napokkal, vándor üstökösökkel, szellemekkel és istenekkel.

Minden, ami a világürt betölti, azért van, mert vagyok. Enyém az egész világ.

És mégis, mind ez egész világ értelmetlenül bámult reám, s nem értette meg egyetlen, forró vágyamat, mely életem első pillanatától kezdve teljesen betöltött, s amely vágyból hiányzott a teljesülés reménysugara, mert még nevet sem tudtam neki adni.

Csak azt tudtam, hogy minden csak

azért van, hogy e vágyam teljesülését szolgálja, s hogy e forró vágy csak akkor mehet teljesedésbe, ha nevet tudok neki adni, olyan nevet, melyből megértem minden létező, hogy mit várok tőle.

S észrevettem, hogy az egész világot, természetnek e leszakadt részét, ugyanez a vágy fűti, s hogy a felém szálló miriád sóhaj mind csak hozzám könyörög, mert tőlem reméli e vágy beteljesülését.

Ekkor figyelni kezdtem. Kitért lélekkel hallgattam a felém szálló sóhajok zenéjét, hogy a sóvárgások e zsongó melódiájából kicsendüljön a megváltó szó. S olyan lett a lelkem, mint a hárfa húrja, mely énekehangra zendül, ha saját hangja távolról visszatérve, megrezzenti. Mert minden sóhaj, mely felém szállott, saját vágyam visszhangját hozta.

S e zengő hang egyre erősbbödött, egyre világosabban, felismerhetőbben hangzott ki belőle a szó, mellyel belekiálthattam az egész világ fülébe sóvárgó vágyamat — az élet nagy harmoniája, a boldogság után.

Mert a Boldogság volt a szó, melyet oly sokáig kerestem, boldogság volt a neve annak, ami után kielégítetlen szomjúsággal sóvárogtam, a boldogság, az a mámorító, megnyugtató valami, ami a fájdalmat gyönyörűséggé, a gyászt örömmé változtatja, amely minden szenvedéssel dacol, minden keserűséget megédesít, mely sugárzó glóriával aranyoz be mindent, mely egészen kielégít, örökké, tökéletesen, tisztán és felemelően.“

Elhallgatott, de hangjának zenéje még sokáig ott rezgett a levegőben. Szemeit kissé behunyta, s térdeire bocsátva a sötétkek borítású könyvet, pár pillanatig magába mélyedt, aztán felnyitotta hosszú szempilláit, s fürkésző szemekkel, komoly arccal nézve Lithván szemébe, megszólalt:

— A saját életét írta meg ebben, Lithván úr?

— Nem. Mindnyájunkét.

Ismét elhallgatott, felállott, a könyvet visszatette a helyére, s megigazitva a kalapja alól kikíváncozó szőke fürtöt, újból megszólalt:

— Azt hiszem, hogy a boldogság épp úgy nem képzelhető el fájdalom és bánat nélkül, mint a fény árnyék nélkül.

— Az árnyék a fény nyomában jár ugyan, de a tiszta, a tökéletes fény megöli az árnyékot. A bánat a boldogság nyomában sötétlik, de a tökéletes boldogság megsemmisíti a bánatot. S én a tiszta, árnyék-talan fényt szeretem, s a tökéletes, a bánat nélküli boldogságot keresem.

A nap beszűrődött az ablakon, s megvilágította a leány arcát. Fehér, madonna-arca ragyogott a napsugárban, s szőke haját, apró rózsás kalapját úgy táncolták körül a nap sugarai, mint a glória a szentek fejét.

Lithván szemei végigcsókolták a leány alakját a fejétől végig, le a talpáig, s a szőnyeget, melyen apró lábai nyugodtak. S amint szeme végigsiklott a lányon egész a padlóig, a szőnyegen meglátta rezegni a leány árnyékát.

S az volt a csodálatos, hogy amint az árnyék rezgett, s Lithván vizsgálgatta, úgy látszott, mintha ez az árnyék nem is a leány

alakját és arcát tükrözné vissza, hanem mintha valami idegen, harmadik személy lett volna, kinek külön élete, külön személyisége van, ki odakapaszkodott a leány sarkához, hogy kettőjük közé furakodva, elválassza őket egymástól.

A lány is észrevette a szoba szőnyegén ringó árnyat, s mosolyogva szólott:

— Ha az árnyékot meg akarjuk ölni, a napot kell előbb elpusztítani.

S összehuzta az ablakon a függönyöket.

Hirtelen félhomály támadt, s a leány világos ruhája és fehér arca élesen vált ki a szoba sötét butorai közül. Aztán még hozzátette:

— Maga különös ember, Lithván. Ön az életet, a világot nem olyannak látja, mint mi többiek, s azt hiszi, hogy azért, mert Ön többet lát, jobban ismeri az életet. Pedig az élet mindig megcsal bennünket Lithván. Annál inkább, minél jobban ismerni véljük.

— Élni és csalódní egyet jelent, — felelte Lithván.

A leány azután búcsuzni kezdett.

— Hanem mi nem fogunk csalódni egymásban. Tudom, hogy Ön nem a mindennapi emberek közé tartozik, hanem azok közül a kiválasztottak közül való, kiknek lényét és érzéseit mi hétköznapi emberek teljesen sohasem tudjuk megérteni. Valami rejtélyes, valami homályos lebeg maga körül, s azt hiszem, hogy mikor először találkoztunk, kissé félttem is magától. Ne nehezteljen rám, ez nem a maga hibája, hanem az enyém. Most már nem is tudom megmagyarázni magamnak ez érzést, most már nem félek Öntől, csak valami elfogódottságot érzek a maga közelében. Talán azért, mert jól tudom, hogy Önnek köszönhetem, hogy nem lettem a lángok prédája. Mindig úgy érzem, hogy Önnek jogai vannak az életemhez.

Mélyen a Lithván szemébe nézett, kezeit melegen megszorította, s suhogva, libbenve, úgy eltűnt, mint az álom.

Igy történt. S Lithván még mindig ott feküdt a pamlagon, s behunyt szemekkel gondolt újra meg újra a délután történetére. Maga elé idézte a leány minden szavát, min-

den mozdulatát, újból megcsodálta az alakját, az arcát, a haját és szemeit, s újból részegre szívta magát az illattal, mely a leányból áradt, s közben különös gondolatok futkároztak az agyában, melyeket egyelőre még sehogy sem tudott összefogni. De azért érezte, hogy most valaminek jönni kell, valami egész váratlannak, meglepőnek.

De még nem érkezett el a kellő pillanat. Még túl eleven volt a boldogság érzése, mely szívére nehezedett, s azért még ott feködött egy darabig a pamlagon, s engedte, hogy a gondolatok zavartalanul kergetőzzenek egymással, mielőtt a napvilágra törnének.

Egyszerre csak úgy érezte, hogy valami láthatatlan szellem felemeli, s akarata ellenére az íróasztala elé kényszeríti. A gondolatok hirtelen szavakká alakultak, s mint túlfűtött kazánból a gőz, kifeszülni kívántak agyából. Az alkotás kényszerének fájdalmasan boldog pillanata elérkezett. Végig borzongta egész testét. Felnyiltak lelkének elzárt szelepei, kirajzottak és körüllebegtek legrejtettebb érzései, és gondolkozás és megállás

nélkül írni kezdte az agyában csaknem az utolsó betűig elkészült mesét:

„Ádám és Éva a Szellem gyermekei voltak, a tiszta, azur levegőben éltek és fehér napfényben fürödtek. Egész nap kinn röpködtek a levegőben és hangosan énekeltek, ha a nap sugara világítani kezdte a levegőt. Nem ismertek semmi más lényt egymáson kívül, s nem ismertek egyebet, mint a fényt, a levegőt és a hangok zenéjét.

Éva néha nagyon magasra repült, úgy, hogy Ádám sokszor nem bírta követni a tekintetével, de sohasem félt attól, hogy elveszitheti, mert nem ismerték a félelmet sem, meg aztán azt is tudta, hogy Éva annyira szereti, hogy nem tudna többé örülni sem a napfénynek, sem a levegőnek, sem az éneknek, ha őt elveszitené.

Ádám olykor-olykor egyedül bolyongott. Keresett, szeretett volna találni valamit. Azt nem tudta, hogy mit, mert hiszen meg volt győződve, hogy kettőjükön kívül más nem

lakik a világon, s hogy a Szellem a levegőt és napfényt kettőjük számára ajándékozta.

De azért folyton keresett minden remény, vagy cél nélkül, egyszerűen azért, mert valami benső kényszer hajtotta, s ha Éva néha szemrehányást tett neki, hogy miért hagyja oly sokszor egyedül, Ádám kitérően válaszolt:

— Hagyj békében, keressek valamit, s meglátod, találok egyszer olyasmit, aminek bűlni fogsz.

Éva csufolkodva nevetett, s így felelt:

— Mióta ígéred, hogy találni fogsz valamit, úgy látszik, hogy nem tudod, hol kell keresni. Keress a szememben, ott mindig találasz egy haszontalan alakot.

Ádám megveregette Éva arcocskáját, s körülölelve derekát, megforgatta a levegőben, s hangosan felkiáltott:

— Hopp, hopp, fürödjünk meg a napfényben, hogy jobb kedvünk legyen.

Repülni kezdtek feljebb, feljebb, míg a nap sugarai égetni kezdték bőrüket. Akkor kissé lejjebb szálltak, s egymást átkarolva, elkezdtek úszni a fényben, szebbnél-szebb dalo-

kat énekelve, mindaddig, míg meg nem untak.

Mert elfelejtettem megmondani, hogy egymáson, a napfényen, a levegőn és a hangok zenéjén kívül még egy dolgot ismertek: az unalmat.

Az unalom egy ellenséges Szellem gyermeke volt, gonosz indulatú, sötét arcú rém, ki gyakran berontott az ő birodalmukba, s mindaddig, míg ki nem tudták verni, megrontotta a boldogságukat.

Ádám mindent elkövetett, hogy elriassza a hivatlan vendéget. Torz arcokat vágott, bukfenceket vetett a levegőben, tréfás dalokat énekelt, melyeken Éva nagyokat kacagott, de azért nem tudott annyi új mókát, annyi mulatságos bukfencet és annyi tréfás éneket kitalálni, hogy az unalom néha be ne szökött volna hozzájuk.

Hanem egyszer Ádámnak sikerült mégis úgy elriasztani az unalmat, hogy úgy eltűnt, hogy többé soha sem látták.

Egy napon, midőn az unalom tulságosan gyötörte őket, Ádám titokban kiröpült. Három

nap és három éjjel nem látta Éva, végre negyednapon, mikor már alig bírta az unalom gyötréseit elviselni, hazarepült, s hátán valami különös, furcsa kis alakot hozott, melynek láttára az unalom úgy megrémült, hogy tüstént elrepült, s soha sem mert többé visszatérni. Éva pedig úgy elkezdett kacagni, hogy könnyei is kiesordultak, s kíváncsian fordult Ádámhoz:

— Mi az Ádám, mit hoztál magaddal?

— Azt nem tudom, hogy mit, de megígértem, hogy találok számodra valamit. Addig kerestem, míg találtam.

S büszkén nézett Évára, ki bámulattal és csodálattal nézte Ádámot, ki addig keresett, míg talált valami olyat, amit soha sem láttak, s amiről soha sem hallottak.

Éva kíváncsian nézte végig a furcaságot, mely látszólag olyan volt, mint Ádám, csak sokkal kisebb, barnább, szemei hunyorogva pislogtak, ha a napfény beléjük sütött, nem tudott a napba nézni, nem tudott repülni, hanem valami furcsa, tántorgó lépésekkel bukácsolt a földön, a lábait nem tudta ma-

gasra emelni, magát a tiszta levegőbe dobni, hanem ha egyik lábát felemelte, a másikat rögtön a földre tette, mintha a föld magához húzta volna.

— Ki ez, kérdezte Ádámtól kíváncsian.

— Nem tudom, hanem mindjárt megkérdezem tőle.

És a furcsa alakhoz fordulva, megkérdezte:

— Ki vagy?

A furcsaság közelebb bukácsolt Ádámhoz és a fülébe súgta:

Én vagyok az Árnyék. Én elsötétítem előtted a tiszta napfényt. Én vagyok a Bánat, ki befeketítem a boldogságodat, én vagyok a nehéz sár, ki a tiszta levegőből lehúzlak a földre, hogy ne tudj szabadon, merészen repülni. Én vagyok az Árnyék. — De ne mond meg Évának.

Ádám nem igen értette, mit mondott, de egyszerre nagyon szomorú lett.

Éva ujából Ádámhoz fordult, de az durcásan ráfordult:

— Kérdezd meg magad.

Éva a furcsa alakhoz fordúlt.

— Mondd meg hát, ki vagy?

Ez Éva füléhez hajolt, s belesúgta.

— Én vagyok az Idegen férfi, vagy más-
kép a Boldogság. Hozzád kapaszkodom,
örökké veled leszek, s nem fogod többé is-
merni az unalmat. Megismered a szenvedést,
a remegést, a bánatot, de megismered a leg-
nagyobb boldogságot, a legnagyobb gyönyö-
rűséget is. De ne szólj semmit Ádámnak.
— Akarod?

Éva halkán súgta:

— Akarom.

Az Árnyék odatelepedett Éva lábaihoz,
s a hányszor Ádám Évára tekintett, mögötte
mindig ott látta a sötét alakot.

És ettől a naptól kezdve Ádám és Éva
nem fürödtek többé a tiszta napfényben, s
nem repültek a tiszta levegőben, hanem lenn
bukdácsoltak a földön.

És mikor megindultak, Ádám Évára né-
zett, s mosolyogni próbált, de arca elkomo-
ruult, mert Éva mögött ott settenkedett az

Árnyék, melyet ő maga keresett és talált meg számára.

A mosoly eltűnt arcáról, s csak magában suttogta:

— Az Árnyék.

Éva azonban fájdalmasan mosolygott, s szempilláit gyönyörűséggel lehunyva, gondolta:

— A Boldogság.

És idegenül néztek egymásra.

— — — — —
— — — — —
A lapok egymásután teltek meg, s Lithván megszakítás nélkül, szinte a gondolkodás lázában ontotta a sorokat. Mintha valami meghatározott időre készen kellene lennie, olyan ideges gyorsasággal szántotta az egymásra halmozott papirlapokat, s mire órája éjfél ütött, boldog sóhajtással tette le a tollat.

— Készen vagyok. Vajjon ér-e valamit?

Nagy gyöngeséget, egész testében remegést érzett, s hirtelen az orvos jutott eszébe.

— Vajjon mit szólna hozzá, ha ezt látta volna, — gondolta mosolyogva.

Hirtelen bágyadtság, halálos kimerültség fogta el, de azért újból kezébe vette a tolat, s a következő pillanatban már ott fektellett az első oldal homlokán a mese címe:

A z á r n y é k.

IX.

Egy hét múlva Lithván kijárhatott. Dékán Veronával sétált ki először. Azután csaknem mindennap együtt indultak sétára.

Csodaszép nyári napok jártak. A délelőttök frissességén még érzett az éjszaka langyos hűvössége, a déli nap izzó tüzétől áthevített kora délutánok alig elviselhetők, az alkonyatok pompás, zsongító melegségűek voltak, melyeket egyre hűsített a közeledő éjszaka hűvös szellője. Az ég olyan, mint a lágyan hullámozó kék tenger, melyen, mint apró vitorlások, lassan, szünet nélkül siklottak a fehér felhők.

Az utcák üresek voltak, az aszfalt és az épületek sokszorozva verték vissza a nap tüzét. Az emberek tikkadtan, fáradt léptekkel járkáltak; a lovak félálomban, csendes trapp-

ban haladtak, patáikkal csodálatos árnyképeket taposva széjjel.

A hatalmas városi liget szép volt, mint egy álombeli tündérkert.

Minden pompázott, ami még el nem virult; a késői rózsák teljes virágzásban illatoztak, a magas tölgyek és platánok lombjai zöldeltek, mint egy smaragdból kirakott sátor, a rétek színesek és tarkák voltak, mint egy ódon keleti szőnyeg, s a pompázó virágok fölött méhek és színes lepkék serege röpdösött. A nap szikrázó sugarai táncolva kergették egymást az utakon, az asszonyok és gyermekek világos ruhái messze fehérlettek, vidám kacagás és dal hangjait ébresztve a képzeletben.

Verona és Lithván többnyire a magános utakon haladtak. Verona sem szerette a sok embert, s nem szerette, ha végigbámulták az utakon csoportokban járkáló asszonyok, s szentelen nézésű sihederek. A lombos fák árnyában jártak, körülzengve ezer apró, röpdöső bogár zümmögésétől, s a távoli utcák zshivájának idehangzó mormolásától. Ha elfá-

radtak, felkerestek egy félreeső, magános padot, melyet két magas tölgy mélyen leboruló lombja rejtett el a kíváncsi tekintetek elől.

Ha kibeszélgették magukat arról, amit ők problémáknak, rejtélyeknek neveztek, a társalgás többnyire saját személyükre, életükre, vágyaikra sodródott.

Minél jobban megismerte Lithván Veronát, annál jobban csodálta. Olyan tiszta, olyan szűzies volt, amilyen csak az a nő lehet, akit a nevelés, s valami belső kényesség megőriz a tisztátalan dolgoktól. Fiatal volt, s minden szaván érzett, hogy még keveset élt, nem is vágyott valami mozgalmas, nagy-szerű életre, mintha félne, hogy ezzel szabadságát és önállóságát veszélyezteti.

Ítélete szerény, igénytelen volt, zavara naiv, szűzies, csaknem gyermekes. Nem volt meg az a női szokása, hogy ítélete, megállapítása pusztán a közvélemény, vagy a tekintélyek visszhangja legyen, és hogy valami szellemi munka eredményét egy kézmozdulattal intézze el, vagy egy csufolódo mosollyal üsse agyon.

Lithván az ő közelében nyugodtnak, csaknem biztosnak érezte magát. Elfeledte az utolsó hetek kínzó gyötrelmeit, s elfeledte a viharos éveket, melyek mögötte állottak. A leányról valami szilárdság, a biztonság, a nyugalom érzése áradt rá, szinte megerősödött és megtisztult, amióta Verona barátságát élvezte.

Nézete, véleménye határozottabb lett, mióta szabályozottabb, rendszeresebb életet élt, mióta remeteségéből, szobája falai közül a szabadba, Verona társaságába, s vele az emberi társadalomba, az életbe került. Csodálatos volt, hogy némely pillanatban minden dolgot teljesen tisztán látott, a legrejtettebb, legtitkosabb belső részleteiben is. Nem látott annyit, mint előbb, de világosabban, tisztábban látott.

A leány viselkedése jóformán nap-nap után ugyanaz volt. Barátságosan fogadta, meleg szavakkal búcsuzott, közömbös témák fölött vitatkozott vele, nevetett, tréfálkozott. Soha sem volt rá eset, hogy egy megjegyzéssel, egy mozdulattal barátságtalan lett volna

hozzá, soha, hogy egy szeszély, egy hangulat, egy mosoly azt a sejtelmet ébreszthette volna benne, hogy hatással van rá a személye.

Míntha csak egy kört huzott volna maga körül, melyet a vele való érintkezésben sem át nem lépett, sem átlépni nem engedett.

Néha, mikor kettesben sétálgattak; találkoztak a Lithván, vagy a leány ismerőseivel.

Ilyenkör megtörtént, hogy Verona elpi-
rult, s egyszer meg is kérdezte:

— Vajjon mit gondolnak ezek mi ró-
lunk?

Aztán sietve hozzátette.

— Nem a magam ismerőseiről kérdem,
hanem az Önéiről. Az én ismerőseim jól tud-
ják, ki vagyok.

Büszkén kiegyenesedett, majd míntha
hirtelen eszébe jutott volna valami, kezét
nyújtott Lithvánnak.

— Bocsásson meg, talán akaratlanul
megbántottam.

Eleinte Lithván a séták alatt még mindig

maga mögött érezte a settenkedő árnyakat, kik magános sétáin követni szokták. Egyszer, midőn túlhangosan nevettek mögötte, vissza is fordult, s kíváncsian nézett a leányra, hogy az észrevette-e.

Verona arcán nem látszott semmi, de megkérdezte:

— Miért nézett hátra?

Lithván kissé késett a válaszszal. Hanem aztán mélyen sóhajtott és felelt.

— Néztem, ki jár mögöttünk. Nevetést hallottam.

A leány hátrafordult és körülnézett. A merre a szem ellátott, sehol sem lehetett senkit sem látni.

— Az angyalok, vagy kóbor szellemek névethettek, Lithván. Az én fülem csak azok hangját nem veszi észre.

Lithván nem felelt, csak magában gondolta:

— Én azt is hallom.

Hanem aztán lassanként elmaradoztak Lithván mögül titokzatos kísérői, s a magános, csöndes sétákon ő sem hallott mást, mint

a leány csengő, zenélő hangját, a lombok sutogását és a méhek zümmögő muzsikáját. Szíve egyre rendesebben vert, lelki egyensúlyát soha sem érezte ennyire szabályosnak, fejét ennyire szabadnak, ennyire tisztának. Kévesebbet dolgozott, jóformán semmit sem olvasott, az éjszakákat többnyire átaludta, s nappal lusta gyönyörűséggel várta az órát, mikor újra találkozhatnak. Legjobban az ünnepnapokat gyűlölte. Ilyenkor Verona nem ment el hazulról. E napokon Lithván fel sem kelt ágyából. Egész nap az ágyban hevert, s csak alkonyatkor indult el hazulról, hogy hosszú sétát tegyen.

Egy délután, mikor a parkban sétáltak, egész váratlanul Gergely bukkant eléjük. Verona korábban észrevette, s olyan mozdulatot tett, mintha egy másik ösvényre akarna átvágni. De már nem lehetett kikerülni.

Gergely vidám, mosolygós arccal sietett eléjük.

— Ohó, hát ezért nem lehet magukat sehol sem találni. Hiszen maguk valóságos emberkerülők lettek. Elbujnak az erdőbe, a nép

kertjébe, hol nem is jár más, csak akik az emberek előtt bujdosnak. No, szép kis pletykát csinálók én magukról.

Lithván vörös lett a bosszuságtól és zavartól, de Verona teljesen nyugodt maradt.

Sötét szemeit zavar nélkül függesztette Gergely vidám, barátságos jóakarattal néző szemeire, s kissé hidegen, de minden harag nélkül mondta.

— A kikre tartozik, azok előtt nem titok a séta, akik előtt pedig titok, azok fecsegése nem érdekel.

Ugy látszott, mintha Gergely kissé megijedt volna.

— Óh, valahogy meg ne sértődjék, csak rossz tréfa volt. Csak nem képzeli, hogy komolyan gondoltam. Maga éjjel is mehetne, egyedül az erdőben, akkor sem merné rossz gondolattal megsérteni senki. Én csak örültem, hogy magukat ily váratlanul és ily véletlenül megtaláltam.

És kis szünet után hozzátette:

— És hogy együtt találtam.

Lopva a leányra nézett, s Lithván jól

látta, hogy ajkai szélén ott villog, a csufolódó, gonosz mosoly, mely arcát oly rossz kifejezésüvé tette.

Egy darabig még együtt sétáltak, aztán Gergely sietve bucsuzott.

— Nem akarom elrontani a délutánjukat, szólt, mikor kezét fogott a leánynyal.

— Ha így beszél, elrontja a barátságunkat, felelte a lány.

Lithván hidegen köszönt Gergelynek, de ez melegen megrázta kezét, s a fülébe sugta:

— Most jó uton van. Egy nagy szerelem, egy boldog, vagy boldogtalan szenvedély és örökre kigyógyul a remeteségből, s visszakapjuk az életnek. S akkor maga fogja megírni a legszebb magyar regényt.

Nem várta meg, hogy Lithván feleljen, gyorsan távozott, s kis, törpe alakja hirtelen eltűnt az út kanyarulatánál.

Hanem a délután tönkre volt téve.

Verona azt mondta Gergelyről.

— Jaj annak, kinek ez az ember ellensége. De százszor jaj annak, kinek ez az ember a barátja. S mégis minden társaságban szere-

tik, s vannak, akik rajongással beszélnek róla. Mintha a mindnyájunkban megbuvó gonosz indulatokra titokzatos vonzó erővel hatna a belőle kiáramló sok gonoszság. Azt mondják, hogy ez az ember üti a feleségét. S az még sem akar elválni tőle, annyira hozzáláncolja valami érthetetlen szenvedély. Én sokat vagyok vele, pedig tulajdonkép félek tőle.

S kissé közelebb huzódott Lithvánhoz.

Lithván a leányra nézett.

A hanyatló nap éppen rásütött szőke hajára, s e haj villogott, mint egy drága arany korona. Halvány, fehér arcát színesre festette a zöld lombokon áttörő piros sugár, s amint ott állott kiegyenesedett, karcsu alakja, amint összeszorított ajkakkal, sötét, tágra nyitott szemeivel merően a napba bámult, úgy nézett ki, mint egy dacos, komor szobor, mely harcba szólítja a végzetet.

Hirtelen úgy látta Lithván, mintha e sötét szemekből két csillogó könyesepp gördült volna le, de a leány gyorsan felnyitotta fehér napernyőjét, s azt mondta:

— Menjünk.

Szótlanul indultak hazafelé, s a leány búcsuzóul csak ennyit mondott:

— Egy darabig most nem találkozunk. Majd írok Önnek, ha látni akárom!

Hangja szomorú volt, s szemeiben valami bánat, vagy valami szorongó félelem tükröződött. De bágyadtan mosolygott, s melegebben szorította meg Lithván kezét, mint máskor.

Lithván ezen az éjszakán reggelig dolgozott.

X.

Halk, gyöngéd koppantás az ajtón, bátor-
talan, félénk ajtónyitás, s egy nő lépett be
Lithván szobájába.

Lithván nem ismerte fel a fátyol alatt, de
azt rögtön látta, hogy nem idegen, hanem is-
merős.

Áttetsző fehér selyem ruha volt rajta, s
apró, halvány rózsaszínű rózsákkal díszített
kalap, s fehér selyem ruhája is apró, rózsá-
színű virágoktól színesedett.

Megállott az ajtóban, s félénken, szinte
könyörögve nézett a rábámuló Lithvánra, ki
érezte, hogy nem idegen, de nem tudta, hogy
ki lehet.

Ekkor kezének egy finom mozgásával
hátratólta apró rózsákkal díszített kalapjáról
leboruló fehér fátyolát, s félénk, ős pillan-
tással rábámult Lithvánra, s bocsánatkérő

mosolygással inkább sutlogta, mint mondotta:

— Bocsásson meg, hogy zavarom, de el kellett jönnöm. Valamit meg kell tudnom Öntől.

Lithván most már megismerte.

Felismerte nagy csodálkozó szemeit, a fehér, áttetsző arcot, melyen átsugárzott az erek kéksége és a vér rubinszíne.

Kissé zavarba jött, el is pirult. Aztán szinte indulatosan mondta:

— Mit keres maga nálam, Öröktűz? Miért jön maga a lakásomba?

Majd a leány megriadt, csaknem könybelorult szemeibe pillantva, elszégyelte magát, s kérlelően tette hozzá:

— De hát jöjjön beljebb, tessék helyet foglalni. Nem magamért mondom, hanem magáért. Hozzám nagyon kevesen járnak, s rögtön megtudják, ha látogatóm érkezik. Nem szoktam hölgyek látogatását fogadni.

Hirtelen elpirult. Eszébe jutott, hogy nem régen járt itt valaki, ki az életet, az egészséget, a megváltást hozta számára, mikor szobájába lépett. A széket, melyet a leány elé

tolt, hirtelen visszahuzta. Eszébe jutott, hogy a másik ült ezen a széken. Egy nagy karoszékot tolt a leány elé, s azt mondta:

— Tessék, ez jobb lesz. Kényelmesebb. És most mondja meg, minek köszönhetem a szerencsét.

Öröktűz belebújt a nagy karszékekbe, vékony, sovány alakja csaknem egészen elvesztett benne, csak fehér arca, s sötét őszemei villogtak elő a karszék félhomályába rejtett öléből.

Hizelegve simogatta fehér kezeivel a szék puha karját, szeme csodálkozva surrant végig a könyvekkel telerakott, hatalmas faragott könyvvállványon, a falakat csaknem teljesen beborító tömérdek képen, az apró szobrokon és faragott, vésett szelencéken és sóhajtván mondta:

— Milyen szép itt, Önnél, Lithván úr. S milyen megnyugtató és megtisztító lehet itt, e szobában élni.

Ránézett Lithvánra, s szemeiben áhítat, könyörgés, csaknem térdreborulás tükröződött. Aztán folytatta:

— Hogy miért jöttem? Olyan nehéz azt elmondani. Nem is tudom, hogyan fogjak hozzá. Tudom, hogy Önnel nem lehet úgy beszélni, mint más emberrel, tudom, hogy Ön nem olyan, mint a többi ember. Én csak egy buta leány vagyok, egy megrontott, kifosztott, kizsarolt teremtés, de nem vagyok romlott, nem vagyok elzüllött, a lelkem érintetlen ma is, mint tizenhat éves koromban, s ha a zajos mulatozások után fáradtan, ösztörtén aludni térek, tiszta, gyermeki fohász száll ajkaimról Istenem felé.

Undorodom a posványtól, melybe belekerültem, s forró sóvárgással vágyódom a tiszta, mocsoktalan, szűzies élet után. Jézusom után sóvárgok, a Megváltó után, kinek alázatos, hűséges szolgálóleánya akarok lenni, örök sóvárgásban epedő hűséges cselédje, hogy megtisztuljon lelkem a bűjtben, az önmegtartóztatásban, a folytonos imában. Ért Ön engem Lithván úr? Elhiszi nekem, hogy őszintén beszélek?

S félénken, imádattal, rajongással nézett Lithván szemébe.

Lithván megzavárodott. Nem értette a leányt, nem tudta, mit akar. Csak azt érezte, hogy egy szerencsétlen, kétségbeesett teremtes áll előtte, ki menekülni akar megzavart lelke gyötrelmei elől, ki tőle vár segítséget a meneküléshez. Hirtelen az is eszébe villant, hogy talán örült áll előtte, de a rajongó szemek oly tisztán, olyan minden földi salaktól mentesen könyörögtek felé, hogy sem borzadályt, sem félelmet nem érzett. Csak szánalmat, mélységes sajnálkozást.

Szeliden megszimogatta a leány kezét.

— Hiszek magának gyermekem. De beszéljen bátran, világosan. Szívesen segítek magán, ha módomban áll.

A lány hangos zokogással levetette magát Lithván lábai elé, s kétségbeesett szorítással átölelve térdeit, forró csókokkal borította el kezét, mellyel megszimitotta, a zokogástól elcsukló hangon, s a boldogságtól szinte önkívületben mondta:

— Oh, tudtam én, hogy nem taszít el, tudtam, hogy segíteni fog rajtam. Hiszen Ön, ki mindent tud, ki mindent lát, belát az én

sóvárgó, szenvedő szívembe is, s látni fogja, hogy nincs benne semmi tisztátalan gondolat, nincs benne semmi aljas indulat és szenvedély, csak olthatatlan szomjuság és sóvárgás a tisztaság, a nyugalom, az áhitat hűvös órái után, hogy csillapuljon az a tűz, mely véremet örökké égeti.

Oh én szerelmes Jézusom, irgalmas Megváltóm, könyörülj rajtam, hogy megváltást nyerjek a poklok tüzétől. Oh, szent hűvösség, áradj el tagjaimba, óh, imádott tisztaság, áraszd el véremet, s üzd el a bűnös salak mérgét és tüzét tőlem örökre. Könyörüljön rajtam Lithván úr, engedje meg, hogy itt maradhassak, hogy cselédje, hogy aláza-
tos szolgálója lehessek, hogy ledobhassam e selyem rongyokat, melyek égetik testemet, hogy darócba, durva vásznakba öltözködhessen, mik véresre dörzsölik testemet, hogy kiomló véremmel eltávozzék tőlem a kínzó, pokolbeli tűz, a szenny és a bűn. Oh engedjen megtisztulni, engedje, hogy a cselédje legyek.

S könyörögve, esdekelve nézett fel Lith-

vánra, s eszelős csókokkal borította el kezét és térdeit.

Lithván most már megijedt. Csillapítani igyekezett az eszelős leányt.

— Nyugodjék meg, kérem. Üljön vissza a székbe. Hiszen szépen, nyugodtan megbeszélhetjük, mit akar. Szívesen segítségére leszek, hogy szabadulást találjon eddigi életéből, s segíték magának keresni tisztességes foglalkozást. Vannak barátaim és előkelő ur-asszony ismerőseim, kik szívesen pártfogásukba veszik, s majd keresni fognak valami magának való életpályát. Amit maga kér, az lehetetlen. Mit gondol, cselédnek menni? Az nem Önnek való, gyermekem.

De a leány nem akart felemelkedni. Görcsösen szorította át Lithván térdeit, úgy hogy az sehogy sem tudta kiszabadítani magát a leány görcsös öleléséből. A leány zokogása megszűnt, csak keble lázas remegése mutatta, hogy valami rettenetes izgalom gyötri tovább is. Igyekezett nyugodt hangon beszélni.

— Ne üzzön el magától, könyörüljön meg egy bűnös lelken, mely Öntől várja a

megváltást. Én tudom, mit akarok, tudom, hogy csak Ön menthet meg. Ne gondolja, hogy nem tudok megfelelni a feladatnak, melyre vállalkozom. Tudok én jól sütni, főzni, mosni, elvégzem én a legdurvább munkát is, ami a háznál akad. Nem vagyok én olyan gyöngé, mint aminőnek látszom. Vidéki parasztlány vagyok, ha karcsu, finom is az alakom, ha fehér, úri is a bőröm. Az anyám egy parochián volt szakácsnő, ott születtem én a tisztaságban, a templommal egy fedél alatt, az Ur oltára közelében. Óh én szerelmes Jézusom, miért vetted le rólam oltalmazó kezedet, miért nem pihent rajtam megnyugtató, óvó, szelid tekinteted. De te megbocsátottál bűnös szolgálódnak, s visszafogadod a megtévedt bűnöst. Nem, nem vagyok bűnös, csak szerencsétlen, óh de milyen szerencsétlen!

S újból zokogni kezdett.

Lithván nem tudott mit csinálni. Szeretett volna felkelni, de nem tudott szabadulni. Szeretett volna az inasának csengetni, de nem akarta, hogy ilyen helyzetben lássa a leány-

nyal. Így hát mozdulatlanul maradt, nem felelt semmit, csak várta, hogy a leány kisírja magát és lecsillapodjék. Haragudott is rá, de a szíve mélyén nagy részvétet érzett a szerencsétlen iránt, s szemei szelid szánalommal tekintettek az előtte térdeplőre.

A leány kissé lecsillapodott a tekintet megnyugtató, vigasztaló hatása alatt, elbocsátotta Lithván térdeit, s imára összetett tenyerekkel, rajongva nézett Lithván szemeibe.

— Óh e szelid, megbocsátó szemek, ez áldott, megváltó tekintet. Tudtam Uram, hogy megbocsátasz, s nem veted meg megtévedt leányodat. Engedd, hogy itt maradjak melletted, hogy ápolhassalak, hogy óvhasssalak, hogy végigkísérhesselek vándorutadon, s hogy tanúságot tehessek melletted. Jól tudom, hogy az én oltalmam nem sokat használ, s hogy az én tanúságomnak nem fognak hitelt adni az emberek, de én mégis vállalom a hivatást, melyet Isten jelölt ki számomra. Itt élek közeledben, s igyekszem megkönnyíteni számodra az időt, melyet a földön kell töltened. S ha gonosz emberek ártó indulata kárt

akar tenni benned, körmeimmel ásom ki szemeket. S ha vándorlásod végére érkezel, s beteljesedik a nehéz óra, el foglak kísélni az utolsó utra, s le fogom törölni kendőmmel a verejtéket arcodról. Ezzel a kendővel, az egyetlen selyemdarabbal, melyet az új életbe magammal viszek. A te kendőd volt ez Uram, te vesztetted el *akkor éjszaka*. Én megtaláltam, s egyszer már letörültem vele arcodról a hideg verejtéket, akkor, midőn elrejtőztél előlünk.

S forró csókokkal borította a kebléből előhuzott selyem zsebkendőt.

Lithván most már megharagudott.

Hirtelen felugrott, s keményen rászólt a leányra.

— Térjen magához szerencsétlen terem-
tés. Istenhez akar fordulni, s káromlással
kezd. Hát megőrült maga? Vagy nem tudja,
mit beszél? Miért jött hozzám? Miért zaklat
e zagyva beszéddel? Ki küldte magát hoz-
zám, ki mondta meg magának a lakásom ci-
mét? Megzavarodott, vagy engem néz bolond-
nak?

A leány ajkán átszellemült, boldog mosoly játszadozott, némán felemelkedett, fehér arca még jobban elfehéredett, arcán valami imádandó, szelid fény derengett, mint Sansovinó szentjein, s halk, remegő, imádkozó hangon felelte:

— Korholj Uram engem, bűnös teremtetést, tudom, hogy még nem vagyok méltó kegyelmedre. Csak engedd meg, hogy közeledben maradjak, hogy végleg megtisztulhassak. Tudom, hogy még nem tartasz méltónak arra, hogy valódi lényedet felfedd előttem. De én tudom, ki vagy, s abban látom a jelt, hogy megszántál és megbocsátasz, hogy megjelentél nekem és megengedted, hogy felismerjelek. Oh, hiában titkolnád, ki vagy, én érzem és tudom. És tudjuk mi mindannyian.

Szelid rajongással telt szemekkel nézett Lithvánra. Lithván komor, kemény hangon szólott:

— Nos, mikor lesz már vége e komédiának?

— Türtőztess haragod Uram, s ne rejtse el előlem szelid, megbocsátó tekintetted. Itt

nem lehet hinni, vagy nem hinni, bizonyosságot tudunk. Mert jelek vannak, melyeket nem lehet meg nem látni. Nemcsak a tűz, melylyel elhamvasztottad a bűnös orgiát és felperzselted a kárhozat házát, hanem egyéb jelek is vannak. A multkor megbetegedett Niobe egyik kis fia, az orvos már lemondott róla. Homlokára tettük e kendőt és másnap jobban lett.

Santuzzát elhagyta a kövér, olasz gróf, ki évek óta tartja, s sirva jött hozzám, hogy segítsék rajta. Imádkoztunk egész éjjel, s mikor aludni tért, háromszor hangosan kiáltottuk nevedet. S másnap a gróf bocsánatot kért tőle, s ujból visszatért hozzá.

Nemcsak magam vagyok Uram, ki hisz benned. Sokan vagyunk hívők, mi szegény bűnösök. Csak én vagyok a legbuzgóbb, a legalázatosabb, s a legbűnösebb. Ne űzz el magadtól, s ne tégy tovább próbára!

Lithván haragja elmúlt. Mélységes szánalom fogta el e szerencsétlen teremtés kinlódásának szemlélésében, ki tőle várta, hogy egyensúlyba hozza szétdúlt lelkét, melynek

harmonióját szétrombolta könnyelmű élete, vérenek dühödt lángja, s az örökös önvád és lelkiismeretfurdalás marcangolása. Sokért nem adta volna, ha valami megnyugtatót, valami biztatót tudott volna neki mondani, hogy ne tépje szét durva kézzel a meghibbant agy szülte illuziót, mely mégis enyhülést, megnyugvást szerzett e sajnálatraméltó leánynak. De nem tudott semmit kitalálni, s azért szelid, résztvevő hangon csak ennyit mondott:

— Menjen gyermekem haza. Nagyon fel van indulva, jó lesz, ha ágyba fekszik és orvost hivat. Vagy menjen el a falujába, hagyja itt e gonosz várost, melynek lármája, bűnös élete nem való a maga tiszta, egyszerű lelkének. Boruljon le kis templomukban az Úr oltára előtt, s meglátja, megkönnyebbül a szíve.

Hangja szeliden, ellágyultan zengett, kezét nyújtott a leánynak, s szeliden az ajtó felé tolta.

A leány elhalványodott.

— Hát nincs irgalom, nincs bocsánat

számomra? Hát nem maradhatok itt? Elűz magától Uram?

— Nem üzőm el, de ez a hely nem magának való. Pihenjen, szedje össze magát, s pár hét alatt gondoskodom valami magának való foglalkozásról. Verje ki fejéből ezeket a téves, rossz gondolatokat, s igyekezzék megbékülni magával. Maga még fiatal, az egész élet maga előtt áll, s ha visszatér falujába, vagy bekerül valami magának való tisztességes családba, úgy elfelejti ezt a néhány szerencsétlen esztendőt, mint egy rossz álmot. Hanem most Isten vele.

A leány még tétovázott. Ránézett Lithvánra, s szemeiben halálos szomorúság, valami szörnyű félelem tükröződött. Kezei kétségbeesetten kulcsolódtak egymásba, s tompa, fájdalmas sóhaj hördült fel melléből. Aztán leirhatatlanul kétségbeesett, szinte nem is emberi hangon mondta:

— Úgy hát teljesedjék be a te akaratod Uram!

S anélkül, hogy Lithvánra még egy pillantást vetett volna, kifutott a szobából.

Lithván megrendülten nézett utána. Aztán mintha valami eszébe jutott volna, hirtelen utána futott.

De mire a lépcsőházig ért, a leánynak már nyomát sem látta. Ugy eltűnt, mint egy látomás.

XI.

Már későre járt, mikor Lithván magános sétájából hazatért. Az utcák néptelenek voltak, alig lehetett egy-egy elkésett vándort látni, ki nesztelen árnyként surranva el a falak mentén, sietve igyekezett az éjszaka vigasztalan sötétségéből a megnyugvást, a biztosságot ígérő fedél alá.

Lithván kora alkonyat óta a liget magános, elhagyott utait rőtta, bejárva mindama helyeket, melyeket Verona apró léptei tapostak előtte ismerőssé. Magába mélyedten, képzeletben végigélve az édes megnyugvást, boldog elragadtatást szülő séták minden gyönyörüségét, észre sem vette, hogy késő éjszaka lett, s csak akkor riadt fel merengéséből, mikor egy fénylő sisakú, hegyes bajuszú, magas rendőrt pillantott meg maga

előtt, ki szúrós tekintettel vizsgálgatta tetőtől-talpig, s aztán nyers hangon szólott rá:

— Itt nem lehet éjszakázni. Tessék hazamenni.

Lithván mosolyogva állott fel.

— Köszönöm, biztos úr. Ha meg nem szólít, itt aludtam volna, úgy elfeledkeztem magamról. Pedig van lakásom.

Megemelte kalapját, a rendőr szalutált, de gyanakodva nézett utána, míg csak el nem tűnt a kijárat felé vezető úton.

Lithván sietve ment fel a lépcsőkön, s valami nyugtalanságot, valami szorongást érzett a szíve körül.

— A szívem sincs rendben, gondolta magában, s kissé megállott ajtaja előtt pihenni.

Belülről hangokat hallott. Fáradt, öreges hangokat, melyek foszlányokban, érthetetlen zsongásban verődtek fülébe.

— Úgy látszik, ismét eljöttek, újból felkerestek, sóhajtott. De semmi meglepetést, semmi félelmet nem érzett. Belépett szobájába, s a mélyen alvó inast fel sem ébresztve,

felgyújtotta az íróasztalra készített álló lámpát.

Körülnézett. Csakugyan itt voltak.

A könyvtár előtt, a faragott szobrok alá állított két nagy karosszékben ült két hófehér haju és hosszú fehér szakállu aggastyán. Sötét kék bársony ruhájuk csaknem feketének látszott a karszék piros brokátján.

Ugy tettek, mintha észre sem vennék Lithvánt. Csak folytatták fáradt, öreges hangon a beszélgetést, melyet Lithván belépte egy pillanatra sem zavart meg. S Lithván is úgy tett, mintha észre sem venné őket és mintha egész természetesnek tartaná, hogy az ő karosszékeiben, Dante és Shakespeare szobrai alatt, két idegen, ismeretlen aggastyán beszélget éjszaka idején, nyugodtan leült íróasztala elé, s fejét tenyerébe hajtva, figyelemmel hallgatta, hogy mit beszélnek.

És azok folytatták.

Az egyik aggastyán: Pedig csak tőle függött, hogy végig boldog, harmónikus életet éljen. Tiszta, nyugodt, fensőbbbégi emberi életet, olyat, melyben szelleme a maga tel-

jeségében kibontakozhatott volna, s melyben rájöhetett volna, hogy milyen magasságokba lehet repülni a többi ember fölött. De nem hitt nekünk, s elkövette az egyik legnagyobb bűnt, melyet ember elkövethet: nem bízott magában. Nem érezte át, hogy hivatása van, hogy kiválasztott ember, ki nem járhatja a többi ember számára rendelt, kitaposott utat, nem élvezheti a nekik rendelt kicsinyes örömeiket, hanem a nagy, határtalan boldogság kikutatására van szentelve.

A másik aggastyán: Elkövette a másik legnagyobb bűnt, melyet ember elkövethet. Gyöngé volt. Nem tudott lemondani a föld apró, szennyes örömeiről, melyek csábító kéjével a föld szelleme a maga sarához tudja bilincselni az embert, melyek csillogtatásával ravaszul magához büvöli a föld fiait, s földöntúli boldogságot ígérve nekik, megakadályozza őket abban, hogy megtalálják az igazi boldogságot. Hogy visszaszállhassanak, felemelkedhessenek újból oda, honnan őseik gyöngesége letaszította őket, hogy visszaröpülhessenek a korlátlan, bilincs nélküli szá-

badtság, a tiszta fény birodalmába, hogy újból a szellemek életét éljék, nem pedig az élettelen anyagét.

Az egyik aggastyán: És az a mulatságos, hogy mindenikben az az ostoba rögeszme él, hogy csak az a valóság, amit a föld porához lapulva látnak és éreznek. Kigunyolják, aki a föld rögét ki akarja rugni lábai alól, ki a nap felé, az árnyék nélküli fény felé akar repülni, ki megérzi, hogy a földi élet egy nagy, kaotikus hazugság, mely agyag lábakra van építve, melyek tüstént összeomlanak, ha meglegyinti az igazság hűvös szellője, s maga alá temeti a szerencsétlen, hiszékeny áldozatokat.

Évezredek óta csalja hazug, bűvös mosolyával őket a föld, sáros hátát támaszul tartva alájuk, s mert durva, kemény és érdes, azt hiszik róla, hogy szilárd és biztos. S mert ravaszul hazudik nekik, elhiszik, hogy ez az igazság. És nem tudják, hogy szilárd valóság csak az lehet, amit az igazság kemény abroncsa tart össze. És hunyorgó, sötétséghez szokott szemükkel nem mer-

nek a tiszta fénybe nézni, s nem láthatják meg, hogy csak a fényben, a tisztaságban lakik az igazság, a valóság. S ha valamelyik vakmerő lélekkel a fény felé vágyakozik, ha szabadon akarja kitergetni szárnyait, azt gúnyos kacagás közt bolondnak, fantasztának hirdetik, ki illúziók, ábrándok közt él, s durva szidalmak közt lerángatják maguk közé, a sárba. S a föld szelleme megleégedetten neveti a hasztalan erőlködést. Ők maguk segítenek a földnek, hogy bilincsei közül ne szabadulhasson senki.

A másik: Mert nem tudják a nagy titkot, a varázsszót, mely megválthatná őket az örök kárhozattól.

Az egyik: Nem, mert a nagy titkot is elburkolja előlük a hazugság fátyola.

A másik: Ez pedig már kezdte sejteni. Hiszen hányszor fülébe súgtuk.

Az egyik: Sokszor pedig azt hittem, hogy megértette a hangunkat, s tudja a féltve őrzött titkot, hogy ők a fény fiai, az örök sugárzásban lebegő tiszta igazságé, a fényből aláhullott, megláncolt szellemek, kiknek csak

akarni és hinni kell, hogy megalázott, porba nyomott rabságukból, alacsonyrendű életük-ből felröppenjenek az igazság, a fény, a tisztaság és korlátlan szabadság boldogságába. Ott állnak a boldogság kapujában és nem merik kinyitni. Folyton a boldogság után futkosnak és mindig ott keresik, hol nem találhatják.

A másik: Ez pedig már erősen döngette, csak kissé erősebben kellett volna még akarnia és felnyitni volna. Hogy döngette, milyen erővel feszegette a zárját. Hahaha!

Az egyik: És nem merte kinyitni. Elkövette a legnagyobb bűnt. Nem hitt magában. Hogy fog megbűnhődni ezért?

A másik: Pedig jeleket adtunk neki, hogy hitét, bizalmát megerősítsük. Jeleket adtunk neki mi is, mások is. Látóvá tettük. Már nemcsak nézett, hanem néha látott is. De nem mert látni. Félt egészen alánézni a fátyolnak, mely mögött az igazság rejtőzik. Elkövette a legnagyobb bűnt: gyöngé volt. Hogy fog megbűnhődni ezért?

Az egyik: A föld szelleme rajta is győ-

zedelmeskedett. Elküldte hozzá a ravasz csábítót, ki kicsalta tiszta magányából a piszkos, véres, ezer gyötrellemmel telt, de csodálatos gyönyöröket ígérő életbe. Eljött a csábító, ki az örvénybe csalta, ki kigunyolta, üres légváraknak, ködképeknek nevezte az ő nagyszerű, merész lendületeit a magasság, az igazság, az örök fény felé. S csábító gyönyörűségeket csillogtatott meg előtte, hogy elcsalja a boldogság kapujától, melyet erős döngetéssel már majdnem felnyitott. S ott hagyta az igazság útját a hazugság útjáért. Gyávaságból. S ezzel elkövette a gyávaság bűnét is. Hogy fog ezért megbűnhődni?

A *másik*: Pedig hányszor fülébe súgtuk: ne félj a gúnyos kacagásuktól. Ma kinevetnek — holnap elfelednek — holnapután felfedeznek. De ő nem hallgatott ránk, s nem hallgatott azokra sem, kik felismerték benne az igaz úton járó, kik meglátták, hogy ő a fény, az igazság, a szellem gyermeke. Nem hitt sem nekik, sem önmagának, csak azoknak hitt, kik lecsalták merész röptéből a maguk kitaposott, sivár útjára.

Az egyik: És ezzel elkövette a jóvátehetetlen bűnt: elhagyta a maga útját, hogy a mások útját járja. Hogy fog ezért meglakolni?

A másik: Szörnyű bűnhődéssel fog meglakolni. Az egyetlennel, a legszörnyűbbel, melyet e bűn megérdemel. Olyan szörnyű, hogy én nem merem neki megmondani.

Az egyik: Én sem merem neki megmondani. Ezt neki magának kell kitalálnia.

Az öregek fáradt, szomorú hangja elhallgatott, s mire Lithván lopva odanézett, már eltűntek nyomtalanul.

Helyükbe két ifjú ember ült. Az egyik egy rémült, halvány arcú fiatal ember, nagyon ismerősnek látszott, de bármint törte is az agyát, nem birt rájönni, hogy kicsoda. A másikat Lithván még sohasem látta. Szép, magas, üde arcú fiatal ember volt. Gyászruhát viselt, melynek feketeségéhez sehogy sem illett villogó, ragyogó, kegyetlen tekintete.

Lithván hallgatta, amint beszélgettek.

Az ismerős fiatal ember (remegő, de gyü-

lőlettel teljes pillantást vetve az ismeretlenre): Mit gondolsz tulajdonképen? Mit akarsz tőlem? Lépésről-lépésre fogsz követni? Soha sem fogsz békén hagyni?

Az ismeretlen fiatal ember: Jól tudod, hogy megigérted nekem, hogy soha sem hagylak magadra. Emlékszel arra az estére, mikor itthagytad hűvös, tiszta, boldog magányodat, hogy felcseréld az élet zürzavarával? Akkor megmondtam, hogy mindig együtt maradunk. Ez nem épp kellemes rám nézve sem, de nekem mindig közeledben kell maradnom. Mert ez az én végzetem. Ime testvérem, én vagyok a te árnyékom. Nem igaz?

Az ismerős (kétségbeesett hangon): És soha sem fogsz elhagyni?

Az ismeretlen: Soha.

Az ismerős: De ha ki foglak üzni szíveimből . . . ha szerzek annyi erőt és bátorságot, hogy elzárkózzam előled . . . ha annyi erőt gyűjtök, hogy bátran füledbe merem kiáltani: el veled, a magam ura akarok lenni! Ha talállok valakit, vagy valamit, ami annyira betölti lelkemet, hogy te nem fogsz találni

benne egy parányi darabot sem, amelybe belekapaszkodhatsz?!

Az ismeretlen: Akkor sem szabadulhatsz az árnyéktól, a kételyeidtől, a lelkiismeretedtől, vagy nevezd úgy, amint akarsz.

Az ismerős: És ha kitépem szivemből a kétkedést, ha hinni fogok én is, mint a többi, úgy, hogy hangosan kiálthatom, hogy úgy kellett cselekednem, amint cselekedtem, mert ez volt az egyetlen út, melyen eljuthattam —

Az ismeretlen: A boldogsághoz?

Az ismerős: Mindegy, hogy hova — de hogy így kellett történni, amint történt.

Az ismeretlen (gunyosan): S hogyan szabadulnál meg az árnyéktól, hova tennéd a kételyeidet?

Az ismerős: Eldobom a tenger fenekére, vagy akárhova, csak kitépem szivem közepéből, hogy ne rágódjék rajta.

Az ismeretlen: Akkor kiuszik a tenger fenekéről, s sötét árnya megjelenik ágyad falán és amint felriadsz álmodból, fejed fölött kitergeti rettenetes szárnyait. S ha kitéped szivedből, egy másodperc: és ölelésre tárt

karjai nyakad körül fonódnak, karmai bele-
furódnak torkodba és addig szorítanak —

Az ismerős: Mig? Mig?

Az ismeretlen: Mig megfojtanak. (Kacagva.) Az enyém vagy örökre. Nem menekülhetsz előlem soha. (Zavartan.) Azaz hogy —

Az ismerős (reménykedve): Van egy út? Van egy mód? Ugy-e, hogy van rá mód, hogy tőled szabaduljak? Miért nem mondod, hogyan? Neked is jobb, ha menekülhetsz egy ellenségtől, ha nem kell annak közelében élned, ki halálosan gyűlöl. Miért nem szólnsz, miért nem mondod, hogyan menekülhetnék meg tőled?

Az ismeretlen: Nem lesz hozzá bátorságod. Ismerlek, ha megmondanám, akkor sem tudnál cselekedni. A kételkedés, a habozás nem fog annyi időt hagyni, hogy legyen egy tiszta pillanatod, melyben cselekedni merészelsz. Pedig hány útja, hány módja van, hogy szabadulj tőlem és örökre egyedül maradj.

Az ismerős: Oh mond, csak egyetlen szóval adj jelt, merre keressem és én örökre elfelejtem az irtózatot gyötrelmeket, melyeket

nekem okoztál. Egyetlen szót csak, egyetlen jelt!

Az ismeretlen: Hogy nem gondolsz rá, hogy nem jut eszedbe! Ha megöled a fényt, elpusztul az árnyék. Ugy-e eszmélsz, ugy-e félsz? Már habozni kezdesz, s szívesebben látsz magad mögött engem, mint a halált. Pedig így örökre szabadulnál tőlem, s örökre megfizetnél mindazért, mi bennem üldöz. És mily könnyű a mód a szabadulásra. Túlságosan komolyan veszed a halált... Pedig mily szépen, nemesen lehetne megcsinálni. Feltűnés, lárma és fecsegés nélkül. Ha nem akarsz, hogy sokat beszéljenek rólad, ha nem szeretnéd, hogy találgassák, mi kergetett az öngyilkosságba, tégy így: Menj ki viharban a tóhoz, ülj egy csónakba, s kezdj írni a csónakban valamit. Valami szépet, valami életörömtől duzzadó mesét, s a mese közepén abbaahagyod az írást, s egyszerre beugrasz a tóba... öt perc alatt vége az egésznek és mindenki meg lesz győződve, hogy véletlen szerencsétlenség volt és tíz ujság fogja hozni másnap a legszebbik, csonkán

maradt mesédet. Vagy menj a hegyek közé, elmélyedve bolyongsz a vad, zord sziklák között; s csodálatos, ritka virágokat gyűjtesz csokorba valaki számára. Lábad alatt hirtelen megesúszik egy kavics, egy pillanat, egy hosszú, édes pillanat, melyben végig éled egész életed leggyönyörteljesebb óráit, s lenn vagy az ezerméteres szakadékban. Ismét egy csodálatos véletlen, senki sem gondolhat semmi rosszat. Vagy még ez a legjobb: Még a hídon, magános, sötét éjszakán, elmerengve nézed az alattad zúgó habokat. Egy pillanatnyi szédülés, egy zuhanás, s mindennek vége.

Az ismerős: Ugy... hát csak öngyilkosság árán szabadulhatok tőled?

Az ismeretlen: Csak. Nincs más mód rá.

Az ismerős: Oh, mily kegyetlen vagy.

Az ismeretlen: Ah, a halál nem oly kegyetlen és nem oly borzasztó. A halál szelid és jó, mint egy gyermek. Miért nem lehetek én oly irgalmas, oly jó, mint a halál?

Az ismerős: Nincs más mód. Pedig mily szép az élet, mily jó volna kinkódni, tovább

szenvedni, csak élni. De téged magam után
hurcolni, ez már nem emberi szenvedés, en-
nél már jobb a halál is. Pedig milyen fiatal
vagyok.

Az ismeretlen: Újból habozni kezdesz.
Igazán csodálatos ember vagy. Túlságos ko-
molyan veszel mindent, a halált is, az életet
is. S ugyan miért? Az a csöpp kis boldog-
ság? A nevetséges illuzió, mely pillanatra el-
takarja az élet komor, sötét örvényét, hogy
a következő pillanatban még borzalmasabban
és mélyebben nyíljon meg előtted... A má-
mornak, az ópiumkábulatnak a pillanata az,
melyben azt hiszed, hogy valami célod van,
valami értelme van az életednek, hahahaha!
Hanem tudod mit, kissé magadra hagylak,
hogy teljesen szabadon határozhass. Elme-
gyek kissé, gondolkozz azon, amiket mondot-
tam. Teljesen egyedül, nyugodtan. Az embe-
rek az ilyen pillanatokban csodálatos osto-
bák és gyávák. Az élet ilyenkor tűnik fel
előttük a legragyogóbbnak és legkáprázato-
sabbnak, tavaszi ifjúságban lebeg előttük,
telve a legszebb boldogság ragyogó álmoké-

peivel, és nem ismerik fel, hogy ez a hetera ravasz bűvölete, gyönyörteljes kéjeket ígér, s csábító mosolyával leplezi, hogy milyen árt kell fizetni érte... Oh, a halál nem ígér hazug gyönyört, rideg legénynek látszik, s nem csábít senkit magához. De a bátrakat, az okosakat, kik hozzászegődnek, kik benne bíznak, nem csalja meg soha. Szeliden magához öleli őket, s boldog öntudatlanságban, minden kéjtől, s fájdalomtól örökre megszabadulva szunnyadnak ölében az idők végéig... Hát csak gondolkozz, én megyek. És ha elszántad magad, csak kiáltsd utánam: menjünk. Érted jövök, s elvezetlek a tóhoz, a hegyekbe, vagy a hídra, vagy ahova akarsz. S ne gondold, hogy míg távol leszek, elmenekülhetsz előlem. Mindenüvé utánad megyek, bárhova futnál. Az árnyékától még nem tudott megszabadulni élő ember.

Az ismeretlen eltűnt. Lithván mereven, rémülettel nézte az egyedül maradt, magában töprengő embert. Szánalommal, kíváncsian vizsgálgatta kétségbeesett vonásait, s valami halálos szomorúság fogta el, mikor

hirtelen meghallotta elfojtott, csöndes zokogását. Aztán pillanatnyi csönd támadt, majd mély sóhajtást hallott. Az ismerős arcú ember felemelkedett a karosszékből és halkan, szinte sűgva mondta:

— Nos, hát legyen. Menjünk.

Amint elhaladt Lithván asztala előtt, a lámpa fénye erősen megvilágította az arcát.

Most már hirtelen felismerte. Magára ismert benne.

XII.

Levél.

Kis, hosszúkás boriték, rajta gyöngybetükkel a Lithván neve. Milyen szép e név, ha ilyen szép gyöngybetükkel írják. S milyen finom illata van egy ilyen kis levélnek. Ki kellene bontani, de kár volna, bűn lenne eltépni ilyen édes, ilyen parányi boritékot. Milyen parányi egy ilyen boriték, s mégis mennyi titkot tud eltakarni. Mennyi minden fér bele, öröm, bánat, hizelgés, hódolat, gyűlölet, sértés, élet és halál. Piciny, mint egy madár szíve, és elfér benne az egész világ, az egész élet, minden titkával, rejtélyességével, gyönyörével és gyalázatosságaival együtt, épp úgy, mint egy emberi szívben.

Mi lehet benne?

Mi lenne más, mint egy emberi szív.

Egy szív, mely szeret vagy gyűlöl, imád vagy gyalázatosan elárul.

Milyen jó volna felbontani egy ilyen parányi boritékot, hogy megtudja az ember, mi van benne elrejtve, szerelem vagy gyűlölet, boldogság vagy kárhozat, hűség vagy csalás.

De ki merne feltépni egy ilyen boritékot? Ki merne feltépni egy emberi szívet?

Én már mertem egyet. Jaj, micsoda fájdalom volt az. Izekre szedni, parányi apró darabokra, hogy megtudjam, mi rejlik benne. Milyen pokoli szenvedést okoz, ha egy szívet izekre szednek. És milyen sokáig tart. Mert nagyon apró darabokra kell szétszedni, mert minden pici rostja telve van, rejt magában valamit, különben hogy férne el annyi titok, annyi rejtély, az egész világ, az egész élet egy olyan parányi húsdarabban.

Ezért tart olyan sokáig, hogy mire az ember egy kis részével elkészül, oda van a boldog, magafeledt gyermekkor, és elrepült az ifjúság édes, üde tavasza. S elmúlt, elrepült minden, aminek mások örültek, amiktől

mások megrészegültek, ami üdvöt és kárho-
zatot, mennyei kéjt és fogcsikorgató fájdal-
makat hozott, amitől mások nagyra nőttek,
valakik lettek, amitől szép, fehérhajú aggas-
tyánokká és boldog, megbékült arcú halot-
takká váltak.

Ez mind elrepül, s az az ember, ki egy
szívet kezd bontogatni, sohasem tudja meg,
hogymi volt az a tömérdék minden, aminek
annyi ember köszönhetette a boldogságát, ami-
vel eltöltötte a hosszú életet, amiért küzdött,
kinlódott, aminek örül, amin sírt és neve-
tett, amitől megöregedett, s amitől boldog
ájulásban a halálba szenderedett.

Mindez már elmúlt, visszahozhatlanul,
visszasírhatlanul és hogymi repült el ben-
nünk, soha sem fogja megtudni az, aki egy
szívet tép.

És hiában tépi, hiában bontja apró ros-
tokra éjjel és nappal, ébren és álmában, még
mindig nem készült el vele.

Annymitok, annymirejtély van eldugva
minden parányi rostban, hogymi a fél élet el-
telik, míg egy parányi részével elkészül az

ember. S az élet másik fele is eltűnik, mire mindent megtud az ember.

Akkor pedig már mire való mindez?

S az egész idő alatt vérzik és fáj, s rettenetes szenvedést okoz, mintha az egész világ, az egész emberiség fájdalma volna benne egybehordva.

Ezért nem szabad feltépni egy emberi szívet. S ezért nem mernék hozzáfogni, hogy feltépjem.

Egyet már mertem. De az egészen más. Az a magamé volt.

És ezért nem szabad feltépni egy ilyen parányi borítékot. Hanem el kell borítani gyöngéd csókokkal, be kell szívni örökre elfelejthetlenül mámorító, boldogító illatát, s feltéptelenül oda kell rejteni a feltépett, izekre bontott szív fölé, talán megenyhül izzó égése annak is, ha feléje borul egy szív, mely nincs megtépve, egy finom, illatos parányi boríték, mely nincs feltépve.

De mégis jó lenne megtudni, mi van benne?

Mi volna benne más, mint egy szív.

De mégis felelni kellene rá. Választ illik adni, ha egy finom, uri leány parányi boricékban levelet küld az embernek.

Mi lehet ilyen levélre a válasz? Miért kell feleletet adni az ilyen levélre?

Mi volna más a válasz, akármi van is a levélben: öröm, bánat, hódolat vagy sértés, közöny vagy gyűlölet, élet vagy halál, csak egy válasz lehet ilyen levélre:

— Szeretlek, szeretlek.

XIII.

A fény újból tiszta, ragyogó, árnyék-
talan. A virágok illatos párát izzadnak, a mé-
hek halkan zümmögnek és boldog az egész
világ.

Az árnyak mind elsuhanak és eltűnnek
a messzeségben. Nem maradt utánuk üres-
ség, mert itt maradt az élet, a boldog való-
ság, mely káprázatos, színes, ragyogó, mint
a hajnali álom.

És az ifjuság, az egészség maradt utá-
nuk, az üde, buja fiatalság, mely pezsgővé
teszi a már alvásba zsongott vért, mely rez-
gésbe hozza a fáradt, elgyötört szívet. S új
remény hajt ki benne, s újból lobot vet a
hamvadni készülő vágy, a nagy sóvárgó
vágy, a vágy a boldogság után.

Ott ültek újból az elrejtett kőpadon, a smaragd sátor alatt.

S a lány soha sem volt még ily gyöngéd, ily sokat ígérő, ily mindent megmondó a hangtalan némaságban.

Világos ruhája még sohasem surlódott ily közel Lithván vállához, s selymes szőke hajának makrancos szálai még soha sem legyintették ily kéjes suhintással Lithván arcát.

Messziről hancurozó gyermekek vidám kacagása hangzott, s fejük fölött magas ezüstoffenyő láthatatlan sűrűjében egy megrebent madár riogatta őket kifelé a maga birodalmából.

És Lithván gondolta magában.

— Beszélhettek ti rémek, ti titokzatos árnyak, testvéreim a magánosságban. Már nem hallom meg szavatókat. És surranhatok előttem és mögöttem, letelepedhettek a székeimen, elbujhattok a könyvespolcom mögé, már nem veszek többé észre benneteket. Már nem leszek többé látó, nem látok a messze távolba és a messzi jövődőbe. Vak leszek, mint a többi, boldog vak ember, ki

nem lát mást, mint amit az egészség, az ép
érzék a boldogság tükrében mutat. Az ifju-
ságot, a szépséget, a valóságot fogom látni
és érezni, a szilárd, biztos földön fogok járni,
s kintzö töprengések közt nem igyekszem fel-
röpíteni magam az ember számára nem való-
vakító fénybe, az egyre libegő, illanó leve-
gőbe, hanem itt maradok testvéreim között,
járom az ő síma, biztos útjukat, s ha ked-
vem támadna újból a régi, hóbortos, mámo-
ros, képzelődő áloméletre, itt lesz egy drága,
gyöngéd kéz, mely visszahúz és visszatart a
józanság, a valóság korlátai között, s nem
enged tilos útra tévedni.

Csak most ne verj kételkedően szívem!
Csak most szünj meg kételkedni agyam! Csak
most légy szilárd, most maradj nyugodt har-
moniában lelkem! Most ne habozz, most légy
szilárd, s ne engedd magad eltántorítani.
Most végre megtaláltam, ami után futkostam
lázás álmaimban, magánosan átvirrasztott éj-
szakáimon. Most itt állok a boldogság ka-
pújánál. Most nem szabad megtántorodnom.
Csak döngetnem kell kitartással, állhatatosan,

s most végre megnyílik az ajtó, melynek zárját eddig hasztalan kerestem.

A leány szólt.

— Mily szép az ilyen nyári délután. Mennyi szín, mennyi hang. Az ember szíve megtelik velük. És sohasem tudna betelni velük.

— Csak annyi színt látunk és annyi hangot hallunk, amennyi bennünk van. Csak az vak, kinek szívében nem pompáznak színek, s csak az süket, kinek lelkében nem zsongnak melódiák.

— De vannak napok, mikor több színt tudunk magunkba szedni, mikor lelkünk fogékonyabb a hang, a zene iránt, mint máskor. Vannak napok, mikor a legkitünőbb zenét sem tudom élvezni.

— Mert ilyenkor bezárul a lelke és nem engedi belülről kiomlani a benne zengő hangokat. S ilyenkor hiában van nyitva a füle, a kívülről támadó hangok hasztalan zendülnek bele, ha a lelkében rejtőző hangok nem ütnek rá visszhangot.

— Lehet, hogy igaza van. Sokszor, ha ilyen csöndes nyári estén kinn ülök az erké-

lyen, s nincs mellettem senki, a nagy csöndben gyakran támad az az érzésem, hogy valahol messze, talán fenn a felhők között, valaki ezüst hárfán játszik egy édes-bús szonátát. Néha magam is azt gondoltam, hogy ez az ezüst hárfa valahol bennem van elrejtve.

Csöndesen mosolygott, s kezével visszasimitotta a megszökött aranyszálakat, melyek Lithván arcát simogatták.

Lithván nem válaszolt. Boldog elragadtatással nézte a leány szelid mosolyát, finom, kissé felfelé álló orrát, a karcsu, kecses alakot, mely törekenynek látszott, mint a nádszál, s mely izmos, erős volt, mint a fiatal fenyő.

A nap már lefelé szállott, s egy-egy rózsaszínbe játszó sugara végigcsókolta a leány arcát, s rózsás színt festett a fehér, márvány arcra.

Néhány eltévedt sétáló ment arrafelé. Kíváncsian néztek a félrevonultan ülő, szinte rejtőzködő párra, némelyik jóakarattal, mások kissé gyanakodva, de egyik sem tudott

anélkül elmenni előttük, hogy még egyszer vissza ne fordult volna, hogy még egy pillantást vessen a leányra.

A messze távolban, az erdő szélén, egy domb tetején fekete ruhás, magas férfi állott. Egyik kezében kalapját tartotta, másik kezével távcsövet emelt szemei elé, úgy nézte őket.

Lithván észrevette, s botjával megfenyegette.

Verona figyelmes lett e mozdulatra. Ő is észrevette a látszóvező férfit. Hangosan felkacagott.

— Ez az ember új nevet fog adni e helynek. Úgy fogja hívni: „A szép kilátáshoz.”

Kacagása vidáman csengett a tiszta levegőben, egy kóbor szellő felkapta, s hangos visszhanggal elvitte az erdő széléig.

A fekete ruhás férfi hirtelen letette a távcsövet.

Aztán felállottak, s megindultak a sötét lombokkal sátorozott úton, hova csak néha-néha tudtak beszökni a bucsuzó nap sugarai.

A lány a maga megszokott, gondolkozó, álmodozó némaságával haladt Lithván oldalán. Haja csillámlott, ahol a lombokon kíváncsian bekukkantó napsugarak érték. Ajkait kissé összeszorította, s szempilláit — a tolakodó sugarak ellen védekezve — félig lehunyta. Így kissé idősebbnek, érettebbnek látszott, mint rendesen.

A régi, sokszor járt utakat rótták. A tó előtt kissé megállottak, hogy megbámulják a hattyúkat. Komoly méltósággal, gőgösen megmerevitett nyakkal uszkáltak a fehér madarak, de ha közelükbe értek, meglassították menetüket, s kíváncsian előrenyújtották nyakukat. A tó vize csöndes tükör volt, melyben látni lehetett a fák álmosan ringó zöld lombját, s az ég felhőtlen, világoskék tengerét. A napsütötte rét világossága mellett e hely csaknem sötétnek látszott. A tó tükrén a nap egy pajkos, idetévedt sugara táncolt, folyton szökdécselve, mintha biztos helyet keresne, ahol a síma, csúszós tükrön biztonságban megállhasson.

Aztán tovább mentek, egyre hűsebb,

napmentesebb helyre érve, hol már érezni lehetett a közeledő alkony hűvös, kellemes lehetét, s hova már elbujt az éjszaka sötétsége, hogy ott lassankint kibontogassa fekete palástját, s ráteregesse az egész városra.

A levegő illatos volt, a bokrok mélyén meghuzódó virágok kéjesen kitárták kelyheiket, hogy teljesen átengedjék magukat a feljük surranó levegő hűsítő csókjának.

Keveset beszéltek. Lithván néha kérdezt valmit, s a lány álmodozó, szórakozott hangon felelt, mintha nem ott jártak volna a gondolatai. Lithván nem sértődött meg. Boldog önfeledtséggel haladt Verona oldalán, úgy képzelte, hogy sohasem érthetik meg az emberek egymást jobban, mintha némán, gondolatokba merülten mennek egymás mellett, s nem rejtik egymás elől szavakba, amit gondolnak.

Mire beértek a városba, már alkonyodott. Az utcák tele voltak fehér és világos színű ruhákba öltözködött nőkkel és férfiakkal, kik mosolyogva, hangos fecsegés közt, jókedvűen mentek egymás mellett, mintha a

boldogító, derűt és szépséget ajándékozó napot ünnepelték volna valami vidám, örömtől lehelő szertartással.

Már közeljártak Veronáék lakásához, mikor a leány hirtelen megszólalt.

— Milyen különös, mi milyen jó barátok vagyunk, szinte naponta együtt vagyunk, s szüleim még nem is ismerik magát.

Lithván szíve megdobbant. Váratlan örömszédítette meg, valami jel, biztatás és reménykeltés csendült ki a leány szavaiból. De valami megdöbbenést is érzett. Szinte maga is meglepődött, hogy soha sem gondolt arra, hogy a leánynak szülei is vannak, hogy egy családban él, azokhoz tartozik, előtte közömbös, ismeretlen emberekhez, kiktől gondolatban idegenkedve huzódott vissza.

Amióta a leányt ismerte, mindig úgy tűnt fel előtte, mint egy jelenés, mint egyike ama titokzatos lényeknek, kik — valami törvényszerűség kényszerétől hajtva — időnkint fel szokták keresni, hogy a messzire elkerült emberek helyett valami nemesebb, magasabbrendű társaságot nyujtsanak neki. Megszokta,

hogy azokat, kik az ő társaságát, az ő társadalmát alkotják, mások észre sem veszik, a létezésüket sem sejtik, s szinte érthetetlennek tartotta, hogy a leány a családjáról beszélt.

De azért udvariasan válaszolt.

— Nem rajtam mulott. Boldog volnék, ha bemutatna nekik.

A lány meleg tekintettel nézett rá.

— Az anyám már nagyon kíváncsi magára. Nagyon szeretné ismerni azt az embert, ki engem csaknem naponta elrabol tőle.

Hangja többet mondott, mint szavai, s Lithván boldog elragadtatásában nem tudott választ adni. Csak mosolyogva, némán meghajtotta a fejét.

Újból a leány szólott.

— Tudja mit, holnap délután a sétánk helyett látogasson fel hozzánk. Szeretném, ha mások is látnának bennünket együtt, nemcsak a fák, virágok és a hattyúk. Néhány kedves ember lesz nálunk, kiknek társaságában nem fog unatkozni.

Lithván arca elkomorult. Gyűlölte e lár-
más összejövedeleket, hol az emberek mu-
latni akarnak, s ehelyett egymást untatják,
vagy bosszantják. De nem akart különck
látszani, s azért beleegyezően intett.

— Ott leszek. Örömmel megyek.

Mikor a Veronáék háza elé értek, a
leány rámutatott a tetőre.

— Nézze, milyen szép új tetőt kapott a
házunk. Most már meg sem látszik a tűz
nyoma.

Aztán hozzátette.

— De azért nem tűnt el nyomtalanul.

És hálásan nézett Lithvánra és melegen
megszorította a kezét.

Lithván mélyen megemelte kalapját és
még sokáig állott a kapu előtt, mely a leány
karcsú alakját elnyelte. Azután mély, boldog
sohajjal lassan megindult, befelé a városba,
a lakása felé.

Jókedvűen, valami ittas gyönyörűséggel
haladt, s annyira elmélyedt gondolataiba,
hogy sokszor csaknem beleütközött egy-egy
siető emberbe.

Lithván nem haragudott, ha egyik-másik dühösen rá morgott is, szinte észre sem vette az embereket.

Már jól benn járt a városban, mikor egy szembe jövő pár haladt felé, kiken megakadt a tekintete.

A nő fekete gyászruhát viselt, s sötét ruhája, nagy, hatalmas alakja majdnem eltakarta az apró, sietős léptekkel mellette igyekvő, fehér vászónruhába bujt apró emberkét, ki a nagy sietésben kimelegedve, világos kalapját levette fejről, s a kezében lóbálta.

Amint közelebb értek, Lithván hirtelen megismerte a férfit. Gergely volt.

Azok is felismerték, s egyszerre megállottak. Lithván megemelte a kalapját.

Gergely barátságos mosolylyal nyújtott kezét. A nő haragos, gyűlölködő pillantással nézett Lithvánra, de amellett valami félelemmel vegyes tisztelet is sugárzott szemeiből, s alig biccentve fejével, hirtelen fehér selyem zsebkendőt vett elő, s letörülte vele a szemeiből patakzani kezdő könnyeket.

Lithván zavartan, kissé ijedten nézte, s aztán Gergely felé fordult.

Gergely rámosolygott, s megszólalt.

— Nem ismeri meg? Niobe. — Most véletlenül nem a fiait siratja, hanem a barátnőjét. Temetésről jövünk, a kis Öröktűz temetéséről. Tegnapelőtt fogták ki a Dunából szegény kis, sovány testét, melynek tüzét örökre eloltották a hideg hullámok. Niobe és barátnői azt beszélik, hogy azért ölte meg magát, mert nem tudta megolvasztani Jégcsap urat.

Aztán tréfás ijesztéssel megfenyegette Lithvánt.

— Vigyázzon Lithván, ma éjszaka ne menjen haza. Azt mondják, hogy az öngyilkosok árnyai felkeresik azokat, kik temetésükön nem búcsúztak el tőlük.

Gunyosan mosolygott, s Niobe hangosan zokogott.

Aztán megindultak, s lépteik egyenlőtlen ütemű kopogását csakhamar elnyelte a város zaja.

XIV.

— Hogy mulatott nálunk? kérdezte Verona Lithvántól, mikor újból együtt sétáltak a kettőjük számára vágott magános úton.

— Mint Ön, felelte Lithván, s rámosolygott Veronára.

— Oh, maga kitér a felelet elől, vagy pedig tulságosan bizakodik abban, hogy az én véleményem csak a maga visszhangja. Akkor hát máskép teszem fel a kérdést: Mi kifogása van az emberek ellen, kiket nálunk megismert?

Lithván elpirult, s nem mert feleletet adni e kérdésre. Attól tartott, ha őszintén nyilatkozik, megsérti Veronát, ha pedig mást mond, mint amit gondol, észreveszi, hogy hazudik.

Pár pillanat mult el, míg agyában e

gondolatok jöttek-mentek, szerencséjére kis szünet után Verona folytatta:

— Higyje el, hogy ez emberek egyenként mind derék és jó emberek. Van szellemük, van tudásuk is, de nálunk már társadalmi hagyomány, hogy ha sokan vagyunk együtt, mindenki csak a rossz tulajdonságait tudja kimutatni. Senki sem tud okosan beszélni, mert mindenki nagyon szellemes akar lenni. Társaságunkból hiányzik a természetesség, társalgásunkból az egyszerűség.

— Már látom, hogy magának rosszabb véleménye van a barátairól, mint nekem. Az embereket nem szabad rosszabbaknak itélni, mint aminőknek mutatják magukat. Senki sem csalhatatlan.

— Igaza van. De ha erre gondolok, úgy nem is merek véleményt alkotni az emberekről. Attól félek, hogy minden esetben igazságtalanul ítélem meg őket. Pedig eddig úgy tapasztaltam, hogy az én ösztönöm nem csal. Jól megismerem az embereket.

— Ne nehezteljen rám, ha őszintén megmondom, hogy a nők ritkán képesek igazsá-

gós ítéletre. Nem a tényeket nézik, hanem az ösztönükre hallgatnak. Annak ítéletét pedig félrévezeti a rokon- és ellenszenv.

— Ezt is elfogadom. Mi nők nem születtünk bölcselkedésre. Nem a tényeket vizsgáljuk, hanem arra figyelünk, hogy mit súg az ösztönünk. De abban bizonyosan egyetért velem: maga sem szereti az előre elkészített, folyton lesben álló szellemesség dicsekvő csengését. A folytonos használatban megkopnak, elvész frissességük, s nemes érc mezébe öltöztetett hamis pénz benyomását keltik. Ilyenek a mi barátaink legtöbbszörire, hiányzik belőlük az igazi, benső érték.

— Minden kiegyenlítődik a világon. Annál több rajtuk a külső, csengő érték.

Verona, úgy látszott, nem akarta e fordulatot követni, mert sajátságosan komolylyá vált szemekkel folytatta:

— A mi Gergely barátunk folyton azt tanácsolja nekem, hogy írók, művész lelkű emberek társaságában forogjak. Igazában az írókat sem tartom jobb társaságnak, mint a többieket. Sokszor, ha egyik-másikkal elbe-

szélgetek, úgy érzem, mintha emlékezetből mondaná el könyvének egy-két lapját. És ha munkáikat olvasom, nemcsak bámulom, hanem sajnálom is őket, mert személyiségük legrejtettebb fiókjait kénytelenek az egész világ szeme előtt kinyitni. Azt hiszem, ha én a legbensőbbet, egyéniségem rejtett kamráit kitárnám a világ elé, már nem lennék többé a magamé, a világé volnék, s nekem csak az árnyéka maradna annak, amit odaadtam, s úgy képzelem, hogy ez árnyéknak tüstént el kellene pusztulnia. Már inkább az ókor bölcséivel tartok, kik soha sem saját lelkiüket, saját érzelmeiket tárták tanítványaik elé, s tanításuk nem is szavakban, inkább csak jelképekben jutott hallgatóik elé.

— Ebben igazat adok magának. De az író kénytelen szavakba önteni érzéseit, ha azt akarja, hogy tudomásul vegyék, mit érez. S az életben is csak a szó az, mi összeköti és közel hozza az embereket.

— Az életben sincs szükségük szavakra azoknak, kik közel állanak hozzánk. Valami láthatatlan nyíláson, mely egyszerre és ma-

gától támad, belátnak a lelkünkbe és megérzik, megsejtik, ami be van zárva a szív legmélyére, s amit úgy sem lehet kimondani.

— A sejtelmekre ne építsen. Még a legmegbízhatóbb is csal.

— Nem, nem, itt, ebben egész bizonyosan téved. Mily boldogító érzés: elhallgatjuk a szavakat és mégis egész bizonyosan tudjuk, hogy lelkünk legmélyebbre eresztett gyökerei, melyeket már nem láthat meg a fürkésző szem, barátságosan egybefonódnak egy másik emberével. Mi lehet felemelőbb, mint az élet ezer baja közt így csendesen, némán valaki szemébe nézni és tudni: ott benn minden ugyanoly erővel él, mint benned magadban, széttörhetetlen harmoniában saját érzéseiddel, saját gondolataiddal?

A pillantás, melylyel Verona Lithvánra nézett, telve volt kimondhatatlan vágyakozással. Arcát sötét pirosság öntötte el, ajkai észrevehetően remegtek, az egész leány csupa odaadás volt.

Lithván reszketett. A boldogság fojtogatta a torkát, s szeretett volna hangosan felka-

cogni, ujjongani és leborulni a leány elébe. Érezte, hogy e pillanatban e leány, ki ott állott előtte szügies pirulással, egészen az övé, hogy minden gondolata, minden érzése felé hajtja, s hogy csak akarnia kell, hogy e szív kitáruljon egészen, s hogy átadja neki mindazt, mi lelke legbensőbb, legrejtettebb sajátja, s neki ne maradjon más, mint az árnyéka annak, ami e lélek volt, s hogy ez árny hirtelen tűnjék el, nyomtalanul olvadjon szét benne.

És nem szólt. Nyugodt, hűvös pillantással nézett rá, míg egész benseje forrt, izzott, mert hirtelen az a kép elevenedett meg előtte, melyet akkor este látott, mikor Veronával először találkozott.

Látta a leányt maga előtt, amint az emeletről jött lefelé, finoman himbálózva, folyton merőn ránézve.

Ajkán szelid mosoly imbolygott, de szeméből valami szemrehányó, szelid bánat villant elő, s karját maga elé tartotta, mintha valami láthatatlan, fenyegető veszedelmet akarna távoltartani magától.

Mikor egészen Lithván közelébe ért, mintha szólott volna valamit. Lithván azonban nem értette meg, mit mondott, mert elővette sötétkék agyú kis pisztolyát, s hirtelen a leány szívére irányozva, elsütötte.

Lithván megdörzsölte elkáprázott szemét, hogy elűzze a rettentő látomást. Remegő tagokkal, halálra vált arcát kissé elfordítva, hosszú, kínos szünet után halkán, alig hallhatóan mondta:

— A ki nem mondott szónak, annak a sejtelennek, amelyről maga beszél, amint én egyre világosabban látom, mindvégig kimondatlanul is kell maradnia. Mert különben csak félig értik, vagy félreértik.

Verona kissé elhalványodott. S aztán megszólalt.

— Sötétedik. Jó lesz, ha hazatérünk.

XV.

Lithvánban az idők folyamán bizonyossággá érlelődött, mit kezdetben csak sejtett: hogy látó tehetséggel van megáldva, vagy megverve.

Nem érzett e fölött sem különös büszkeséget, sem pedig szégyenkezést. Nem látott az egész dologban semmi különöset, semmi természetelleneset.

Egyszerűen úgy képzelte, hogy van valami rejtett érzékszerve, melyet nem ismer, de amely épp oly természetes, épp úgy hozzátartozik, mint a szeme, vagy a nyelve.

Abban sem talált semmi feltűnőt, hogy másoknál nem igen vette észre e képességet, azt épp oly mindennapinak találta, mint ha találkozott valakivel, akinek nem volt zenei hallása.

De nem tekintette magát valami ritka kivételnek, vagy egyedülállónak. Úgy képzelte, hogy mások nem figyelik meg, s nem veszik észre e képességüket, nem törődnek vele, s ezért nem fejlődik ki, s az idők folyamán lassankint elsorvad, vagy teljesen elhal.

Nála a hivatásával járt, hogy e tehetségét, e képességét ápolja és fejlessze, s voltaképen úgy képzelte, hogy csakis a képessége teszi íróvá.

Jól tudta, hogy régi korok népei a látnokot és költőt ugyanazzal a szóval jelölték meg, hajdan tehát a kettő ugyanegy volt, s költő csak az lehetett, ki látó ember volt.

Munkaközben sokszor megfigyelte magát. Mikor dolgozni akart, úgy érezte, mintha kiszállna értelme a hüvelyből, melybe burkolva volt. Mintha minden érzékszervére bénulás nehezedett volna, nem működött más része, mint e rejtett érzékszerve, e láthatatlan látó szem, melylyel belátott a lelke mélyébe, melylyel észrevette a gondolatok szárnyshogását.

Órákig ült ilyenkor mozdulatlanul karszéke ölében, vagy egyforma ütemű léptekkel mérte végig szobáját, a külső világról mit sem tudva, nem érezve testének korlátait, s szinte megfeledkezve arról, hogy él. Csak arra a ködös, homályos kaleidoszkopra ügyelve, mely agyában keringett, melyből sokáig nem tudott egy színt, egy parányi foszlányt sem kiragadni, mert mire kivehette volna az alakját, megrögzíthette volna agyában, már új alakok, új színek, új foszlányok keringtek előtte, melyek születése mindig a régebbiek halála volt, mint ahogy a pezsgős palackból felszálló szénsavgyöngyök szétpattintják és megölik az előttük felszállott gyöngyszemet.

S ebben a khaoszban, ebben a zürzavarban egyszerre csak *kátni* kezd. Lát gomolygó, ködszerű alakokat, melyek egyre kivehetőbbek, egyre szilárdabbak és elevenebbek lesznek, hall hangokat, szavakat, melyek lassan-lassan mondatokká egyesülnek, s nemcsak a vates, hanem a többi ember számára is érthető jelentőséget nyernek.

Ekkor asztalához ül, tollat vesz kezébe

és írni kezd. A sorok sűrűn feketednek egymásután, a papírhalmazon egyre kevesebb a fehér ugar, s mikor kimerülten, fáradtan eldobja a tollat, már apró betűk horgára vannak akasztva a lények, kiket zsákmányként ragadott magával egy másik világba repült szelleme, kik addig is éltek, addig is gondolkoztak, addig is éreztek, de nem voltak az emberek számára érzékelhetők.

Lithván tehát semmi különöset, semmi természetfölöttit nem talált abban, hogy más-kép lát, többet lát, mint azok az emberek, kikkel együtt szokott lenni, nem tekintette magát sem valami rendkívüli embernek, sem betegnek, s legfeljebb olyankor panaszkodott az idegeire, s olyankor szeretne volna pihentetni őket, ha azt vette észre, hogy tulságos gyakran és olyankor is vannak látomásai, mikor nem dolgozott, mikor a mindennapi élet aprólékos gondjaival bibelődött.

Szilárdan élt benne a hit, hogy nem illuziók, s nem hallucinációk gyötrik, s illetve, hogy nem olyan jelentőségben, mint ahogy érteni szoktuk.

Az ő illuziói, az ő hallucinációi, meggyőződése szerint ép oly valóságok voltak, mint az az ember, kivel kezet fogott, vagy az a virág, melyet megszagolt. S ez a meggyőződése szilárd bizonyossággá jegecesedett, mikor észrevette, hogy az, amit ő lát, mások előtt is észrevehető valósággá válik előbb, vagy utóbb.

A tűz, melyet észrevett, mielőtt még ki-
gyuladt volna, mielőtt normális emberi szemek megláthatták volna, mindennél jobban bebizonyította előtte, hogy ő csak előbb és többet lát, mint mások, de amit lát, az valóság és nem képzelődés vagy álom.

De míg régen megnyugtatólag, s bizonyos tekintetben felemelőleg hatott rá e képességének felismerése, mely mindennél jobban meggyőzte arról, hogy hivatására született, hogy nem pusztá elhatározás, hanem benső kényszer, végzetszerű rendelés tette íróvá, mióta Dékán Veronát megismerte, félelemmel töltötte el az a tudata, hogy látó.

Lát olyat, mi nem emberi szemek számára való, mit jótékony fátyollal rejteget

előlünk egy irgalmas kéz addig, amig csak lehet. Tudta, hogy aki a 'szaiszi képet eltakaró fátyol alá néz, az nem tud többé mosolyogni.

Lithván néha boldog önfeladtsággal adta át lelkét a jelen varázsának, édes mámorának. Ha Verona közelében volt, úgy érezte, hogy megtalálta azt az édes, lelkét harmóniába ringató békét, melyet boldogságnak nevezett. Úgy képzelte, hogy e leány az a lény, kiből az emberiséget, az életet szerette, kit szeretett volna ajkához vonni, hogy szelid, szerető csókkal adja át neki lelkét, gyöngédségét, fájdalmak közt megszeliült érzéseit.

Közelében nem vetett lobot benne az érzékiség, sohasem vágyott arra a perzselő gyönyörre, melyet ifjúságában az áruba bocsátott nők, vagy férjcsaló, gyönyöröket hajszoló asszonyok teste ébresztett benne.

Verona előtt csak leborulni szeretett volna, átkulcsolni a térdeit, s fejét ölébe hajtva, csöndesen sirni, halkán zokogni, hogy e könyekben kibugygyanjon, s e zokogás hangjai közt elillanjon az a tömérdék bá-

nat és keserűség, mely szíve legmélyébe volt elásva, s mely fájdalom akkor tört utat magának kifelé, s akkor fojtogatta torkát leg-erősebben, mikor a boldogság illúziójába ringatta életének egy-egy ritka pillanata.

De ha ellágyult, s ha a leány vonzalmát egyre jobban érezve, szíve meg akart nyílni, ha érzései sohajok, pillantások, mozdulatok helyett szavakba akartak törni, akkor a félelem, a rettegés hideg zuhánya omlott szívére, s némává hűtötte az elfojtott vallomás tüzetől lázas ajkait.

Eszébe jutott látomása, s ez megdermesztette vágyait.

Az előre látott szerencsétlenségtől akarta megóvni azt a lényt, kit a legboldogabb asszonynak akart látni, kit jobban szeretett, s kit jobban féltett, mint magát.

A sötét végzetet el akarta háritani fejük felől, s úgy képzelte, hogy ha idegenek maradnak egymáshoz, nem következik be az előrelátott rettenetes vég.

Sokszor feltette magában, hogy kerülni fogja, és hogy meg fogja bántani vala-

mivel, hogy meggyűlölje, mielőtt még megszeretné.

Úgy gondolta, hogy ezzel megmásítja a végzetet, hogy elkerüli a szerencsétlenséget, mert jól tudta, hogy ha ellenségévé teszi, ezzel vigyázatra, óvatosságra inti.

De még gondolatban sem tudta megbántani.

Ha e gyöngéd lényre nézett, ha finom vonásait vizsgálta, csak az imádás érzése töltötte el, s nem lett volna képes egyetlen sértő, bántó szót kiejteni e leány, e tiszta, romlatlan, virágfinomságú teremtés előtt, még ha az élete függött volna is tőle.

Kerülni pedig nem lehetett.

A leány egyre jobban vonzódott hozzá, egyre nyiltabban elárulta, hogy nem közömbös előtte, minden kacérság nélkül, az ártatlanság, a romlatlanság szemérmertlenségével sűrítve az alkalmakat, hogy együtt lehessenek.

Ha Lithván, lazítani akarva a kapcsolatot, mely őket összefonta, válasz nélkül hagyta egy levelét, vagy értesítette, hogy nem talál-

kozhatnak, Verona mindig talált módot, hogy Lithvánt kicsalja otthonából, hogy együtt töltsék a délutánt.

S ha újból együtt voltak, Lithvánnak nem volt meg az ereje, hogy lemondjon az édes sétákról, a gyönyörüségről, hogy hangját hallgassa, tiszta, ártatlan és mégis értelem-től ragyogó szemeit bámulhassa.

S ha lelke eltelt rajongással, a szíve megtelt boldogsággal, dacos önbizalommal lázadni kezdett a sors ellen.

— Végre is az emberi akarat, az elszánt, erős akarat megállíthatja a végzet kezét is, gondolta tépelődései között.

— Hát akkor mi hasznom volna abból, hogy olvashatok a jövőendő könyvében, miért kaptam a sorstól ajándéku a képességet, hogy lássam a végzet útjának irányát, ha nem arra, hogy kilenditsem rohanó iramát megkezdett pályájából? Hiszen azért vagyok férfi, azért van értelmem, hogy megküzdjek a sors végzetes akaratával, hogy legyőzzem és javamra fordítsam a természet ellenséges erejét.

Sokszor meg, ha elfogta parány voltának tudata, ha világosan megérezte gyengeségét a végzet hatalmával szemben, csupa kishitűségből, csupa gyöngeségből sem akart a végzet útjába állani, jól tudva, hogy annak hatalmával szemben úgy is tehetetlen.

Ilyenkor az antik tragédiák hősei jutottak eszébe, kik százféle kibuvót eszeltek ki, hogy az előre megjósolt szörnyű véget elkerüljék, s kiket minden lépésük csak közelebb vitt ahhoz, hogy beteljesedjék a komor jövő.

Nem akart kibuvót keresni a sors rendelése alól. Nem volt ereje elszakadni a leánytól.

Gondolt arra is, hátha tévedett. Talán nem jól látott. Talán félreértette a látomás jelentőségét? Hiszen az lehetetlen, hogy éppen az az ember vágja el élete fonálát, ki a maga életével is megváltaná a félelmetes végtől. Lehetetlen, hogy valaki azt ölje meg, kit legjobban szeret.

Az ilyen napokon Lithván még szótlanabb volt, mint máskor. Bánatos, szomorú

szemekkel nézte a mellette haladó, ifjúságtól, szépségtől sugárzó leányt, ki finom, ruganyos járásával úgy lépkedett mellette, mint a tavasz, az ifjúság, a szerelem istennője.

Ilyenkor hasztalan akarta szóra bírni Verona, Lithván alig-alig felelt, mindvégig mélázó, hallgatag maradt.

Verona aztán nem is soká zavarta. Megszokta e „Szent Brunó délutánjai“-t, mint ahogy e néma délutánokat tréfásan elnevezte, s hallgatagon, gondolataiba mélyedten lépdelt ő is Lithván oldalán, óvatosan kerülve, hogy egy-egy kikivánczó kérdéssel meg ne zavarja Lithván merengését.

Nem érzett, vagy nem mutatott semmi haragot, vagy bosszúságot amiatt, hogy Lithván válasz nélkül hagyta kérdéseit, s derült mosollyal, boldog igyekezettel felelt, ha Lithván egy-egy kérdéssel megtörte az órákon át tartó csöndet.

Ilyenkor mindig vígabb, jobbkedvű volt, mint máskor, s mintha kicserélték volna, teljesen elveszett jellemző komolysága. Vigan kacagott, tréfákat mondott, megjegyzéseket tett

az arra menőkre, hangosan énekelt, s jó kedve a féktelenségig csapongott. Ilyenkor meglátszott rajta, hogy e komoly, tiszteletet parancsoló, hidegnek látszó nagyleány alapjában mégis csak fiatal gyerek. Boldog volt, hogy felszabadult a kényszerű hallgatás alól, s csapongva tört ki ajkán a visszafojtott beszéd, hangosan, szinte kiáltva, mint az iskolás gyerekek száján a szó, ha a figyelés és hallgatás kényszere alól felszabadítja őket a tanító intése.

— Ma nagyon figyelmetlen volt ám uram. Erre jött az a hölgy, kinek az elmúlt szerdán olyan nagyot köszönt. Nagyon szúrós szemekkel nézett magára, s hogy maga még sem akarta köszönteni, ámulatában tátva maradt a szája, s kicsillantak összes hamis fogai.

— Az imént két lepkét taposott agyon, kik megálltak az úton egy csókot váltani. Sajnáltam őket nagyon, pedig irigylésreméltó halál. Bűn volt, amit tett, vagy jótétemény? Erre feleljen filozófus uram.

— Maga szépen tud hallgatni Lithván.

Élet és rithmus van a hallgatásában. Van-
nak emberek, kiknek hallgatása bántó, mert
a butaság kinlódása ásit ki belőle. A magáé
gondolatokat és érzéseket ébreszt, mint vala-
mi halk, finom muzsika, mert gondolat
volt a szülője.

— Kedvem volna megkérdezni azt a
monoklis urat, ki olyan impertinensül ide-
nézett, ugyan miért visel csak egy üveget,
aki ennyire szemtelen?

— Ha férjhez megyek, kikötöm az
uramnál, hogy álmomban is fennhangon
beszélgethessek. Annyit hallgattam lány-
koromban, hogy nőiességem válnék kérdé-
sessé, ha ki nem pótolnám.

S ha ilyenkor búcsuzásra került a sor,
a lány tovább tartóztatta, mint máskor.
Mintha kárpótolni akarná magát e néhány
perc alatt az egész délutánért, ezer kérdést
tett fel, melyekre talán nem is várt feleletet.
S ha végre mennie kellett, gyermekes komoly-
kodással fordult Lithvánhoz:

— Hanem ma éjszaka aztán aludni kell,

nem szabad dolgoznia, eleget gondolkozott
egész délután. Megtiltom, hogy ma dolgozzék.

! S ha Lithván mosolyogva ígérte, hogy
taludni fog, mint a mormota, akkor hozzátette:

! — De ha szép lesz a novella, kikötöm,
hogy társszerző leszek. Meg van hozzá a jo-
gom, én is segitettem hallgatni.

XVI.

Verona napról-napra szabadabban bontotta ki Lithván előtt gondolat- és érzésvilágát, s Lithván boldogan érezte szelleme elevenességét és lebilincselő erejét.

E szellem egyre vonzotta, s ha akart volna, sem birt volna már tőle menekülni.

Pedig próbálgatott módot keresni, hogy meneküljön a végzetes szenvedély elől, mert jól tudta, hogy e szenvedély halálos méreg mindkettőjük számára.

Egyszer elhatározta, hogy elutazik. Nem is szól a leánynak, csak eltűnik búcsu nélkül, s nem tér vissza addig, míg le nem küzdi a mindinkább elhatalmasodó érzést, melynek már nem tudott külső segítség nélkül gátat vetni.

Össze is csomagolt, meg is váltotta a jegyét. S végignézte, amint a vonat elrobogott

a szemei előtt. Ő pedig intett a hordárnak, ki a podgyászát vitte utána, hogy vigye vissza és tegye fel a kocsira.

i A hordár összesúgott a társaival.

i — No, ez gyorsan megtette az utat.

i Aztán kezével a homlokára mutatott, de nem mert hangosan megmondani, amit magában Lithvánról gondolt.

Lithvánnak nem volt meg az ereje ahhoz, hogy elutazzék, még a kíséretig sem jutott, hogy próbára tegye magát és Veronát.

i Sokszor feltette magában, hogy nem megy el hazulról. Leült, hogy munkához kezdjen, s teljes erejével, agyának minden megfeszítésével igyekezett belemerülni a munkába, hogy ne is tudja, hogy mulik az idő, s észre se vegye, mikor elrepül a délután. S ha legjobban ment is a munka, ha elfogta is az alkotás minden külső benyomás ingerét elzsongító ereje, mire öt óra volt, letette a tollat, vette botját és kalapját, s rohant a jól ismert útra.

i S ha néha jött egy esős, szeles nap, mikor Verona nem mehetett ki, akkor is elment

megszokott sétájukra, s bárhogy tombolt a vihar, végigjárta az utakat, melyeken együtt szoktak sétálni, s csak akkor ment haza, ha eljött az idő, mikor haza szoktak menni. S ilyenkor elment egész a Veronáék házáig, s félve, loppal, hogy meg ne lássák, ott sétált mindaddig, míg valamelyik ablaknál meg nem pillantotta a leány elmosódó alakját. Aztán boldogan, megnyugodva tért haza, s reggelig fáradhatatlanul dolgozott.

De Verona előtt mégis meg tudta őrizni önuralmát. Ha szíve vadul viharzott is, ha gyötörte a vágy, hogy leboruljon előtte, s kiáradjon belőle a visszafojtott szenvedély, erőt vett magán, s úgy tudta irányítani beszélgetésük menetét, hogy a leánynak még sejtelve se legyen róla, milyen emésztő tűz lobog vérében.

S ez egyben erős maradt.

Ha a leány kísérletet tett, hogy kettőjük dolgáról beszéljenek, ha apró célzásokat ejtett el, Lithván vagy hallgatott, vagy kitérő feleleteket adott, melyekkel más utra terelte a leány beszédének irányát, s boldog volt,

ha észrevette, hogy a leány, a helyett, hogy megsértődnék, ügyesen, finoman sietett segítségére, s pár szóval, ügyes fordulattal kitértek a veszedelmes párbeszéd elől.

Valami hallgatag egyesség jött létre közöttük, anélkül, hogy valaha is szóvá tették volna: hogy csak közömbös általánosságokról fognak beszélni. S mégis úgy érezte Lithván, hogy minden szónak még egy titkos, rejtett értelme is van, mely elmondja hangosan, amit örökre szívébe akartak zárni, s amit nem volt szabad soha kimondani.

S a boldogság szédülete fogta el, ha a leány szólt.

— Tegnap sokan voltak nálunk. Nagyon unatkoztam.

S Lithván világosan tudta, hogy ezt mondja:

— Miért nem voltál ott, mily boldoggá tettél volna.

S ha Verona azt mondta:

— Már előre örülök az ősznek. Nagyon szeretek színházba járni.

Lithván jól megértette:

— Milyen boldogság lesz. Akkor este is látni foglak.

Lithván szíve csordultig megtelt hálával, elragadtatással Verona iránt. Abban egy pillanatig sem kételkedett, hogy a leány szívét ugyanaz a tűz égeti, s hálás volt iránta, hogy szemérme erősebb volt szerelménél, s elragadtatást érzett, ha arra gondolt, hogy mennyire az övé e finom, önérzetes, okos és büszke leánynak teljes egésze, a lénye, hogy így megérti az ő legtitkosabb gondolatát, s hogy ily boldog alázatossággal rendeli alá a maga akaratát az övének, hogy így beleegyezik ilyen emésztő, égető, idegbomlasztó helyzet elviselésébe, anélkül, hogy tudná, anélkül, hogy megkérdezné: mire való e titkolózás, miért e hallgatás, mi áll mi köztünk, ami megakadályozza, hogy szabadon szóljunk arról, ami a boldogságunk, ami az életünk? Miért kell magamba fojtanom a szót, ha tudni akarom, hogy szeretsz-e? S miért kell hallgatnom, vagy a napsugárról beszélnem, mikor hangosan szeretném kikiáltani az egész világnak, hogy imádlak?

Lithván gyötrődése boldogság volt. Édes fájdalom kéje járta át a vérét, mikor szenvedett az el nem oltható tűz perzselése alatt, mert arra gondolt: ime, vele lehetek, hallgathatom hangjának kedves zengését, érezhetem édes testének finom páráját, megrészezedhetem szemének lobogó lángjától, gyönyörködhetem szépségében, finomságában, a szelleme ragyogásában, az okosságában, a gyöngéd szívében és mégis távoltartom tőle és magamtól a rettentő jövődőt, mert amíg csak együtt vagyunk, de nincs köztünk egyéb, mint édes, meleg barátság, míg nem jövünk közelebb egymáshoz, addig nem csaphat le a borzalmas vég, melyet látó szemekkel oly jó előre megpillantottam, addig távoltartom a végzet irgalmatlan kemény öklét e finom, boldogságra született gyermektől, kinek sejtelmé: sincs róla, hogy mikor oldalamon lépked édes méreg bódulatától ellágyult szívvel, gyönyörúségek káprázatától lefele szédült fejcskájével, bizakodva a boldog, felhőtlen, napsugaras életben, várva a megváltó percet, melyben csókokba, ölelésekbe öntheti ki a

vágyakat, melyektől keble hullámokba verődött, akkor annak szeméből, ki vágygyal, ittas szerelemmel néz rá, a halál leselkedik reá.

Ha már nem változtathatta meg a végzet rendelkezését, legalább kitolni szerette volna. Kitolni minél tovább, addig, míg erőt gyűjt ahhoz, mi egyetlen menekülés lehetett az irgalmatlan sors elől.

Lithván gyakran foglalkozott az öngyilkosság gondolatával.

Sokszor, ha nem ment a munka, s lelke kezdett megroppanni szenvedélye elviselhetetlen kínzása alatt, sokáig nézegette kis pisztolyát, melyből a megoldás, a megváltás integetett felé.

— Csak egy ujjnyomás, pillanatnyi fájdalom, s meg van oldva minden, — sutogta felé csábítgatva a kis kék szörnyeteg.

— Akkor meg van törve a végzet hatalma, mert a halál nagyobb úr a végzetnél is. Ha te meghalsz, akkor nem teljesedhetik be, nem válhat valósággá a szörnyű látomás.

Néha már ráállott, hajlott a csábító szóra, de az utolsó pillanatban mégis visszaret-

tent, s gyűlölettel tolta félre a kis fegyvert, melynek sötéten villogó üregéből a halál szeme integetett felé.

Nem volt még meg hozzá a bátorsága, az ereje. Visszaborzadt, ha arra gondolt, hogy ha megnyomja a ravaszt, soha sem látja többé Veronát.

Ez az érzés, a lány után való sóvárgása még annyi erőt sem hagyott lelkében, még ama szándéka megvalósítását is meggátolta, hogy pár hétre elutazzék; hogy lett volna meg hát az ereje, hogy erre az örök időkhöz tartó útra elszánja magát?

Csak élni, látni és vele lenni, amíg csak lehet. Kitolni, minél későbbre elodázní a végét. Még élhet, még élvezheti a gyönyörűséget, az emésztő, romboló, sorvasztó gyönyörűséget, mely e kínokkal és kéjjel teli együttéléseből fakadt.

Érezte, hogy sem ő, sem a leány nem bírja sokáig e kínos gyönyörűséget. Tudta, hogy összeroppan a lelki egyensúlyuk, hogy szétpattannak az idegeik e nem emberek, hanem földöntúli lények,

szentek számára is elviselhetetlen súlyos teher alatt.

De csak tovább gyötrődött. És édesnek érezte e gyötrelmek ízét.

Jól tudta, hogy csak egy szót kellene szólnia, csak a karját kellene kitárnia, csak a kezével kellene végigsimitania, s e szenvedés, e vergődés egy pillanat alatt földöntúli gyönyörűséggé, a legnagyobb boldogsággá olvadna át, melynek egyetlen pillanataért sem volna nagy ár az örök megsemmisülés, a halál.

De nem mondta ki e szót, nem tette meg e mozdulatot. Csak vergődött tovább, csak szenvedett és várt.

Várt, hogy a végzet is várjon, gyötrődött, hogy gyötrelme szájalmat ébresszen az örök irgalmatlanságban.

És ezért gyönyörbe csapott át a lelkében tobzódó fájdalom és hősi erővel, az aszkéták kéjes kielégültségével fogadta a véres csapásokat, melyekkel az önuralom szeges korbácsa sebezte lelkét véresre.

S megfeledkezett arról, hogy a lány épp

úgy szenved, mint ő. Nem gondolt arra, hogy mikor el akarja háritani felőle a végzet sujtó kezét, ő árasztja el a szenvedések rettentő tömegével.

Az volt egyetlen vágya, hogy boldognak lássa azt, kit magánál, a dicsőségnél, a névénél, mindennél a világon jobban szeretett.

Csak tőle függött, hogy azzá tegye.

De annyira rettegett a boldog emberekre leskelődő irgalmatlan balsorstól, hogy nem mert cselekedni.

Ott állott, szenvedett, vergődött a boldogság kapujában.

És nem mert bekopogtatni rajta.

XVII.

A nap már búcsuzott. Sugarai még megkapaszkodtak a fák felső lombjaiban, de lent már ólálkodott a homály.

Kissé hűvös volt egész nap. A közeledő alkony hideg szellőt hajtott maga előtt.

Lithván attól félt, hogy Verona megfázik.

— Hűvösödni kezd. Jó lesz hazafelé indulni.

Verona azonban nem mozdult. Elgondolkozva nézett maga elé. Aztán fejét lassan Lithván felé fordítva, szelid, kérő hangon mondta:

— Maradjunk még egy keveset. Jól esik ez a friss levegő.

Bágyadt mozdulattal összefogta, s begombolta vékony vászon kabátkáját. A kabát kissé megfeszült rajta, s látni lehetett, amint lányos keble gyors ütemben hullámozott.

Egyszerre Lithvánhoz fordult, s hirtelen megszólalt.

— Mondja Lithván, hiszi-e, hogy már éltünk egyszer?

Lithvánt meglepte a kérdés. Hirtelen nem is tudott rá válaszolni.

— Igazán nem tudom. Ha éltünk is, nem ebben az alakunkban, s nem ugyanezt az életet.

— Oh, én bizonyos vagyok benne. Tudom, vagy legalább is úgy érzem. Én ültem már ezen a padon, s én néztem már innen a naplementét. Régen, nagyon rég lehetett, de azért él bennem az emlékezete. És ez emlék ránehezedik a lelkemre. Egész délután olyan szomorú vagyok. Nem vagyok gyöngé idegzetű, szentimentális sem vagyok, miért lennék tehát minden ok nélkül szomorú?

Úgy érzem, hogy valaha valakivel ültem e helyen, s hogy akkor nagyon boldog, végtelenül boldog voltam. De hát akkor miért vagyok most oly boldogtalan, oly rettenetesen szerencsétlen?

Hirtelen hangos zokogásba tört ki, s szinte fuldokolva mondta:

— Oly szerencsétlen, oly jóvátehetetlenül boldogtalan.

Lithván megijedt.

— Verona, az istenért, mi baja? Csillapodjék, az istenre kérem. De hát mi történt, mondja hát, mi bántja ennyire?

Kezével végigsimította a lány fehér kezzeit, melyekbe zokogó arcát rejtette. S remegett az ijedtségtől és az izgalomtól.

Verona kissé elcsöndesedett, de még mindig hallhatóan zokogott. A férfi kezének érintésére egész teste megrázkódott, s feje egész észrevétlenül Lithván mellére csúszott.

Lithván szelíd erőszakkal lefejtette a leány kezzeit arcáról, s állánál gyöngéden megfogva, fel akarta emelni könnyektől elborított arcát.

De a leány nem engedte. Karjait hirtelen Lithván nyaka köré kucsolva, arcát a férfi melléhez szorította, s a sírástól nem bírva szabadulni, inkább zokogta, mint mondta.

— Én nem birom tovább. Vessen meg,

csak szeressen. Nem tudok élni magánélkül.

Lithván egy pillanatra megszédült.

Hát kimondta mégis?! Szavakba tört, aminek örökre a szív mélyébe rejtve kellett volna maradnia? Akkor hát jöjjön, aminek jönni kell.

Kiszáradt, szomjas ajkát vadul a zokogó gyermek ajkára nyomta, s szívta szomjasan, kéjesen, hosszan, egy boldog örökkévalóságon keresztül.

Aztán a boldogságtól kábultan, a váratlanul rátört izgalomtól összetörten dadogta:

— Szeretsz, egyetlenem? Kimondtad, amit oly régóta titkolsz önmagad előtt is? Kimondtad, amit nem volt szabad kimondani? Nem bírom el e hirtelen rámszakadt boldogságot. Meghalok, mert imádlak.

XVIII.

A bűvölet megtört.

Amióta Verona kimondta azt, amit Lithván az élet végéig akart szívé legmélyébe rejteni, azóta mintha kicserélték volna Lithván Györgyöt.

A hallgató, magába zárkozó, csöndes Lithván György, a komoly, gondolkozó férfi eleven, jókedvű pajzán fiuvá változott, ki apró semmiségekről fecsegett, mint egy gyerek, nevetett, hangosan kacagott, tréfálkozott, szeleskedett, mint egy jókedvű diák.

Nem nézett a jövőbe. Nem gondolt előre, csak élt a jelennek, élvezte a boldogság ritkái, gyorsan tűnő perceit és szerelemmel eltelt szívével, nehéz, édes mánostól szédült fejjel merült azokba a tiszta és mégis édes gyönyörűséget nyújtó apró örömekbe, melyek örökre

feledhetetlenné teszik a jegyesség derült, gondtalan napjait.

Eltűnt, megsemmisült a fenyegető rémkép, mely utolsó heteit oly elviselhetetlen kínokkal tette türhetetlenné, mely komorrá, életunottá gyötörte, s már csaknem teljesen tönkretette idegeit.

Eszébe sem jutott a jövő. Mint ahogy a mesékben a bűvös szó életre varázsolja a száz éve dermedt álmodó tündérkastélyt, úgy éledt fel az öntudatát elhomályosító, rémes kábulatból, az öngyilkosság, a halál előcsarnokából az élet türelmetlen, mohó, gondtalan és szilaj élvezésére Lithván szive, arra a bűvös szóra, melylyel Verona mindkettőjüket megváltotta a reménytelen sovárgás emésztő tüzetől.

Hogy lehetne szavakba önteni a mátkaság napsugaras, árnyék nélküli derűjét, a tűnő perc sietségével futó, felhőtlen napokat, mikor láthatatlan szellemek illatos párák kábulatával, s égszínkép ködből szőtt fátyollal takarják el az ember mögött leselkedő végzet komor, fenyegető arcát? Csak átélni,

átérezni lehet e napok örömét, a szavak kemények és durvák ahhoz, hogy az ilyen gyöngéd mámort a képzelet elé tudják varázsolni.

Csöndes mosolyok, melyek beszélnek, meleg tekintetek, melyek mindent elmondanak, bohókás szavak, melyek mindent eltakarnak, titkos kézszorítások, melyek gyujtanak, csókok, melyek égetnek, apró semmiségek, melyek mindenki szemében jelentéktelenek, csak az ő szemükben világrengető események, titkos séták a régi titkos utakon, rejtőzködés, bujkálás az idegenek elől, hadd higgyék, hogy tilosban járnak, kérkedő, tüntető karonfogva járás az ismerősök előtt, hadd higgyék, hogy már akkor is szabad volt, mikor titokban jártak, séták, kocsizások az emberek között, tündöklő, derült, mosolygó arccal, hadd legyen boldog az egész világ, gondtalan, vidám tervezgetések: így röpültek el a hetek.

Hetek, melyeknek rövidebb volt az élete, mint a perceknek, s percek, melyeknek több volt az eseménye, mint hónapoknak.

Ha nyílik az ajtó — talán ő! Nem, nem ő, csak két szál virág tőle. Ha szól a telefon — talán ő. Nem, nem ő, vad, idegen, kemény hang. S milyen boldogság, milyen kacagás, hogy mégis ő.

— Nem ismeri fel a hangom? Talán másra gondolt?

— Jól el tudja változtatni. Talán nagy a gyakorlata benne?

Szavak, melyeknek csak ők ismerik a jelentőségét, tekintetek, melyeknek hangja van, hallgatások, melyeknek mély értelme van. Remények, melyek halálos bizonyossággal beválnak, tervek, melyek feltétlenül megvalósulnak, álmok, melyek mulhatatlanul valósággá ébrednek.

Aztán séták a ragyogó városban, a kirakatok előtt. Minden milyen szép, tündöklő, de semmi sem elég finom, elég izléses.

— A butorokat rajzoltatni, terveztetni kell, az asztalosnak nincs ízlése.

— Nem, inkább régi butorokat kell venni, a régi asztalosoknak több volt az ízlésük, mint a modern iparművészeknek.

— Mily szép lenne az uriszoba régi Chippendale-butorokkal, a hálósoba Queen Anna stylushan. A dolgozószoba olasz renaissance-butorokkal, nagy faragott könyvszekrényvel és kényelmes karosszékekkel. — Nem, ez túlságos kiabáló volna, jobb lesz meghagyni a régit, már csupa babonából is, talán nem is lehetne más asztalon olyan szép dolgokat írni.

— Hanem igaz, az írás. Hiszen hetek óta nem is dolgozik. Mire a felesége leszek, elfelejt írni.

— Hátha titokban mégis dolgozom? Honnan tudja, hogy nem írok?

— Hiszen egész nap velem van, éjjélkor megy haza, s hajnalban már felkölt a telefonja. Mikor dolgoznék?

— Oh, nekem megvan a magam titka. Apró koboldokat rejtegetek az íróasztalomban, míg én alszom, ők megírják helyettem, amit álmomban kigondolok.

— Szent isten, maga éjjel is dolgozik, hiszen maga soha sem alussza ki magát, s én meghalok a szégyentől, hogy egy álmos emberhez mentem férjhez. Csak most látom,

milyen sápadt és sovány, hiszen maga csak árnyéka magának. Megtiltom, hogy dolgozzék, míg a felesége nem lettem. Ma tíz óra-kor hazamegy és aludni fog másnap délig.

Apró duzzogások, erőltetett nézeteltérések, édes, csókos kibékülések.

Önfeledt lustálkodások, melyek alatt egybeolvadt számukra jelen és jövő, gyerekes huncutságok és komolykodások, melyeknek egy a szerzőjük: a boldogság, s egy a végük: csókok özöne.

A boldogság, a szerelem, az ifjúság illata áradt belőlük, s betöltötte a helyet, hol megfordultak. Ha idegenek látták őket együtt, elmosolyodtak és még messziről is utánuk fordultak. Ha ismerősök találkoztak velük, nem akartak megválni tőlük, mintha félnének, hogy a reménység, a boldogság üde lehelete, mely belőlük másokra is átáradt, eltűnik, szétfoszlik, mihelyt elválnak tőlük. Nem volt körülöttük semmi, mi megzavarta volna e varázslatos hangulatot, ismerős, jó barát és rokon, mind, mintha csak felsőbb hatalom parancsának engedelmeskednének, mind azon

voltak, hogy még szebbé, még derültebbé tegyék e napokat, semmi gond, semmi felhő nem homályosította el e napok derűjét és ragyogását, minden csak arra való volt, hogy éltesse bennük a hitet, hogy az ember boldogságra született.

XIX.

Hanem azért gyakran jöttek napok, mikor más dolgokról is akartak beszélni, nemcsak a maguk érzéseiről. Sokszor, mintha szégyelték volna, hogy a boldogság őket is épp oly gyermekekké teszi, mint másokat, igyekeztek olyan beszélgetésbe kezdeni, melynek nem ők maguk, nem az ő vágyaik, érzéseik, reményeik voltak a központja, hanem valami tőlük távolálló általánosság. De e komolyabb, gyakran egész vitába csapó elmélkedéseknek is mindig ugyanaz volt a vége: egy édes kézzsoritás, mosolyba haló, halk nevetés, vagy két pár ajknak egybeolvadása.

— Ma nem mehetünk ki, az ég olyan siránkozó arcot vág, hogy nyakunkba ömlenének könnyei, ha megkockáztatnánk egy sé-

tát. Ma az én pártomra állott az ég, a maga szobájában maradunk.

— Az ég, az ég, szólott Verona, milyen szép játékszer is volt. Milyen kár, hogy elvették tőlünk.

Az asztalán álló parányi légsúlymérőre mutatott.

— Ezt kaptuk helyébe. Az ég nem teheti többé azt, amit akar, Toricelli ebbe a kis kalitkába zárta akaratát. Kopernikus és Galilei több szerencsével harcoltak ellene, mint a Titánok. Nem kétségbeejtő, hogy elrabolták tőlünk az eget?

— Csak a formát rabolták el tőlünk, de nem magát a fogalmat. Nem érzi, hogy vannak pillanatok, mikor lelkünk úgy kitarul, úgy egybeolvad a nagy mindenség harmóniájával, hogy a földön, bennünk magunkban érezzük az eget? Ha ezt nem érzi, úgy én nagyon sajnálni való vőlegény vagyok.

— Igen, ez igaz. Csakhogy én a régi fogalmat, az elvesztett illuziót siratom. Mióta magát ismerem s ha maga van mellettem ilyen esős napon, nem hiányzik nekem az ég

kék boltozata. De nem is gondolja, milyen búskomorra tett máskor az ilyen esős nap, mely elburkolta előlem azt a kék tengert, a melyben én az eget véltem megtalálni, a boldogság bánatot nem ismerő tartományát.

És el se hinné, mily végtelenül szerencsétlennek éreztem magam, mikor tíz éves koromban — utána ne merje számolni, hány év előtt volt — először hallottam, hogy az, mit én az égnek képelek, pusztá levegő, hogy a föld a végtelen űrben forog. Úgy tűnt fel előttem, mintha az életemet a tenyeremen tartanám, ahonnan minden pillanatban leeshetik.

A föld forgásába még elég könnyen belenyugodtam, de az ég elvesztését még ma is fájlalom. Mégis csak szép volt, míg ott fenn egy szilárd boltozat volt, és mégis csak szomorú beletörődni abba, hogy ott, hol tíz éves koromig egy hatalmas Isten, szentek és angyalok serege laktak, hol az örök boldogság ütött tanyát, ott ma sötét űr tátong, a szépen gömbölyödő kékség semmi más, mint fénytörés, messzi hegyek kéksége. Ó, a mi szép kék egünk, milyen kár volt elveszíteni.

— Az embernek magának kell újra felépíteni. S nem olyan elérhetetlen messzeségbe.

Az ember, ki a végtelenség távolába, a világűrbe ily szép hazát tudott teremteni, miért ne tudna közelebb, magán a földön egy új menyországot alapítani?

— Mert hiányzik hozzá a távlat, a levegő. A föld nagyon kicsiny ahhoz, hogy a boldogság elférjen rajta. A boldogságnak tér kell és levegő, mert közelről nézve meglátszik, hogy a mulandóság festékével bánatból szőtt vászonra van festve.

— És én mégis e parányi helyen, a te édes kis szobádban találom meg teljes pompájában. S bár olyan kis helyre van szorítva, úgy be van feszítve, hogy szívem majd szét-pattan tőle, még sem érzem a nagy távlat hiányát, még sem látom semmi foltját és nem jut eszembe, hogy csak festve van. Csak boldog vagyok, kimondhatatlanul boldog és tudom, hogy bennem, a szívemben benne van mindaz, amit te az ég elvesztésében siratsz.

— Te édes, hiszen te épp azt monddod, amit én gondolok.

— Te drága, azt jól tudom, hiszen éppen azért mondom.

Aztán hosszú, mély tekintetek. Csönd. Hallgatás.

Az alkony borongását felváltja az asztalon álló lámpa enyhére tompított fénye és a falon megjelenik egy árnykép, amint két fej összehajlik és két száj összeér.

A lámpa fénye az asztaltól egy szoborig, a szobortól a zongoráig, a zongorától egy rózsafával berakott kis kerek asztalig nyúlik, a szoba többi része homályos árnyék, egy-egy sötét folt, mely néha megnyúlik, néha összeszűkül, aszerint, amint a kis pamlagon egymás mellett ülő két alak mozgása kiengedi vagy eltakarja a lámpa egy-egy sugarát.

Ott ülnek egymás mellett a félhomályban, a pamlagon. Néha beszélgetnek, de halkán, csendesen, mintha azt képzelnék, hogy nem illenék a félhomályhoz a hangos beszéd. Félig kiejtett, inkább elsóhajtott szavak keringenek a szobában, s beleütköznek a kis fotelek lágy selymébe, s végig surlódnak a falak

kárpitján, s halkán megzizzenve a kinyitott zongora hurjain, lassan elhalnak.

Akkor a zongora elé ül a leány, a finom, vékony ujjak futkároznak a félhomályban bágyadt fénnnyel csillanó billentyükön, valami bús, fájdalmas orosz románc hangjai zendülnek meg a húrokon, s egy zengő férfi hang halkán énekelni kezd. A lámpa megvilágítja egymásba tekintő szemeik boldog csillogását, a dal utolsó akkordja is elszáll, s ők újból visszaülnek a régi helyre, s arcukra rálehel a félhomály és lelkükre a csend.

Nagy, mélységes, boldog csend, melynek mélyében a béke lakik, melyben megful a bánat, a szomorúság és elhal a vágy.

Aztán halkán csikordul az ajtó, riasztó fény ömlik a szobába, s egy kedves, nyájas asszonyi hang hívogatása ütődik fülükbe:

— Nyolc óra elmúlt, gyertek vacsorázni.

XX.

Néha hosszabb kirándulásokat tettek, melyek félnapig, néha egész napon át tartottak. Csak kettesben. Minden kíséret nélkül.

Senki sem ütközött meg rajta a családban, ők pedig annyira el voltak foglalva magukkal, hogy nem is jutott volna eszükbe, hogy mások véleményére még csak gondoljanak is.

Hosszú sétákat tettek, túl a hegyeken, hol már az erdők kezdődtek, s bolyongtak a sűrűségben azzal a reménynyel, hogy csak ketten járják a vadont, hogy csak az övék a hatalmas erdő, s hogy itt igazán egyedül vannak az egész világon, s hogy az egész világot, az életet maguk mögött hagyják, vagy elvesztik valami sűrű cserjésben, vagy amint átgázolnak a vad sziklák közt, a sebesen rohanó kis patakban.

S ha hosszú bolyongás után megéheztek, milyen öröm, milyen diadal volt ha felfedeztek egy magános erdészkunyhót, vagy elrejtett erdei fogadót. S mily boldogság volt az egyetlen pohárból inni, s a fekete, porhanyós kenyérből falatozni.

A város alattuk nyult el, világos kék színben pompázva, mint a tenger napfényes időben. Reszkető fény ködében úszott minden, ameddig szemük ellátott, mintha valami óriás katlanból szállnának fel hajnali párák, melyek felhővé sűrűsödnek a fák tövénél, s ritka gőzzé oszlanak lombjaik körül. Tetők szakgatott vonalai, s a házaknál élesebben látszó tornyok és kupolák válnak el a reszkető láthatárról. Percről-percre váltakozva árnyék köde, vagy sugárkévek fényárja vonul végig az alvó városon, mely fölött aranyos füsttégek lebegnek álmos mozdulatlansággal.

— Milyen szép ez a város, mikor ilyen néma, szól Lithván.

— S mikor nem látszik belőle semmi, ami elrutította.

Verona lesöpörte ruhájáról a ráhullott leveleket. Lithván felállott.

— Kipihented magad, édesem?

— Igen. Mehetünk.

— Menjünk.

Megindultak, s még egyszer visszanéztek.

A korecsma ablakából egy torzonborz, nagy bajuszú, elvadult fekete hajú, fiatal cigány nézte őket, szemeit mereven a távozók felé fordítva, s mikor Verona rátekintett, szemtelen mosolyra vigyorultak ajkai, s kivillantak a távolból is vakító fehér fogai.

Verona félénken huzódott Lithvánhoz, s karjába fűzte karját.

— Siessünk innen. Nem szeretném, ha ez az ember utánunk jönne.

Lithván még egyszer visszanézett, de a cigány feje eltűnt az ablakból.

Kissé sietve mentek, hogy hamarabb elérjék az erdő szélét.

Az erdő ritkásabb, a világosság erősebb lett, mire meglassították lépteiket.

Verona egyszerre egy eldobott levelet vett észre a földön, amint a fűből kivillant,

sártól, régi esőtől piszkosan, amit valami sétáló hajított, vagy vesztett el. Lithván felemelte, s kíváncsian kezdte betűzni az eső rajzolta hieroglifek között még olvasható szavakat: „szeretem . . . meghalok . . . örökre . . .” Más szót már nem lehetett kibetűzni, mert a nedvesség elmosta az írást.

— Ime az örök szerelem, egy eldobott levelen. Nem jó a szerelemről levélben írni.

Verona kissé megborzongott.

— Hűvösödni kezd. Menjünk kissé gyorsabban.

XXI.

S így teltek az édes, feledhetetlen napok, nesztelenül, észrevétlenül lépve egymás nyomába. A napok egyenletes derűje és békéje nem tette unottá és megszokottá a sűrű együttlétet, mert ezer meglepő új vonást, százfajta új kedvességet fedeztek fel egymás-ban. Minden nap új, meg új meglepetést, váratlan csodákat hozott számukra, s bár boldogító békéje mindnek egyforma volt, nem volt nap, mely olyan lett volna, mint a másik. E napok derűje, békés csöndje mámorba ringatta lelküket, s e mámor táplálta, kielégítette és elringatta minden vágyukat, Lithvánnál még hivatásának ösztöneit is.

E hetek alatt még alig ült íróasztalához, s ha odament, akkor is csak Verona arcképét nézte elmerülten, s képzeletében visszaidézte

naiv, romlatlan, ártatlan mosolyát, finom vonásait, szellemes, okos megjegyzéseit. S bár nem beszélt róla soha, magában jól tudta, hogy Verona most éppen ily elgondolkozva ül az ágya szélén, kibontott selymes szőke hajával borítva el az ő arcképét, s épp úgy mámorba vész a lelke e boldog napokon, mint az övé.

Szép, az istenek jókedvéből született napok voltak ezek. Lithván nem gondolt a múltra és nem törődött a jövővel. Újból hitt magában és vakon bízott Veronában. Lelke olyan volt, mint derült időben a tiszta tó. A bánat nem vont homlokára egyetlen barázdát, s a tépelődés nem szántott lelkébe egyetlen ráncot.

Csak békét, nyugalmat érzett. És olthatatlan, nagy szerelmet.

XXII.

Az utolsó hét volt az esküvőjük előtt.

Kifáradva a barátok, az ismerősök látogatásától, az előkészületektől, kizavarva rendes életükből, még egy zavartalan, békés napot akartak maguknak ajándékozni, melyben újra egymásra leljenek, melyen újból csak önmaguké legyenek. Újból vándorútra akartak kelni egymás lelkében, hogy még egyszer érezzék az életnek azokat a fenséges, tragikus nagyyszerű pillanatait, mikor két lélek, legyűrve a test merev bilincseit, kilép a szűk korlátok közül, melyekbe a földi élet szorítja, s a végtelenség harmóniájában egymásba olvadhat.

Jól tudták, hogy azután, ha majd a mindennapi élet józansága lehűti lelkük mámorát, ha az élet apró gondjai, az együttélés megszokottsága ránehezednek életükre, rit-

kák lesznek a pillanatok, melyekben újból szárnyakat kaphatnak. Ki akarták használni az időt, ami még hátra volt. Nem akarták elszalasztani a boldogság futó pillanatait.

Már kora reggel indultak útnak. Az egész napot együtt akarták tölteni. Úgy tervezték, hogy az erdei vendéglőben, melynek magányát, szép fekvését úgy megbámulták és meghajtották egy sétájukon, ebédet fognak rendelni, s ha Verona kifáradna a hosszú sétában, pihenőre is térhet egy fapadon, melyet a vendéglős előbb majd puhára rak kendőkkel és vánkosokkal.

Alig várták, hogy az erdő széléig érjenek. A kocsi előtt, mely odáig vitte őket, két fiatal, jó ló vágtatott, de ők lassúnak találták, s alig várták, hogy leszálljanak a kocsiról, s gyalog folytathassák az utat.

Virágfakasztó reggel volt, mikor szinte érzi az ember, hogy az élet nedve ellenállhatatlan áradatként szökken a föld mélyéből fűbe, fába és virágba, mikor az élet még egyszer megrázza diadalmas zászlaját, melyet nemsokára némán meg kell hajtania a

közeledő elmulás hideg, kemény tekintete előtt.

Az erdő már ébren volt. A nagy fák lábánál, melyek fejét dús lombozat koronázta, apró cserjék gubbasztottak, mint apródok a király zsámolya előtt. Az ezüstdereku nyirfák még teljes nyári díszben pompáztak, míg a hatalmas tölgyfák galyai végén már oldódni kezdtek a levelek.

Végig az út hosszában a fű, ott ahol nem borította el a fák sűrű lombjainak árnyéka, friss volt, bujazöld az életnedvtől, s az utat elárasztotta illata. Hosszasan szívták magukba, mint olyan emberek, kiket ritkán bocsát szabad levegőre a szigoru porkoláb, a város.

Jól esett belehelni e szabad és tiszta levegőt, de mennyit kellett abból inniok, soká, soká, míg annyira magukba szívják, hogy átjárja tüdejüket, a vérüket, egész lelküket, annyira, hogy magukkal vihessék a város, az élet fojtott levegőjének felfrissítésére, az egész életre.

Beljebb hatoltak az erdőbe, a mammut fák alatt, melyek egyre magasabbra nőttek.

Mentek előre soká, nagyon soká, észre sem véve az idő futását, át a bokrokon keresztül a tömérdek apró, zöld, nedves és csillogó lombokon. Az erdő királyai, a százados tölgyek, büszkén törtek az ég felé, de királyi diszük, óriás smaragd koronájuk, egész teljességében eltakarta előlük az eget. Köröttük hatalmas nyírfák és jegenyék meredeztek, derekukat zöld moha páncéllal ékesítve. Vég nélkül sorakoztak egymás után, mint csupa óriásokból álló hadsereg, melynek zöld egyenruháján csillogó aranydiszként ömlött el a nap sugarainak sárga zuhatagja. Valóságos tüzeső omlott a lombokon keresztül.

Megállottak. A színek e káprázatos pompája olyan volt, mint egy tündérálom. Hol is vannak? Erdőben? Vagy valami tündérbarlangba jutottak, melyet aranyzöld fénnel szór tele a benne elfolyó lomb és sugár tenger?

Úgy érezték, hogy messzebb vannak az élettől, az emberektől, jobban elrejtve a világtól, mintha száz mértföldet utaztak volna. Élvezték a föld üdeségét, a levegő édes tiszta-

ságát, s valami homályos vágy fogta el őket, hogy itt maradjanak örökre, hogy lefeküdjenek a földre, a lehullt levelek szőnyegére, s itt álmodozva és pihenve, az illatárban és napfényben fürödve, éljék a virágok és tarka pillangók gondtalan és öntudatlan életét, s itt porladjanak el együtt, egybeolvadva, s pihenjenek örök időkre a rájuk omló lombosáron és rájuk hulló sárgult avar alatt.

Aztán újból megindultak. Kijutottak az erdő sűrűjéből, s tágas tisztásra kerültek, melynek végében domb tünt fel, csaknem hegy, tele fenyő- és bükkfával. A fenyők mögül levilágított a kis vendéglő kacér fehérsége, s hivogatólag intett feléjük.

Az út másik oldalán a széles folyam kanyargott előttük, lassu, méltóságos hömpölygéssel görgetve csillogó, apró hullámait. A csillogó vízben smaragdzöld fényben sötétlő hosszú árnyék úszott; valami lombos ág lehetett, melyet egy vihar sodort a folyamba, vagy valami ábrándozó vándor küldött valaki után a messzi távolba. A folyam lassan ringatta lejjebb, egyre messzebb, egészen a nagy

vashídig, ott megakadt egy kiálló szögben, vagy a pillér egy hajlásában, s folyton szabadulni igyekezve a hirtelen rabságból, egyre libegett, ringott, lombjai reszkettek és felülről úgy látszott, mintha búcsut integetne a tova tűnő haboknak.

Lithván még soha sem érezte ily boldognak magát. Szíve megtelt azzal a tisztasággal, azzal a frissességgel, melyet az erdő szűzi esendje, illata lehelt feléjük, s megindultan, ellágyulva nézte a mellette haladó leányt, ki fehér ruhájában, a gyaloglástól, a friss levegőtől kissé kipirult arcával olyan volt, mint az erdő szélén tarkáló színes, illatos virág, melynek kelyhébe még nem tudott utat találni a mézre éhes, nyalánk pillangó, vagy falánk darázs.

Szive tele volt hálával, elragadtatással. Hirtelen végigpillantott ifjúságán, egész életén, eszébe jutottak a magánosságban, virrasztásban, könyvek közt töltött éjszakák, a vergődések, a homályos, céltalan vágyódások, a nagy lendületek és elhatározások, melyek mind törpe, köznapi valóságokká váltak, mi-

helyt lelke forró kohójából életre hűvösítette őket teremtvő agya, a nagy vivódások, a kenyérért és dicsőségért folytatott harcok, s amint itt látta magát, egyedül a leánnyal, körülvéve az erdő illatával, békés csendjével, távol minden küzdelemtől, vihartól, szenvedélytől, emberi tülekedéstől és emberi gonoszságtól, a villám gyorsaságával villant agyába, hogy most, itt az elhagyott erdő néma birodalmában megértette az élet célját.

Ezer vivódás, ezer töprengés, szenvedés, keserűség, öröm és gyönyör tengerében, öntudatlanul, számítás és cél nélkül keresni, fáradhatatlanul és csüggedés nélkül keresni. Keresni azt a lelket, melynek tisztasága, romlatlansága, mennyei zavartalan derűje megérteti az emberrel, hogy mindaz, amiben a boldogságot kereste, üres szappanbuborék, csalfa illúzió, az ember számára nincs más boldogság, az életnek nem lehet egyéb feladata és célja, mint egy ilyen lélekben feloldódva, beolvadni a végtelenség örök harmóniájába, a természetbe, az erdő csendjébe, a virág illatába, s mindazt a sok re-

ményt, vágyat, örömet, keserőséget, melyet a céltalan vívódások közt lelke magába szivott, átadni, beolvasztani a nagy mindenségbe, engedelmes, odaadó szeretettel parányává válni a nagy egységnek, s boldog részesévé válni e nagy egység örök életének.

Elmerülni a végtelenségben, eltűnni, felszívódni a nagy világegyetemben, mint ahogy a hab beolvad és eltűnik a folyam sodrában, egygyé válni vele, s új szint, életet, erőt vinni bele, megifjítani, felujítani, s ily módon segíteni neki, hogy új szépségeket, új csodákat teremtsen megnövekedett életerejére. Eldobni az egyéniség korlátait, feladni a külön célokat, s megérteni, s elősegíteni az örök egység céljának beteljesülését.

Imádattal nézett Veronára. Forró hálával telt meg a szíve iránta, s szeretett volna térdreborulni előtte, s fejét ölébe hajtva, boldog könnyeket sirni.

Szerette volna megmondani neki, hogy a legnagyobb csodát köszönheti neki, melyben csak kiválasztott halandók részesülnek, a megváltás és feltámadás csodáját. Megváltotta

a kételyektől, az örök tépelődéstől, a benső kinlódásoktól, a vivódásoktól, az árnyaktól és rémektől. És sötét kétségbeesésből, az öngyilkossággal felé vezető lelki meghasonlásból feltámasztotta új, boldogsággal teljes életre. Ragyogó, napsugaras életre, melynek nincs árnya, melynek nincsenek kétségei, nincsenek rémei, bánata, gondja, lelkiismeretfurdalásai, csak szelid, derült békéje, áldott nyugalma, mély értelme, beteljesült célja és szelid, boldogító mámora.

De nem merte, vagy nem tudta szavakba önteni, ami szívét csordultig megtöltötte. Attól félt, hogy a szavak megölik az érzések értelmét, s hogy mint hangos zajra az álom csodái, egyszerre tűnik el lelkéből a boldogság birodalma, melyet a leányból áradó varázslat bűvölt oda.

Szótlatlanul haladt a leány oldalán. Még a lépteit is óvatosan szedegette, mintha attól félt volna, hogy az avar zörgése is elriaszthatja azt a békét, nyugalmat, a boldogságnak azt a mindent elfelejtető csöndes mámorát, mely egész lelkét betöltötte.

Igy szeretett volna haladni csöndben, szóttanul a Verona oldalán az egész életen át. Nem tudva semmiről és senkiről, nem törődve semmivel, nem vágyva semmire, nem töprenkedni semmin, csak élvezni a föld üde illatát, a virágok színét, a lány merengését, a felhők ringó mozgását, a nap átszűrődő fényét, a levegő, a természet, a világ tisztaságát és békéjét.

Verona sem zavarta a csöndet. Mintha megérezte volna, mi hullámszik Lithván lelkében, nesztelenül lépkedett Lithván mellett, s ha hangosat zörrent lábai alatt egy szél-sodorta elszáradt ág, a lélekzetét is visszafojtva, óvatosan lépte keresztül, hogy meg ne zavarja az áldott béke csendjét.

Hosszú ideig mehettek így egymás mellett, mikor elérkeztek a völgybe, melyből keskeny, kanyargós út vezetett a kis vendéglőhöz, hol ebédelni szándékoztak.

Lithván megállott, s fáradtan leheveredett a tarka, magas fűbe. Verona megállott előtte, s mosolyogva nézett a férfire, kinek szemei hunyorogtak, amint a lom-

bokón átszűrődő napsugarak szemébe verődtek.

— Maga már elfáradt barátom, s én még nem is érzem, hogy mentünk. Jó lesz, ha maga itt megpihen, talán alszik is egy keveset, én meg ezen a szép uton felsétálok a vendéglőig, s megrendelem az ebédet. Ha délben ide visszajövünk, s váratlanul lepjük meg a vendéglőst, azt hiszem, hogy éhen maradunk. Ez az erdő csodaszép, olyan, mint egy tündérmese, de nem hiszem, hogy ebben az erdei vendéglőben is ott volna a mesebeli asztal, melynek csak annyit kell mondani, hogy terülj-terülj asztalka. Azt hiszem, jó lesz, ha én leszek a jószívű tündér, ki gondoskodik arról, hogy maga éhen ne maradjon.

Mosolyogva nyújtotta kezét a fűben heverő Lithván felé, s Lithván felemelkedett, hogy megfogja a feléje hulló, fehér kezét. Száját rátapasztotta az illatos, puha tenyérre, s csókolta hosszú, gyöngéd csókokkal. A lány szeliden kivonta kezét a férfi tenyeréből, s sétáló, lassú járással megindult a fehér házikó felé vezető kanyargó uton.

Lithván boldog örömmel nézett utána. Hanyatt feküdt a fűben, s nem lörödve a nap egyre tüzesebben égető sugaraival, nézte a felfelé kanyargó ösvényt, melyen a leány halad. Szép, sugár alakján, csillogó fehér ruháján szikrázott a nap fénye, s amint kijebb ért az erdőből, a nap tüze szabadon érte az arcát, felemelte, s kinyitotta napernyőjét.

Lithván jól látta, hogy amint szétnyíltak az ernyő csipkéi, az ernyőből, a lány vállai mögött, valami fehérség hullott a földre.

— Talán a kendője, vagy valami levél, gondolta magában, s hangosan utána kiáltott.

Az erdő fái hangosan kiáltották utána kétszer is: Verona! Verona!

De a leány nem hallotta, egyre messzebről, egyre magasabbról csillant Lithván szemei elé fehér ruhája, néha eltűnt az ösvény egy-egy kanyarulatánál Lithván szemei elől, majd újra előbukkant, s haladt ringó járásával feljebb, egyre feljebb.

Lithván felemelkedett fektéből, s megindult, hogy megkeresse, amit Verona a földre ejtett. Lassú léptekkel haladt, s egyre nézte a felfelé haladó leányt.

Mikor a leány alakja újból szeme elé bukkant, észrevette, hogy a lány ringó léptei mögött, hozzánőve a talpához, rezgő, nesztelen léptekkel halad egy árnyék. Ez árnyék alakja azonban nem hasonlított a lány alakjához, kicsi, idomtalan, torz volt, úgy nézett ki, mintha idegen ember árnyéka nőtt volna a leány sarkához. Lithván sokáig nézte, s nem bírta megérteni, hogy lehet a nagy, sugár, magas leány árnyéka olyan kicsi, tömzsi, alaktalan.

Lassan, elgondolkozva haladt a sűrűben, de nagyon hamar odaért az ösvény ama részéhez, hol Verona felnyitotta napernyőjét.

Amint odapillantott, rögtön meglátta, amit a leány kiejtett. Fehér papírlap volt. Egy levél.

Lithván lehajolt, hogy felemelje, s az első szó, mely a teleírt papírlapról szemébe ütődött, a neve volt, a saját neve.

Kíváncsian emelte fel a nyitott levelet és olvasta:

„Édes Verám! A tűzzel játszani veszedelmes. Kezd soká tartani a komédia. Te élethíven, a szerelmes leány betelhetetlen nyálankságával nyujtod a jegyesség mézes napjait, s én a pokol minden kínját szenvedem végig. Abba beletörődtem, hiszen magam kívántam, hogy Lithván felesége légy, de nem volt az alkunkban, hogy szerelmese váljék belőled. Tulságosan húzzátok az időt, s én remegek, hogy egyszerre minden kiderül és minden romba dől, mit oly szépen, s szerencsésen építettem. Elég irtózat és kínszenvedés, hogy bele kellett egyeznem abba, hogy más felesége légy, de azt beláttam, hogy ha válópörömet nem bírom ily rövid idő alatt befejezni, kell, hogy valaki nevet adjon születendő gyermekünknek. De csak erre van szükség és nem másra. Férjet kerestem neked, nem szeretőt. S ha tovább is így folytatjátok, oly igaz, mint ahogy Gergely Mihály a nevem, botrány árán is véget vetek a komé-

diának. Végre is, ha megbocsáthatatlan is, amit teszünk, a magam lelkiismerete felment engemet, de hitvány embernek tartanám magam, ha végignézném, hogy rabolják el tőlem annak a lelkét, kit a világon mindennél jobban szeretek. A felesége lesz Lithván Györgynek, de a lelked, az életed örökre az enyém marad, arról nem fogok lemondani, ha a pokol minden ördögét szabadítom is magamra. Fejezd be e gyűlöletes játékot s értesd meg azzal a szerencsétlen félkegyelművel, hogy az ilyen sétáknak végre is egyszer az anyakönyvvezetőhöz kell vezetni.

Ne haragudj rám e kemény hangért. De úgy látszik, te megfeledkezel arról, hogy én szenvedek. S én már úgyis félig örült vagyok, s bele kell pusztulnom, ha azt látom, hogy még a szerelmedért is remegnem kell. Ismerlek, s jól tudom, hogy nem játszanád ily élet-hiven e komédiát, ha csupán a szükség és nem az érzésed kényszerítene. Azt mondják, egy hét múlva esküsztok, s velem egy szóval sem tudatod, igaz-e. Attól félek, hogy idegen leszek előtted, mielőtt még

Lithván felesége lennél. Csak nem gondolsz arra komolyan, hogy végig felesége maradsz? Az az ember, szegény, már csaknem teljesen megzavarodott, s jól vigyázz magadra, hogy kárt ne tegyen benned. Képzeld, nemrégiben nála jártam, mikor épp Vergiliusszal diskurált. Nevetnék rajta, ha nem szánám és ha nem szánám magunkat is vele.

Légy irgalmas, édes Verám. Ne büntess azért, mit ellened vétettem, ily keményen. Amit tettem, a szerelem, a szenvedély diktálta nekem, s azért mindenki követ dobhat rám, csak te nem.

Esküdjete meg mielőbb. Hogy aztán nemsokára újból az enyém lehess.

Választ, sürgős választ kér a te boldogtalan, szenvedő

Mihályod.“

A sűrűn teleírt lap kiesett Lithván remegő kezéből. Utána nézett, aztán fel, az út végébe, honnét még előtűnt a leány alakja, amint lassan haladt egyre feljebb, már csaknem a vendéglő előtt. A leány mögött ott ringott az

árnyék, a kis, idomtalan árnyék. Lúthván most egyszerre megismerte. Ez nem a leány árnyéka volt. A Gergely árnyéka volt, oda-
tapadva, örökre elválaszthatatlanul a leány-
hoz.

Verona most belépett a vendéglő kapu-
ján, s vele eltűnt az árnyék is hirtelen.

XXIII.

— Ez volt hát?!

Lithván sokáig mozdulatlanul bámult a lábai előtt heverő papírlapra, egy helyben állva, mereven, mintha kővé vált volna.

Fejében tompa ütés sajgását érezte, mintha valahonnan a magasból, a fák tetejéről valami kemény tárgy hullott volna a fejére. Azután színeket látott. Előbb valami barna-pirosat, majd sötét malachit-zöldet, aztán korom feketét.

Hirtelen nem tudott számot adni magának, miért áll ily mozdulatlanul egy helyben. Talán vár valakire? De kire? S miért nem mozdulnak a lábai? Olyan nehézek, hogy azokat egy óriás sem tudná megemelni. Hiába akarja emelni egyiket is, másikat is,

azok oda vannak szögezve a földhöz, a lába alatt zizegő avarhoz. Talán nem is az ő lábai azok, hiszen vére nem is folyik le a lábakhoz, ott marad mind a szíve körül, s duzzasztja, dagasztja, úgy, hogy a szív alig győzi kikalapálni magából. Meddig bírja ezt az őrült gyors és hangos kalapálást a szíve, s meddig bírja még kiszivattyuzni a benne megtorlódtó tömérdek vért? A kalapálás egyre hevesebb és hangosabb, már nemcsak a szívéből, a fejéből is hangzik. A fejben tompa sajgást ver ki minden kalapácsütés, s olyan sűrűn koppannak az ütések, hogy valósággal egybefolynak, s szüntelen, szakadatlan fájdalomérzést keltenek az agyban. Nem is marad más ebben az agyban, csak tompa, megnevezhetlen és megérthetetlen fájdalom, minden egyéb elszállt, kiszorult belőle. Üres harang az ilyen agy, melyben a kalapács nyelve százszor ütődik egy perc alatt a harang falához, s az ütés nyomán támadó szörnyű fájdalomtól a harang minduntalan felbődül. S a koppanások, a felhördülő, sikoltó hangok őrült kaoszából nem hangzik ki semmi érte-

lem, pedig a távolból valaki kiált, hangosan kiáltoz. Mit kiálthat? Mit akar mondani? Nem lehet megérteni, csak egyes töredék szavakat, neveket. Furcsa, idegen, soha nem hallott neveket: Lithván . . . Verona . . . Mihály . . . Milyen csodálatos neveket tud kikalapálni a fájdalom az agyban, ha elkezd benne harangozni.

Lassankint e nevek nemcsak hangzanak, hanem látszanak is. A nap izzó sugarai ott reszketnek a lábai előtt, s szavakat kezdenek írni a sötét zöld fűre: Lithván . . . Vera . . . Komédia . . . Vergilius. Csupa értelmetlen, összefüggés nélküli szavak. Mit jelenthetnek e szavak, ki fejtené meg az értelmüket? Pedig fontos, jelentőségteljes szavak lehetnek, mindenhová fel vannak írva, bárhova tekintsen is a szem, a fűre, a fákra, a reszkető napfényre, a levegőbe, s arra a darab papírlapra, mely a lábai előtt hever.

— Hogy került ide ez a papír? Ki teregette a szemem elé? S annyi tömérdek édes, kedves, megnyugtató, értelmes szó közül, miért csak épp ezek az értelmetlen, rejtélyes szavak

olvashatók rajta? Milyen jó lenne, ha az ember fel tudná emelni a lábát, hogy rátapodjon e papírlapra, hogy eltakarja a betűket, hogy ne lángolnának, ne piroslanának e szörnyű, e kegyetlen szavak az ember szemébe.

A kábulat, a bénulás engedni kezdett. A merev, élettelen lábak zsibbadni kezdtek, az agyban enyhült a szörnyű nyomás. Lithván hirtelen emlékezni kezdett. Tekintete felismerte az uton heverő levelet, s mintha valami szörnyű rémet pillantott volna meg, ijedten, megrémülten futni kezdett visszafelé, ahogy csak zsibbadt lábai bírták. Futott, maga sem tudta, hogy valami rém elől, vagy önmaga elől.

Mikor beljebb ért a sűrűbe, meglassította futását. S mikor az erdő illata megcsapta az orrát, a megenyhülés futó érzése kapta el, s hosszan, mélyen szívta magába a fenyőszagu levegőt, s lassu sétává változtatta siető menését.

A lassu séta kissé megnyugtatta, jobban lecsillapodott, s mintha bentebb jobban elrejtőzhetett volna balsorsa elől, bebújt a

magas fűbe, s lefeküdt a földre, az idő előtt lehullott levelek rőt szőnyegére. Úgy maradt a hátán fekvő, s tekintete elveszett a fatetők napsugaras hullámaiba, s a messzeségben alatta csillámló folyam vizébe. És ezt mondta magában:

— Ez volt hát a boldogság kapuja mögött? Ezért kellett e kaput oly eszeveszett erővel és szenvedélylyel döngetni. Ezért kellett csöndes, békés szobámat elhagyni, a tolamat elhajítani, a hajlamaimat, a vágyaimat megölni. Ezért futkostam, ezért gyötrődtem, ezért tépelődtem annyi éven át magánosságban, virrasztásban. Ezért kutattam fűvekben, fákban, régi porlepte könyvek között. Ezért lestem meg láthatatlan szellemek titkát, ezért tanultam meg nyelvüket, virrasztottam velük, ezért éltem köztük, hogy ilyen jól ellessem tőlük a tiszta, bánat nélküli boldogság titkát. No ugyan jól bedöntöttem a boldogság kapuját, s megláttam, mi rejtőzik mögötte. De hát hogy történt mindez, s hogy történhetett mindez velem? Hiszen ezelőtt soha sem igazott le az elragadtatás, a szenvedély. Hideg

szemmel, nyugodt értelemmel szoktam bírni mindent, s én, ki nem hiszek a csodákban, ki szemeimmel nemcsak nézek, hanem látok is, ki tudom, hogy a földön rejtélyes lények is vannak, kiknek más szokásaik, más erkölceik vannak, mint az embereknek, most ily vakon mentem balsorsom elé. Mi történt hát velem? Miféle varázslat vont hályogot szememre, kábitó ködöt ítéletemre? Alapjában arisztokrata vagyok, kényes, büszke és önfejű, mért ragaszkodtam tehát oly kitartással a leányhoz? Miért nem hagytam futni, úgy mint annyi mást, miért kellett érte mindennel szakitani, mi addig nekem kedves és boldogító volt? Sok dolgot szerettem az életben, anélkül, hogy nagyon ragaszkodtam volna hozzá, sok dologról lemondtam már előre, mielőtt megkivántam volna, s sokkal jobban megértetek mindent, semhogy valamin úgy elcsodálkozzam, hogy elveszítsem a fejem. Jól tudtam, hogy ki a boldogság után szalad, soha sem érheti utól, s hogy aki a boldogságot önmagában fel nem leli,, az másban hasztalan

keresi. Én mindig gondolkozom és rendesen nagyon is átvizsgálom hajlamaimat, hogy ne higgyek nekik vakon. Talán épp itt van a hiba, ez szerencsétlenségem egyedüli oka. Ime, ez a leány hatott rám, akaratom ellenére, s addig vizsgálgattam az egyre növekedő hatást, addig foglalkoztam vele, addig boncolgattam, elemeztem, míg elvesztettem tiszta látásomat.

Ime valaki, kit ravaszul bedobtak rejtett magányom csendjébe, ki összegyűjtötte minden csapongó, s kissé határozatlan vágyamat és érzésemet, s minden kételyemet és tépelődésemet maga felé irányítván, szerelmet alkotott belőle. Előkelő, szép és bájos volt, elkápráztatta szememet, művelt, eszes, ötletes volt, leigázta értelmemet, finom és gyöngéd volt, elbűvölte lelkemet és tetszett a szívemnek, a véremnek érintése, illata és rejtélyes bűbája miatt, lénye csodálatos, a szellemekre emlékeztető finomsága miatt, mely nem hasonlított egyetlen jelenséghez sem, melyek körülöttem éltek, mely rejtélyesebb, titokzatosabb és megfeythetlenebb volt számomra,

mint a világ valamennyi titka együttvéve, s ez mind együtt lefogott, elvarázsolt, megejtett, mint ahogy a kigyóbűvölő sípja, dobja, tánca, ringása és tekintete megszédíti, elbűvöli a kigyó hideg értelmét.

S ez volt hát benne. Ez rejtőzött a finom, karcsu alakban, ez volt a gyöngéd, elfinomult lélekben! Ez volt a romlatlan, tiszta ártatlanságban, az üde, érintetlen virágszámban. Árulás, hazugság, csalás. S hogy tudott hazudni, színlelni, elolvadni, vele érezni, vele gondolkozni, megérezni, amit gondol, kitalálni, amit érez, ugyanazt szeretni, ugyanazt gyűlölni, ugyanarra vágyakozni, s mindez csak komédia, színészkedés, gyűlöletes hazugság. Mikor a szemébe tekint gyöngéden, akkor arra gondol, mit csinál a másik, mikor szemérmesen húzódik a csókja elől, az jut eszébe, hogy csókol a másik, mikor tiszta, romlatlan tekintete az égbe néz, mikor finom, aetheri gondolkozása visszasírja a gyermekek menyországát, akkor benn, a szíve végigborzong a kéjes emlékektől, melyek testét a másik ölelésétől varázsolták mennyei

megsemmisülésbe, mikor megsajnálja az út porában játszó koldusgyermeket, akkor arra a másikra gondol, kit a szive alatt hord, kút karcusága mögött rejteget, s mikor leányos ártatlansággal tolja, húzza az esküvő napját, azalatt remegve számolgatja a napokat, hogy meddig lehet, meddig szabad?

S ő mindebből nem sejt semmit. Megy vakon, meggondolatlanul előre, bekötött szemekkel, nem gondol semmi másra, megszűnik számára minden, elhagyja békés magányát, a könyveit, a képeit, körötte lengő, röpdöső társait, az írásait, a hirnevét, mindent, az egész világot, s megy vakon, elbódultan, örökös mámorban a lidércfény után, mely csalja, húzza maga után az örök remény, a boldogság tiszta fényének csábító mutogatásával messze, egyre messzebb, annyira, hogy már ott képzelet maga előtt, csak még a kaput kell felnyitni.

És felnyitotta. És bedöntötte. A kapu kinyílt, széttárult. És ez volt mögötte.

De hát akkor mire való az emberi ész és értelem, ha ezt lehet vele tenni? Mire való a

tudás, a tapasztalat, az emberismeret, ha ily gyalázatosan félre lehet vezetni? S mit ér akkor a látó szem? Mit ér, ha látja vele a multat és jövőndőt, ha széttöri vele az idő korlátait, ha bepillant vele a föld mélyébe, a csillagok rejtett világába, a természet elzárt redőibe, ha nem bír vele belenézni egy fiatal leány szívébe? Ha nem tudja meglátni a legnyiltabbban, a legszemérmetlenebbül szőtt árulást, a legátlátszóbb szemfényvesztést, a legvakmerőbb, legnyilvánosabb csalást? Hát annyit ér az ő szeme, az ő próféta idegzete, melyről azt képzelte, hogy a természet titkait lesheti meg vele, hogy új látáshatárokat szélesíthet az emberiség számára, s hogy új célokat, új reményeket állíthat értelmük elé? Hát annyira sem jó az ő szeme, hogy a színész lárvája mögött meglássa, hogy mit takar, hogy a tolakodó barát álarca mögött meglássa a lesben álló ellenséget, a szerelmesen elomló fiatal leány kéjes remegése mögött felismerje a számító, a torkosság bűnét rejtegető macska ravaszságát?

De hát ki gondolhat ennyi gázságra, eny-

nyi gyalázatosságra? Ki hinne ennyi vakmerőséget? Ki képzelhetné el magáról, hogy ennyire gyámoltalannak, ilyen félkegyelműnek tartják, hogy felteszik róla, hogy vele büntetlenül lehet ilyen játékot üzni?

Hogy nevethettek rajta, hogy gunyolódhattak fölötte, mikor elismételgették a szavait, a reményeit, a titkos vágyait, a panaszait, a megcsalt érzéseit; mikor utánozták a mozdulatait, a tekintetét, s micsoda perverz gyönyörüséget érezhettek, ha elmondta a leány, hogy remegett a boldogságtól, ha az ujjá hegyét, a tenyerét megcsókolhatta, akkor, mikor a másik szeme előtt már nem volt titok testének egyetlen vonala sem. Milyen ostobának, milyen együgyűnek, mily szánalmas, nevetséges figurának tarthatták, s hogy élvezhették előre durva szövésű csalásuk biztos eredményét.

Görcsösen húzódott össze keze e gondolatok alatt, s fejében újból érezte a kalapácsütések tompa sajgását. Lehunyta szeméit, mert kínzó fájdalmat érzett a nap sugarainak égetése alatt. Szeretett volna valami másról

gondolkozni, valami egyébbel törődni, hogy elterelje figyelmét e kínzó érzésektől, de a szégyen, a megaláztatás, a keserűség, a düh és emésztő fájdalom érzései összekeveredtek szívében, agya felé kergették a vért, s pillanatra sem hagyták békén pihenni keservesen szenvedő agyát. A düh és valami kimondhatatlan, még soha nem érzett undor fojtogatták a torkát. Úgy érezte, hogy gyomrában valami utálatos állat forgolódik, s hogy szörnyet hal az undortól és fájdalomtól, ha meg nem szabadul tőle. Az arca égett, egész testén hideg verejték párázott, szíve rendetlen, ugráló verésekkel jelezte, hogy a láz irányítja vére szökését.

Ezerféle gondolat ugrált agyában, ideoda szökdösve, anélkül, hogy egyetlenegy is szilárdná, megfoghatóvá tudott volna rögződni. Vad, szeszélyes, lázas képek rohantak keresztül-kasul a fájdalomtól, a szenvedéstől csaknem elzsibbadt agyán, s minden pillanatban új és új vérrohamok tolultak szívétől agyáig.

Egyik pilanatban meghalni szeretett

volna. Elpusztulni, szétrothadni itt a rejtett, titkos erdőben, a puha avarban, mely pár pillanat előtt még a boldogság ágyának tünt fel előtte, míg most a kárhozat, a pokol tanyájának. Itt veszni, itt porladni titokban, észrevétlenül a fűben, a lombosátor alatt, összeolvadni a föld porával, nem tudni semmiről semmit, megsemmisülni véglegesen, eltűnni nyomtalanul örökre.

Váratlanul az jutott eszébe — s szomorú mosoly suhant át ajkain, — mennyire lázongott volna ízlése, hogy visszariadt volna művész-ösztöne, ha valamelyik könyvében oly végzetes, döntő szerep jutott volna a véletlennek, mint amily brutális erővel dobta rá az élet e véletlenül elveszített levelet jó- és balsorsának mérlegére. S egyszerre csak átcikkázott agyán: hátha nem is véletlen volt? hátha szándékosság? talán az utolsó pillanatban visszadöbbszent büszkesége az alattomos árulástól? Vagy talán az érdekből, számításból színlelt tűz valósággal meggyújtotta véré, s a szándéka ellenére támadt szenvedély kényszerítette, hogy ily módon gyónja meg neki,

amit szemtől-szembe, eleven szóval soha sem mert volna bevallani??

De aztán eldobta e gondolatot, melylyel inkább a maga szerencsétlenségét, mint a leány bűnét igyekezett enyhíteni, s minden átmenet nélkül a megtorlásra gondolt, bosszút szeretett volna állani, kegyetlen, véres bosszút. Dührohamok fogták el. Amint ott feküdt a fűben, hosszan, elterülve, teste alig vonaglott, s belül görcsökbe húzta szívét és minden idegét a kielégíthetlen, állati düh tombolása. Valami soha nem halott, kegyetlen, borzalmas bosszút szeretett volna kitalálni, valami emberfölötti fájdalommal járó, amely sokáig, az élet végéig tartson, amelytől nincs menekülés, amelytől ne tudják egymást megszabadítani, s amelyről mindaketten tudják, hogy ez ezért van, hogy ez tőle jön, hogy ez fizetés a csalásért, az áruzásért, a hitszegésért.

Majd eltűnni szeretett volna. Menekülni messze, valami ismeretlen országba, hol nem ismerik, hol ő sem ismer senkit. Utazni valami kivándorló hajón, mely telve van szeren-

csétlen, sorsüldözött emberekkel, járkálni közöttük, szóbaállani velük, vigasztalni őket, s megenyhülni fájdalmaik enyhülésén.

Vagy valami lakatlan szigetre menni, ott új kulturát, új országot alapítani, melynek csak egy parancsa van: tedd boldoggá, kinek sorsa tőled függ; és egy tilalma van: ne rontsd meg mások életét saját boldogságod kedvéért.

Igy vergődött, hánykolódott kínzó kétségbeesésben sokáig. Nem tudta meddig, egy percre, egy óráig, vagy talán tovább is.

Lassanként azonban újból lecsillapodott. Megszűnt a düh kínzó fojtogatása, s feje is szabadulni kezdett a fájdalmas nyomás alól. Felnyitotta szemeit, nézte a fák sűrű lombját, a napsugarak táncos ringatózását, érezni kezdte az enyhe, hűsítő levegő áramlását, s az erdő mélyéből feléje törő illatok szagos, ízes hullámain.

Hirtelen féltérdre emelkedett. Valami világosság, valami meglepő, váratlan villanás támadt agyában, mely egyszerre mindent megmagyarázott, mely minden kétséget eloszlatott, mely szétszórta agya kábult zsibba-

dását, megszüntette a kínzó kalapácsolást, mely kiverte szívéből a szégyen, a megalázottság és a düh érzéseit, mely megnyugtatta, lecsöndesítette, újból a régi, bizakodó, önmagát a többinél magasabb rendűnek tartó Lithván Györggyé tette.

Felállott, végignézett az erdőn, s lenézett a lombok alatt megcsillanó folyóra. Az erdő nesztelen volt, a folyó néptelen, élettelen.

És Lithván hangokat hallott maga körül. Rég ismert, nyájas hangokat, melyeknek hízogó zenéje körülröpdöste sok magános órán, az éjszaka, a munka, a virrasztás csöndjében, melyek titkokat szoktak fülébe sügni, titkokat, melyeket csak ő hallott és ő értett meg, s melyeket aztán az éjszakák munkájának gyümölcseként mások számára is érthetővé szokott átformálni.

E hangok most is körülröpködtek, vigasztalták és bátorították. Világosságot gyujtottak a sötétben, s eloszlatták, szétszórták a felhőt, mely eltakarta szemei és agya elől, ami napnál fényesebben ragyogott.

— Hát ezért volt? Hát ezért kell meg-

tennem? Hiszen előre láttam, előre tudtam, s nem tértem ki előle. Én vagyok az oka? Bennem van a hiba? Nem tudom, s most már igazán nem is kutatom. Most már újból itt a bizonyíték, hogy látó vagyok. De hiában a látó szem is, a sors kerekének forgását meg nem állíthatjuk. Előre láttam a végzet útját, de megváltoztatni nem tudtam.

S aztán megindult siető, csaknem futó lépésekkel ki az erdőből, a felfelé kanyargó ösvény felé.

XXIV.

Mire Lithván kiért az erdő sűrűjéből, teljesen lecsillapodott, végleg megnyugodott. A harag, a düh és szégyen érzése teljesen eltűnt szívéből és helyét valami boldog nyugalom, a béke megnyugtató hűvössége foglalta el. Szemeiben valami gyöngéd szájalom tükröződött, maga sem tudta, hogy magát sajnálja-e inkább, vagy azokat. Semmi haragot nem érzett irántuk. Csak mélységes részvétet, s lenn, a szíve alján elnyomott, visszafojtott undort, melyet azonban teljes erővel elnyomni igyekezett, mihelyt ez érzés tudatába jutott.

A pillanat óta, mióta világosság gyuladt agyában, haragja, dühe, szégyene és bánata úgy foszlott el, mint az erdő szélén terjengő köd, ha a nap sugarai érik, s ismét a régi, az öntudatos, a megértő, a saját dolgán is felül-emelkedni tudó Lithvánná változott, ki meg-

érti az emberek cselekedeteit, ki nem csodál-
kozik semmin, ki nem lát ellentmondást, nem
talál érthetlenséget, nem lát bűnt és erkölcs-
telenséget a legérthetlenebbnek, leggyaláza-
tosabbnak látszó emberi cselekedetben sem,
mert tisztán látja és jól tudja, hogy oka és
értelme van minden mozdulatuknak, anélkül,
hogy ők maguk tudnák, hogy mire szolgál,
anélkül, hogy sejténék, merre viszi őket, s
anélkül, hogy a megindított mozdulatot vagy
cselekedetet ott és akkor állíthatnák meg,
ahol és amikor akarják, hogy engedelmes
bábokként rángatóznak torz mozdulatokkal
egy náluk hatalmasabb erő kezében, hogy épp
úgy nem tehetnek róla, ha cselekedeteikkel
tört forgatnak meg valaki szívében, mint a
villámcsapás, ha templomba csap bele, s hogy
épp úgy nem tudják, hogy ösztöneik, vágyaik,
érzéseik hova, merre viszik őket, mint a fáról
lehulló levél, hogy merre esik.

Szánakozva gondolt e szegény bábokra,
kik azt hitték, hogy a boldogságuk útját
egyengetik, mikor a hitvány árulást tervezték
ellené, s nem is sejtették, hogy minden lépé-

sükkel, mely közelebb vitte őket vágyaik megvalósulása felé, a végzet komor léptei számára egyengették az utat. S szánakozva gondolt magára is, ha arra gondolt, hogy őt szemelte ki a végzet eszközül, hogy homályba burkolt céljára felhasználja.

De semmi félelmet, semmi megbánást nem érzett. Lelkében komor, fönséges erővel lángolt a bizonyosság, hogy hatalmas erők elháríthatatlan, megfélebbezhetetlen ítélete van kezére bízva, s tisztának érezte e lelket és kezét minden harag, minden bosszú emberi szennyetől.

Valami édes megnyugvást, magasztos elszántságot, a próféták és martirok szelid bánnattal enyhített lelkesültségét érezte szívében, s a lelke mélyén rejtve meghúzódó végzetes elszántságot a szelid béke csöndes, zsongító boldogsága rejtette el agya elől, mint ahogy a tenger sima, gyűrűtlen kéksége rejtegeti a mélyében rejtőzködő örvényt, mely óriás hajókat fog elnyelni.

Kiért a keskeny útig. Lába belebotlott a levélbe, melyet az imént összegyűrt és elhajított. Felemelte és kisimította a papir ráncait.

Ujból elolvasta a levelet gondosan, minden szó értelmét újra megfontolva. Semmi keserűség, semmi harag nem lopózott szívébe a szavakból, melyek nem régen halálos dühre korbácsolták a vérét. Szeliden, szinte gyöngéden hajtogatta össze a papírlapot, melybe szédült, besározott élete volt betakarva, s elrejtette a zsebébe. Aztán megindult felfelé az úton, a feléje fehérülő kis vendéglő irányában.

Verona épen lefelé indult. Fehér napernyőjét feje fölé tartva, lassan, gondolatokba mélyedten haladt lefele a domboldalon.

Lithván jól látta finom, himbálózó járását, fehér cipőjét és fehér selyem harisnyáját, s oldalt tőle, lábaihoz nőve a kis, idomtalan árnyékot. Az árnyék minden lépését kísérte, s amint lefelé haladt a leány, egyre kisebbre zsugorodott, egyre közelebb fűrődött a leányhoz, surolta a lábait, a térdét, mintha valósággal bele akart volna olvadni.

Lithván kissé megremegett, nagyot sohajtott, s fájdalmasan gondolta:

— Milyen kár, hogy ha az ember az árnyékot akarja megölni, a fényt kell elpusztítani.

Verona egyre közelebb jött, s Lithván jól kivethette, hogy folyton őt nézi, szemeivel merőn rábámulva.

Ajkán szelid mosoly futkosott ajka egyik szélétől a másikig, de szemeiből valami szemrehányó, szelid bánat villant elő, míg egyik kezével napernyőjét folyton maga elé tartotta, mintha valami láthatatlan, fenyegető veszedeelmet akarna magától távoltartani.

Mikor közelért Lithvánhoz, mintha szólott volna valamit. Lithván azonban nem értette meg, mit mondott, mert mikor az út kanyarulatánál szembe került vele a leány, Lithván kihúzta zsebéből a sötétkék agyú kis pisztolyt, melyet állandóan a zsebében hordott, s hirtelen a leány szívére irányozva, felhúzta a ravaszt.

A leány egy pillanat alatt megállott. Ajkáról eltűnt a mosolygás, szemeiben megfagyott a szelid, békés tekintet, s rémült, dermedt tekintettel meredt a feléje fenyegető parányi csőre.

XXV.

Lithván hirtelen lebocsátotta karját, mert váratlanul megremegett. Valami csodálatos örömnök váratlan reménye állította meg kezét, s pillanatra szíve verését, hogy aztán hirtelen zuhatagban hajtsa minden csöpp vérét az agya felé. Szemeit lehunyta, s szédülten állott meg néhány pillanatig. Aztán lassan, óvatosan nyitotta fel szempilláit, s félve-reménykedve fordult meg, s letekintett a völgybe.

A völgyben ott hömpölygött a nagy folyó, s széles hátát kétfelé szelte a rajta nyugtózó nagy híd ormótlan teste.

Lithván merően nézte a híd tulsó oldalát, mely szikrázott a reátűző nap fényétől.

— Talán ma újból eljön, gondolta ma-

gában, s szíve ujjongó himnusz ütemében dobogott.

Túlhan azonban semmi sem volt látható. A híd tulsó széle égő házként szikrázott, világított, s Lithván hiában erőltette meg szemeit, nem tudta megkülönböztetni a híd kezdőpontját, mert szemeit elvakította a szikrázó sugáreső.

Azonban türelmesen várakozott. Anélkül, hogy számot tudott volna adni magának, hogy honnét veszi a bizonyosságot, határozottan tudta, hogy ma újra eljön.

És jött.

Váratlanul, mint egy ismeretlen bolygó a csillagász távcsöve előtt, hirtelen megvillant Lithván szemei előtt a tulsó oldal szikraesőjében csillogó fehér pont.

Lithván eldobta a kezében tartott revolvert, s észre sem véve a rábámuló Veronát, megindult lassú, sétáló járással a híd felé.

És ő is megindult a tulsó parton, s Lithván látta, amint a hídra lépett.

Talpig fehér ruha volt most is rajta, s Lithván nem tudta meghatározni, hogy mi le-

het az a selyemnél is fénylőbb, puhább és nemesebb anyag, melyből e ruha készült. Karcsú, magas alakján megfeszült és mégis édes vonalú redőkbe hullott e ruha, s minden lépése nyomán új kecsességben hajladoztak testének vonalai.

És a járása nem volt emberi járás, hanem csodálatos, titokzatosan bűvös libbenés, olyan, mint a teli hold útja a nyári éjszákán, vagy mint a csillagok apró szökkenései, melyek mozgását nem látja emberi szem, csak sejti, mikor egyre közelebb látja maga előtt.

És már messziről finom illat párája járt előtte, hogy utat csináljon számára és előre jelezze érkezését. Ez illat nem volt semmi virág illatához hasonló, hanem olyan volt, mint a májusi hajnal szaga a fiatal tölgyerdőben.

A szemei is már messziről ragyogtak, s e ragyogás elhomályosította a nap sugarainak szikrázását. De e ragyogás nem olyan volt, mint más asszonyok szemének villanása, hanem mint a frissen tört kristály csillogása.

És a mosolya, mely ajkain lebegett, ismeretlen kéj tűzét gyújtotta fel a gyönyörrel rábámuló férfi vérében.

De e kéj tűzében nem volt semmi emberi tisztátalanság, csak az imádás, az örök térdreborulás templomi áhitata, és mégis nagyobb, részegítőbb volt a gyönyöre, mint minden más lobogásnak, melyet asszonyi test tüze gyújtott benne.

S amint a híd széléhez érkezett, Lithván egy pillanatra megállott, mert szíve megszűnt verni a gyönyörüségtől. Láttá, hogy az is jön, szemben vele, s hogy mire mindketten a híd közepéig fognak érni, össze fognak találkozni.

És mikor közelebb ért hozzá, szemébe nézett, rámosolygott, s e mosolygás nyomán Lithván úgy érezte, hogy több gyönyörüségen van része, mint amennyi az emberek számára ki van szabva. Úgy érezte, hogy fölébe került mindannak, ami emberi, s hogy külön sors van számára rendelve, mely nem hasonlít semmi emberi sorshoz.

Szeretett volna szólani hozzá, csak egy

szót, egy alázatos, egy könyörgő, egy vágyakozó, egy imádattal teli szót, mely elmondjon neki mindent, mit egy hosszú életen keresztül egy férfi el tud mondani egy nőnek.

De nem tudott neki mást mondani, mint a nevét, azt a nevet, melyet ő talált ki az ismeretlen számára.

Vágyakozva, imádattal, lemondással és mégis reménykedve sóhajtott feléje a nevet:

— Selenel

S a nő meghallotta és megértette. És bájos, szelid mosollyal tagadólag rázta hálvány, finom arcát, s közelebb érve Lithvánhoz megszólalt, s Lithván jól hallotta, amint halk, hárfazengésű hangon mondta:

— Nem a hold hideg sugara, hanem örök tűz! Öröktűz a nevem, s utánam sóvárogtál magános virrasztásaidban. Örökre boldoggá teszem az embert, kinek átengedem magam, mert kiégetek szívéből minden emberi szennyet és sárt, mely a földhöz láncolva tartja. És szabadon repülhet, szabadon

szárnyalhat szelleme fel a magasba, az örök tűz forrása felé és megrészegülhet tiszta lángjától és megfeledkezhetik e mámorban minden bánatról, gyászról és emberi gonosságról, mely a földi élet tartalmát adja.

Az örök tisztaságot, örök fényt és örök töbögést hozom számodra, aki megváltottál a szennytől és sártól, mely elárasztotta életedet.

És hivogatólag tárta karjait Lithván felé, s Lithván boldog gyönyörűséggel vetette magát a kitárt karok ölelése felé.

XXVI.

Verona az ijedtségtől, a rémülettől, dermedten állott percekig egy helyben.

Mintha a föld láthatatlan szelleme megragadta volna lábait, oly mereven ragadtak azok egyetlen ponthoz.

Csak mikor Lithván revolvere hangos csattanással lábai elé esett, akkor ébredt vissza az öntudatos életbe, s aggódva nézett az előle elsiető Lithván után.

Nem tudta megérteni, mi történt, s hirtelen arra gondolt, hogy Lithván elméje megzavarodott.

Éppen azt kiáltotta felé, hogy délre pompás ebéd fog várni rájuk, mikor egyszerre a kis fegyvert látta maga felé meredni.

Sikoltani sem mert, azt hitte, itt az utolsó pillanat, s félénk, kegyelmet kérő mosollyal nézett Lithván szemébe.

E szemek nyugodtak, tiszták voltak, s nem az örület dühös lángja, hanem inkább a részvét szelid bánata sugárzott belőlük.

Mi történhetett, míg ő odajárt? Miért tartotta felé a halál fagyos arcát, s miért hullott ki a fegyver gyáván lehanyatló kezéből? S miért hagyta itt egy szó, egy felvilágosító tekintet nélkül, s miért sietett a híd felé?

Hirtelen valami rossz sejtelem fogta el. Sietve indult a híd felé, s amint az ösvény egy-egy kanyarulatánál elébe csillantak az alatta folyó víz csendes hullámai, aggódva figyelte a folyó tükrét, hogy nem lát-e benne egy úszó testet, s hogy nem hall-e valami loccsanást.

De semmit sem hallott, semmit sem látott, csak egy-egy kanyarulatnál bukkant eléje Lithván alakja, amint lassan haladt a hídon a tulsó part felé.

Néha úgy tünt fel előtte, mintha inte-

getne valakinek, majd mintha megállott, s karjait kitárta volna.

Mire Verona letért a völgybe, a híd elejéig, már senkit sem látott. Lithván már nem volt a hídon.

Aggódva lépett a hídra, s a karfára támaszkodva, vizsgáló, aggodalmas pillantásokkal nézett végig a folyón. A folyó szelid hullámai csöndesen, szinte nesztelenül ringtak előre, s a nap sugarai tüzes fényben szikráztak a lassan haladó apró hullámok millió tükrében.

Köröskörül semmi sem látszott. A víz széles hátán még egy csónak sem himbálózott, csak a híd tulsó vége felől úszott Verona felé egy gyűrött levél, melyen olvashatlanná mosta szét a víz a rája írt betűk vonalait.

Élőlényt sem a hídon, sem a vízben, sem az egész környéken nem lehetett látni.

Verona sokáig állt a hídon, fürkésző szemekkel, aggódva nézve szét a tájon, mindaddig, míg csaknem beállott az alkony.

Aggódva, elszoruló szívvel kiáltozta Lith-

ván nevét sokszor, sokáig, de csak a közeli erdőből felelt rá a visszhang.

Lithván eltűnt előle örökre, nyomtalanul, mint az árnyék, ha hirtelen felleg borul a nap tányérja elé.

— Vége. —

